

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007-2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

Balaton-felvidéki
Nemzeti Park

BIO
Aqua
pro

A Felső-Zala-völgy (HUBF20047) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület fenntartási terve

Debrecen
2014.

Ügyfél

BioAqua Pro Környezetvédelmi Szolgáltató és Tanácsadó Kft.

Együttműködő partnerek

Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság
Gyöngybagolyvédelmi Alapítvány

Vezető szakmai koordinátor

Megyer Csaba

Szakmai koordinátor

Dr. Juhász Péter

Vezető természettudományi szakértő

Dr. Müller Zoltán

Vezető agrárgazdálkodási szakértő

Megyer Csaba

Közreműködő szakértők

Óvári Miklós

Mizsei Edvárd

Megyer Csaba

Magyari Máté

Görföl Tamás

Dr. Gulyás Gergely

Ez a dokumentáció a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény értelmében szerzői jogvédelem alatt áll. A dokumentáció nyilvános, a megfelelő hivatkozások mellett szabadon felhasználható és terjeszthető!

Tartalomjegyzék

I. Natura 2000 fenntartási terv.....	6
1. A terület azonosító adatai.....	7
1.1. Név.....	7
1.2. Azonosító kód.....	7
1.3. Kiterjedés.....	7
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek.....	7
1.4.1. Jelölő élőhelyek.....	7
1.4.2. Jelölő fajok.....	7
1.5. Érintett települések.....	7
1.6. Egyéb védettségi kategóriák.....	8
1.7. Tervezési és egyéb előírások.....	8
1.7.1. Természetvédelmi kezelési terv.....	8
1.7.2. Településrendezési eszközök.....	8
1.7.3. Körzeti erdőtervek és üzemtervek.....	10
1.7.4. Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek.....	10
1.7.5. Halgazdálkodási tervek.....	10
1.7.6. Vízyűjtő-gazdálkodási terv.....	10
2. Veszélyeztető tényezők.....	11
3. Kezelési feladatok meghatározása.....	13
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése.....	13
3.2. Kezelési javaslatok.....	14
3.2.1. Élőhelyek kezelése.....	14
3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés.....	52
3.2.3. Fajvédelmi intézkedések.....	55
3.2.4. Kutatás, monitorozás.....	57
3.2.5. Mellékletek.....	58
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében.....	60
3.3.1. Agrártámogatások.....	60
3.3.2. Pályázatok.....	63
3.3.3. Egyéb.....	63
3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja.....	63
3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök.....	63
3.4.2. A kommunikáció címzettjei.....	64
3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi szervekkel.....	66
II. A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció.....	68
1. A tervezési terület alapállapot jellemzése.....	69
1.1. Környezeti adottságok.....	69
1.1.1. Éghajlati adottságok.....	69
1.1.2. Vízrajzi adottságok.....	69
1.1.3. Talajtani adottságok.....	69
1.1.4. Felszínalaktani adottságok.....	69
1.2. Természeti adottságok.....	70
1.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek.....	73
1.2.2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok.....	77
1.2.3. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok.....	77
1.2.4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok.....	82
1.3. Területhasználat.....	83

1.3.1. Művelési ág szerinti megoszlás.....	83
1.3.2. Tulajdoni viszonyok.....	83
1.3.3. Területhasználat és kezelés.....	83
2. Felhasznált irodalom.....	86
3. Térképek.....	87

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Tervezési terület neve:	Felső-Zala-völgy kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (kjTT)
-------------------------	--

1.2. Azonosító kód

Tervezési terület azonosítója:	HUBF20047
--------------------------------	-----------

1.3. Kiterjedés

Tervezési terület kiterjedése:	1109,89 ha
--------------------------------	------------

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

1.4.1. Jelölő élőhelyek

- 91E0* – Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
- 3150- Természetes eutróf tavak *Magnopotamion* vagy *Hydrocharition* növényzettel
- 6410- Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*)
- 6430- Síkságok és a hegyvidéktől a magashegységig tartó szintek hidrofil magaskórós szegélytársulásai
- 6440- *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei
- 6510- Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)

* kiemelt jelentőségű jelölő élőhely

1.4.2. Jelölő fajok

- vágó csík (*Cobitis taenia*)
- szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*)
- vöröshasú unka (*Bombina bombina*)
- dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*)
- nagyfülű denevér (*Myotis bechsteinii*)
- közönséges denevér (*Myotis myotis*)

1.5. Érintett települések

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészelekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

Zala megye:

Település	Megye	Érintett terület (ha)	Település területének érintettsége (%)
Bagod	Zala	155,06	9,48
Boncodfölde	Zala	87,03	14,76
Kávás	Zala	77,99	11,74
Keménfa	Zala	76,97	5,17
Salomvár	Zala	104,04	6,46
Teskánd	Zala	19,26	3,98
Zalacséb	Zala	131,45	13,64
Zalaegerszeg	Zala	231,09	2,31
Zalalövő	Zala	137,51	2,61
Zalaszentszörgy	Zala	89,12	9,06

1.6. Egyéb védettségi kategóriák

A területet érinti az Országos Ökológiai Hálózat övezete; magterület (1%), ökológiai folyosó (99%).

1.7. Tervezési és egyéb előírások

1.7.1. Természetvédelmi kezelési terv

Országos jelentőségű védett természeti területtel nem fed át a tervezési terület, ezért természetvédelmi kezelési terv nem vonatkozik rá.

1.7.2. Településrendezési eszközök

Teskánd	Teskánd, településszerkezeti-, szabályozási terv és HÉSZ - 2013-2014 : Teskánd településrendezési terve 2013 Jogszabály: 1/2014. (II. 10.) ök rend., 2/2014. (I. 28.) ök hat. Elfogadás dátuma: 2014.02.10.
Boncodfölde	Boncodfölde, településrendezési, -szerkezeti és szabályozási terve, HÉSZ Jogszabály: 7/2005 (X.20.) ök rend. Elfogadás dátuma: 2005.10.20. (Módosítva: 8/2009 (VIII.11.) ök rend.)
Zalaszentszörgy	Zalaszentszörgy, településrendezési, -szerkezeti és

	<p>szabályozási terv, helyi építési szabályzat</p> <p>Jogszabály: 25/2007 (IX.11.) ök hat.; 21/2006 (IV.21.) konc.hat.; 9/2007 (IX.14.) ök rend.</p> <p>Elfogadás dátuma: 2007.09.11.</p>
Kávás	<p>Kávás 7/2005. (X.01.) Önk. rendelet Kávás Község Helyi Építési Szabályzatáról és Szabályozási Tervéről.</p>
Bagod	<p>Bagod, településrendezési, -szerkezeti és szabályozási terve, HÉSZ</p> <p>Jogszabály: 7/2006 (IV.19.) ök rend.</p> <p>Elfogadás dátuma: 2006.04.19.</p> <p>(Módosítva: 4/2010 (II.16.) ök rend., 20/2010 (II.15.) ök hat., 13/2010. (XI. 9.) ök rend., 20/2010. (II. 15.) ök hat., 17/2012. (X. 27.) ök rend., 66/2012. (X. 15.) ök hat.)</p>
Zalalövő	<p>19/2004 (XII.20.) Önk. rendelet Zalalövő Város Szabályozási Terve és Helyi Építési Szabályzatának Megállapításáról (Módosítva: 23/2005. (XII.5.), 19/2011. (IX.28.))</p>
Keménfa	<p>17/2012. (XII.27.) Önk. rendelet Keménfa Község Helyi Építési Szabályzatáról és Szabályozási Tervéről</p> <p>Keménfa, településszerkezeti-, szabályozási terv és HÉSZ – módosítás 2013: Keménfa község településrendezési terve</p> <p>Jogszabály: 17/2012. (XII. 27.) ök rend., 72/2012. (XII. 19.) ök hat.</p> <p>Elfogadás dátuma: 2012.12.27.</p>
Salomvár	<p>Salomvár, településszerkezeti-, szabályozási terv és HÉSZ – 2012: Salomvár településszerkezeti terv, szabályozási terv és helyi építési szabályzat</p> <p>Jogszabály: 8/2012. (IV. 11.) ök rend., 17/2012. (IV. 10.) ök hat.</p> <p>Elfogadás dátuma: 2012.04.11.</p>
Zalacséb	<p>Zalacséb Község Önkormányzat Képviselő Testületének 46/2004. (VIII. 25.) Önkormányzati Rendelete a Helyi Építési Szabályzatáról és Szabályozási Tervéről</p>
Zalaegerszeg	<p>Zalaegerszeg, településrendezési, -szerkezeti és szabályozási terv, HÉSZ</p> <p>Jogszabály: 13/2008 (IV.25.) rend.</p> <p>Elfogadás dátuma: 2008.04.25.</p>

1.7.3. Körzeti erdőtervek és üzemtervek

Szentgyörgyvölgyi körzet erdőterve, jóváhagyási szám: 46020/47/2005., miniszteri jóváhagyással elfogadott régi típusú erdőterv, érvényes: 2005. január 1-től 2014. december 31-ig

Zalaegerszegi körzet erdőterve, jóváhagyási szám: 03.340/20/2006. miniszteri jóváhagyással elfogadott régi típusú erdőterv, érvényes: 2006. január 1. – 2015. december 31.

1.7.4. Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek

IV/1. Zala-dél-vasi nagyvadas körzet vadgazdálkodási terve. Kelt: 2004.02.24.

Zalaerdő Zrt (vadgazdálkodási egység kódszáma 20-200610-2-4-4) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényes: 2023.02.28. Kelt: 2010.06.30. Jóváhagyta: Zala Megyei MGSZH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

Zalalövői Borostyán Vadásztársaság (vadgazdálkodási egység kódszáma 20-200710-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényes: 2017.02.28. Kelt: 2007.03.30. Jóváhagyta: Zala Megyei MGSZH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

Kígyóstói Vadásztársaság (vadgazdálkodási egység kódszáma 20-200720-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényes: 2017.02.28. Kelt: 2007.03.30. Jóváhagyta: Zala Megyei MGSZH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

Nimród Vadásztársaság (vadgazdálkodási egység kódszáma 20-200910-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényes: 2017.02.28. Kelt: 2007.04.10. Jóváhagyta: Zala Megyei MGSZH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

Szép Zala Vadásztársaság (vadgazdálkodási egység kódszáma 20-200810-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényes: 2017.02.28. Kelt: 2007.05.21. Jóváhagyta: Zala Megyei MGSZH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

Zalavölgye Vadásztársaság (vadgazdálkodási egység kódszáma 20-201410-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényes: 2017.02.28. Kelt: 2007.06.20. Jóváhagyta: Zala Megyei MGSZH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

1.7.5. Halgazdálkodási tervek

Horgász Egyesületek Zala megyei Szövetsége. – Zala folyó halászati vízterületének 5 éves halgazdálkodási terve 2011-2015

1.7.6. Vízyűjtő-gazdálkodási terv

VGT 4-1 Zala vízgyűjtő gazdálkodási terv (2010. április, érvényes 2015-ig, közreadja: Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság)

2. Veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A02.01	gazdálkodás intenzívebbé válása	H	40	<i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), sík- és dombvidéki kaszálórétek (6510): A Natura 2000 területen belüli szántókon zajló intenzív művelés hatására a szántókkal határos élőhely foltok látványosan gyomosodnak, degradálódnak.
A02.03	gyepterület átalakítása szántóvá	L	1	Közönséges denevér (<i>Myotis myotis</i>): A gyepterületek elvesztése a faj táplálkozóterületének beszűkülését eredményezi.
A03.03	kaszálás felhagyása/hiánya	H	40	<i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), sík- és dombvidéki kaszálórétek (6510): az élőhely fennmaradásához szükséges a fenntartó kezelés, annak hiányában cserjésedés-erdősődés indul meg, az élőhely megszűnik
A07	biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata	M	3	Nagyfülű denevér (<i>Myotis bechsteinii</i>), közönséges denevér (<i>Myotis myotis</i>): A nagyfülű denevérek táplálékát jelentő rovarok és egyéb ízeltlábúak vegyszeres irtása kedvezőtlenül érintheti a jelölő fajokat. A toxikus anyagok felhalmozódhatnak szervezetükben.
B02.01.02	erdő felújítás idegenhonos fajokkal	M	10	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) (91E0*): Az akácok, nemesnyarasok, tájidegen lombosok, illetve tájidegen fenyvesek a puhafás ligeterdők potenciális termőhelyét foglalják el.
				Nagyfülű denevér (<i>Myotis bechsteinii</i>), közönséges denevér (<i>Myotis myotis</i>): a szaporodásra alkalmas élőhelyek csökkenése veszélyezteti az erdei odúlakó denevérfajokat
B02.04	lábon álló és/vagy elfekvő holtfa eltávolítása	M	5	Közönséges denevér (<i>Myotis myotis</i>), nagyfülű denevér (<i>Myotis bechsteinii</i>): Az odvas fák eltávolítása megszünteti a fajok szaporodó és pihenő helyeit.
E01.02	nem folyamatos/szakaszos városiasodás	M	3	Nagyfülű denevér (<i>Myotis bechsteinii</i>), közönséges denevér (<i>Myotis myotis</i>): Az élőhelyvesztés a fajokat kedvezőtlenül érintheti
I01	idegenhonos inváziós fajok jelenléte	H	50	Nagyfülű denevér (<i>Myotis bechsteinii</i>), közönséges denevér (<i>Myotis myotis</i>): Az idegenhonos fajok tényérése a több szálláshelyet biztosító őshonos fajok rovására kevesebb búvóhelyet eredményez a denevérfajok számára.
				<i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), síkságok és a hegyvidékektől a magashegységig tartó szintek hidrofil magaskőrös szegélytársulásai (6430), sík- és dombvidéki kaszálórétek (6510): A lágyszárú özönfajok közül a legnagyobb problémát a magas aranyvessző (<i>Solidago gigantea</i>) jelenti. Ez a faj nagy tömegben lepi el az élőhelyeket, árnyékolásával, versenyképességével kiszorítja a természetes fajokat, így az élőhely hosszú távon megszűnik.
J02.10	vízi és parti vegetáció kezelése csatornázási célokból	M	5	Nagyfülű denevér (<i>Myotis bechsteinii</i>), közönséges denevér (<i>Myotis myotis</i>): A Zala menti diverzebb növényzet eltávolítása csökkenti a denevérfajok táplálékául szolgáló rovarok sokféleségét és mennyiségét, valamint a vonulásukat és táplálkozó-területekre való eljutásukat is megnehezíti.

Kód	Potenciális veszélyeztető tényező neve	Jelentősége	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
J02.02.01	üledékkotrás, kitemelés	M	10	szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>): Bizonyos beavatkozások (pl. mederkotrás, üledékeltávolítás) a kagylóállomány érintettségén keresztül fejtenek ki negatív hatást a szivárványos ökle állomány nagyságára.
J02.10	vízi és parti vegetáció kezelése csatormázási célokból	L	0,1	Síkságok és a hegyvidékektől a magashegységig tartó szintek hidofil magaskörös szegélytársulásai (6430): Az élőhely megsemmisülését okozhatja a tevékenység
M01.02	aszály és csapadékmennyiség csökkenése	M	20	Cnidion dubii folyóölgyeinek mocsárrétjei (6440), síkságok és a hegyvidékektől a magashegységig tartó szintek hidofil magaskörös szegélytársulásai (6430), sík- és dombvidéki kaszálórétek (6510), enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőrös (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) (91E0*): A klimatikus felmelegedés és általános szárazodás, valamint a csapadékmennyiség csökkenése veszélyforrásként jelenik meg. A kiszáradás során ugyanis az élőhelyeken kedvezőbb helyzetbe kerülnek olyan fajok, amelyek a talaj alacsonyabb nedvességtartalmát is tolerálják, középtávon ezek elszaporodnak a nedvességkedvelő fajok rovására. Ennek a folyamatnak az eredményeképpen az élőhely átalakul, és már nem a közösségi jelentőségű élőhely lesz, hanem valami más.
Kód	Kívülről ható veszélyeztető tényező neve	Jelentősége	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A02.01	gazdálkodás intenzívebbé válása	H	15	<i>Cnidion dubii</i> folyóölgyeinek mocsárrétjei (6440), sík- és dombvidéki kaszálórétek (6510): A Natura 2000 területen kívüli szántókon zajló intenzív művelés hatására a szántókkal határos élőhely foltok látványosan gyomosodnak, degradálódnak.

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

A Felső Zala-völgy kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület általános, alapvető természetvédelmi célkitűzése a kijelölés alapjául szolgáló közösségi jelentőségű fajok és élőhelytípusok kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, fenntartása, helyreállítása, valamint a Natura 2000 területek lehatárolásának alapjául szolgáló természeti állapot, illetve a fenntartó gazdálkodás feltételeinek biztosítása.

Kiemelt cél a tervezési területen található természetes és természetyszerű élőhelyek megőrzése, fenntartása, különös tekintettel a sík- és dombvidéki kaszálórétekre (6510), mocsárrétekre (6440), éger- és kőrsligetekre (91E0). A *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), illetve a sík- és dombvidéki kaszálórétek (6510) többségénél a legfontosabb cél a jelenleg is kedvező állapot fenntartása. A kaszálási időpontok meghatározása kiemelkedő fontosságú a társulások védett és karakterfajainak fennmaradása szempontjából. Ezek a fajok a következők: agárkosbor (*Orchis morio*), szibériai nőszirm (*Iris sibirica*), sárgaliliom (*Hemerocallis lilio-asphodelus*), hosszúlevelű veronika (*Pseudolysimachion lonifolium*), pettyes orbáncfű (*Hypericum maculatum*), kígyónyelv páfrány (*Ophioglossum vulgatum*), nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), sötét hangyaboglárka (*Maculinea nausithous*) és vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*).

Bár a Zala folyó jelölő halfajai és makrogerinctelen faunája jelenleg közvetlenül nem veszélyeztetett, de hosszú távú megőrzése érdekében több fenntartási és fejlesztési jellegű intézkedésre van szükség. Alapvető természetvédelmi cél a folyó hossz- és keresztirányú átjárhatóságának biztosítása, valamint a vízkárelhárítási munkálatok okozta élőhelykárosodások minimalizálása.

Az erdők tekintetében rendkívül fontos a néhány foltban előforduló égerlápok megőrzése. A kiemelt közösségi jelentőségű enyves éger, ill. füzes ligeterdők közepes állapotúak, kiterjedésük és természeti állapotuk növelhető lenne az inváziós fajok visszaszorításával, a talajvízviszonyok javításával.

További célok és végrehajtandó feladatok:

- A gyepterületek fenntartása, szükség szerint extenzív legeltetéssel vagy kaszálással, a cserjésedés megakadályozásával.
- A területen található gyepek közül a sötét hangyaboglárka, vérfű-hangyaboglárka érdekében az élőhelyül szolgáló rétek megőrzése szükséges. A kaszálásukat a tápnövényül szolgáló őszi vérfű (*Sanguisorba officinalis*) fejlődési ciklusához is igazított kaszálási rend alkalmazásával kell megvalósítani;
- A terület nyílt vízzel rendelkező részein – Zala folyó – a vágó csík (*Cobitis taenia*), szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), sárgahasú unka (*Bombina variegata*) érdekében e víztestek esetleges halászati hasznosítása során a víztesteket érintő beavatkozások természetvédelmi érdekből végezhetők.
- A vízfolyás menti facsoportok megőrzése a meder árnyékolása érdekében, valamint újabb fasorok telepítése.
- Az inváziós növényfajok, (pl.: *Solidago* sp., *Fallopia* sp., *Echinocystis lobata*) visszaszorítása.

3.2. Kezelési javaslatok

A Felső-Zala völgy kezelési egységeinek lehatárolása a 2014-es év állapotviszonyaihoz viszonyítva elkészült, ÁNÉR 2011 alapú élőhelytérkép alapján történt. Az egységek a területre vonatkozó intézkedések alapján alapvetően két nagy csoportba sorolhatóak.

Az elsőbe a gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok tartoznak, amelyeket általánosan területszinten értelmezünk, de ezek kötődhetnek kezelési egységhez is. Itt jelennek meg a gazdálkodókön túli egyéb érintetteknek szóló (beruházók, fejlesztők, területrendezők, vállalkozók: ipari, turisztikai), a területhasználatra vonatkozó elvek, a kritikus pontok azonosításával (egyres tevékenységek korlátozás nélkül, feltételekkel (mint például a 86-os főút Zalalövői elkerülő szakaszának építése az ÖNP hozzájárulása alapján, szakfelügyelet mellett történik) vagy egyáltalán nem végezhető, bizonyos irányú fejlesztések nem kívánatosak).

Az intézkedések második csoportját a gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok adják, amelyeket minden esetben kezelési egységhez kötődnek. Ezek lehetnek általános kezelési javaslatok, vagy támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok.

Az általános kezelési javaslatok a kezelési egységekre vonatkozó, a gazdálkodás mikéntjére adott nem előírászerű javaslatok.

A támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok konkrét, agrártámogatási programoknak megfeleltethető előírások, illetve előírás-javaslatok. Ezek lehetnek már jelenleg is jogszabályban megadott (pl. Natura 2000 gyepekre vonatkozó kompenzációs rendelet) kötelezően betartandó előírások, vagy a jövőbeli támogatási rendszerek megalapozását szolgáló és kizárólag a támogatási rendeletben történő megjelenésük esetén, önkéntesen vállalható előírás-javaslatok. A támogatási rendszerbe illeszthető kezelési-előírásjavaslatok elsősorban a legeltetett területekre – jobbra Boncodföldre és Kávás térségében – vonatkoznak.

öb szántó terület a Zala folyó partjáig lenyúlik Zalalövő, Zalacséb, Kávás, Zalaegerszeg-Andráshida térségében, ezek esetében indokolt a kemikáliák, bioregulátorok elhagyása, mivel ezek bemosódása nem kívánatos a vízfolyásban.

A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

Az itt megfogalmazott előírás-javaslatok célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára. Ennek érdekében itt megfogalmazásra kerülnek olyan előírás-javaslatok, amelyek alapul szolgálnak a jövőbeli támogatási programok kidolgozásához. A gazdálkodók számára ezek az előírás-javaslatok a jelen terv alapján kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak támogatási programokon keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat csak kötelezővé. A már más jogszabály vagy hatósági eszköz alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azt megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz.

A Zala folyó megfelelő kezelésének feltétele a Zalaegerszeg-Andráshidai holtágak revitalizációja, illetve az andráshidai műtárgy megszüntetése, mivel jelen állapotában a vízfolyás nem felel meg a VKI hosszanti átjárhatóságra vonatkozó elvárásainak.

3.2.1. Élőhelyek kezelése

3.2.1.1. A területre általánosan érvényes kezelési javaslatok

A Zala-völgy jellemzően közepes természetessége, a védett fajok viszonylag alacsony száma az ökoturisztikai hasznosítást nem zárja ki. A kirándulók tudatos irányításával, a túraútvonalak megfelelő kijelölésével, karbantartásával az általuk okozott terhelés minimalizálható. Fontos fejlesztés lenne a Natura 2000 területet bemutató infrastruktúra létrehozása, hogy a látogatók tisztában legyen a terület státuszával és természeti értékeikkel. Ezt egyrészt tájékoztató táblák kihelyezésével lehetne elérni a területre bevezető forgalmasabb közutak és turistautak mentén, másrészt a területet bemutató szóróanyagokkal, amelyeket helyi turisztikai irodákban és önkormányzatoknál lehetne elérhetővé tenni.

Vízgazdálkodás

A Zala folyó (KE-15) jelölő halfajai és makrogerinctelen fajai jelenleg ugyan nem közvetlenül veszélyeztetettek, de állapotuk jelentősen javítható lenne a folyó hossz- és keresztirányú átjárhatóságának biztosításával, valamint a vízkárelhárítási munkálatok megfelelő irányításával. Javasolt emiatt a duzzasztóműveknél a hallépcsők kialakítása, valamint a még meglévő holtágak revitalizációja. A vízkárelhárítási munkálatok esetében a kezelési előírások a jelölő halfajok ívóhelyeinek, valamint a makrogerinctelenek élőhelyeinek érintetlenül hagyását célozzák. A kezelési előírások egy másik csoportja a halakat és makrogerincteleneket egyaránt érintő vízszennyezés mérséklését célozza a partmenti extenzíven kezelt pufferzóna kialakításával és a szennyvízkezelés hatékonyabbá tételével. A vágócsík potenciális élőhelyein nem fordul elő, ami bizonyos feltételek hiányára utal, melyek között a vízminőség problémája is felmerül, de a korábbi mederrendezés megvalósítási módja nem kedvez a fajnak. Az állandó vízborítású, mocsári növényzettel közepesen benőtt álló-, vagy folyóvízben fordul elő, ahol a homokos-iszapos aljzaton szerves törmelék felhalmozódás is tapasztalható.

A vízgazdálkodás során a természetes hidrológiai és hidromorfológiai viszonyok módosítása (mesterséges mederátalakítások, duzzasztás, kétoldali partvédő művek), a változatos áramlási terek csökkenése és az élőhelyek homogenizálódása révén csökkenti a megtelepedésre alkalmas élőhelyek kiterjedését, ezért az érintett Zala szakaszon élő populációk jelenlegi egyedsűrűsége kisebb, mint a kedvező állományméret.

A vízügyi fenntartási munkák csak a már meglévő kétoldali partvédő művek által lefedett, másodlagos élőhelyeket érinthetik és nem terjedhetnek ki a fajok megtelepedésre alkalmas természetes élőhelyfoltokra és sávokra.

A fentiek miatt a folyón évenkénti, ill. rendszeresen ismétlődő vízkárelhárítási, és vízrendezési fenntartási munkák kivitelezését megelőzően, természetvédelmi-ökológiai szempontokat figyelembe vevő, aktuális vízkárelhárítási és vízrendezési terv készítését és egyeztetését javasoljuk a működési terület szerint illetékes Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatósággal. A fenntartási feladatok ellátásánál figyelembe kell venni az árvízvédelmi és településvédelmi vízügyi feladatok ellátásának szükségességét.

A Zala folyó partjáig érő szántókról bemosódó kemikáliák eutrofizációt elősegítő, illetve toxikus hatásának mérséklése érdekében a partok menti pufferzónák kialakítása a vizes élőhely sérülékenységét jelentős mértékben csökkenti. A mezőgazdasági területekről bekerülő diffúz szennyezések és felszíni, kommunális eredetű szennyezések hatásainak összegződése jelentős károsító tényezőnek tekinthető. A Zala menti szántók középtávon gyep, vagy erdő művelési ágú területekre cserélendők.

El kell kerülni, hogy az idegenhonos, inváziós fajok behurcolás (pl. nem megfelelően végzett haltelepítések, horgászat) útján bekerüljenek a víztérbe. A károkozás minden esetben jelentős, sőt akár drasztikus mértékű is lehet, hiszen az idegenhonos fajok, mint pl. a jelzörák (*Pacifastacus leniusculus*) (részben) kiszorítják a hazai őshonos fajokat.

Erdőgazdálkodás

Az erdei élőhelyek, illetve a fafajok által uralt élőhelyek alapvetően három egységre oszthatóak (KE-11 – KE-13). Általános fenntartási, illetve fejlesztési elvként tartottuk szem előtt a tájidegen, illetve inváziós növényfajok visszaszorítását, az ilyen fafajokból álló állományok hosszú távú cseréjét. A tervezés során kiemelt szempont volt a védett, fokozottan védett, közösségi jelentőségű és kiemelt közösségi jelentőségű értékek védelme, illetve a holtfa és egyéb mikroélőhelyek, továbbá az erdőszegély védelme és fejlesztése. A kiemelt közösségi jelentőségű, fűzek (*Salix alba*, *S. fragilis*, *S. cinerea*) és enyves éger (*Alnus glutinosa*) alkotta lúp-és ligeterdők esetében úgy ítéljük, hogy hosszú távú fejlesztésként a gazdasági hasznosítás megszüntetése lenne a legkedvezőbb az élőhely, a termőhely és a természeti értékek szempontjából egyaránt. Ezekben az élőhelyeken természetvédelmi szempontból csak az inváziós növényfajok visszaszorítására irányuló beavatkozások indokoltak. Erre az erdőterv rendelet is lehetőséget ad, sőt az ott leírtak szerint más nem is lehet tenni. Az ebbe a kategóriába sorolt területek magántulajdonban vannak, így a teljes magára hagyás csak a területek állami tulajdonba vételével képzelhető el.

A területen sok olyan fás élőhely is előfordul, melyek a spontán fásodó területek és jellegtelen faállományok kategóriába sorolhatóak. Ezeknél az élőhelyeknél az inváziós fajok visszaszorítása az elsődleges cél. A jellegtelen állományok esetén a gazdálkodás során fejlesztési cél a területre jellemző természetközeli élőhely kialakulásának elősegítése, míg a spontán fásodó (nem üzemtervezett) területek esetén a szukcesszió szabad érvényesülésének hagyása lenne a legkedvezőbb. A telepített erdeifenyves és az akácos élőhelyek esetében fejlesztési célként az állományok átalakítását adtuk meg, mellyel a terület kiemelt közösségi jelentőségű jelölő élőhelyek állapotának javítása a cél. Különösen fontos lenne ez az akácosok esetében, ahol jelenleg az akácok a gyertyános-tölgyesek közé ékelődve, illetve azokkal szomszédosan fordulnak elő, mivel ezeken a helyeken az akác sarjaival fertőzi a jelölő élőhelyet.

Vadgazdálkodás

A tervezési területen a vadászat elsődlegesen természetvédelmi és nem vadászati célokat felmutató formáját kell megvalósítani. A nagyvadállomány leginkább az erdei élőhelyekre jelent veszélyt, de a túltartott vaddisznó állomány a vizes élőhelyekben és gyepekben is jelentős károkat okoz. Az erdei élőhelyek esetében tervezett fejlesztések megvalósulásához elengedhetetlen a nagyvadállomány csökkentése.

Turizmus

A Zala-völgy jellemzően közepes természetessége, a védett fajok viszonylag alacsony száma az ökoturisztikai hasznosítást nem zárja ki. A kirándulók tudatos irányításával, a túraútvonalak megfelelő kijelölésével, karbantartásával az általuk okozott terhelés minimalizálható. Fontos fejlesztés lenne a Natura 2000 területet bemutató infrastruktúra létrehozása, hogy a látogatók tisztában legyen a terület státuszával és természeti értékeikkel. Ezt egyrészt tájékoztató táblák kihelyezésével lehetne elérni a területre bevezető forgalmasabb közutak és turistautak mentén, másrészt a területet bemutató szóróanyagokkal, amelyeket helyi turisztikai irodákban és önkormányzatoknál lehetne elérhetővé tenni.

3.2.1.2. Kezelési egységekre vonatkozó javaslatok

Kezelési egységek lehatárolása

A Felső-Zala kezelési egységeinek lehatárolása a 2013 őszén, 2014 tavaszán elkészített ÁNÉR alapú élőhelytérkép alapján történt. Az azonos kezelést igénylő élőhelyfoltokat összevontuk, illetve az élőhelyfolton belül különböző kezelést igénylőket leválasztottuk. Arra törekedtünk, hogy az előírások követhetők, betarthatóak, megfelelő mértékben specifikusak lehessen, így az eltérő kezelést igénylő élőhelyeket külön kezeltük. Ugyanakkor azt is szem előtt tartottuk, hogy a kezelési egységek rendszere a laikus, ill. a gazdálkodók számára is könnyen áttekinthető legyen és a terület

ne legyen indokolatlanul kis kezelési egységekre osztva. A kezelési előírásokat a kezelési egységeken előforduló jelölő értékek élőhelyigényeinek figyelembevételével, és a kezelési egység jelenlegi természeti állapotának (Németh-Seregélyes-féle természetességi skála) függvényében határoztuk meg. Gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok

Gyepgazdálkodás

A Zala-völgyben nagy kiterjedésben jelenlévő jellemzően jó állapotú, közepes természetességű üde kaszálók esetében az előírások elsősorban az élőhely természetességi állapotának megőrzését, illetve javítását célozzák. Jelenleg ezeknek a gyepeknek többségét kaszálással, kisebb részét legeltetéssel hasznosítják. A kialakult élőhelyek és a hozzájuk kötődő növény- és állatfajok hosszú távú fenntartása elsősorban a megfelelő gyepgazdálkodáson múlik. Hosszú távú fejlesztési javaslatunk, a gyepek, elsősorban a mocsárrétek és legelők alapvetően egy kaszálással legyenek hasznosítva (KE-2, KE-3, KE-4). A kétszeri kaszálással történő kezelés elsősorban a kaszálók (KE-1) esetében javasolt. A második kaszálás helyett elfogadható kezelés a legeltetés, elsősorban szarvasmarhával, az előírt állatsűrűséggel (KE-4). A valós kezelési gyakorlatban már többször előfordult harmadik kaszálás nem támogatandó. A gyepeken általános feladat a rajtuk és a környezetükben jelenlévő inváziós fajok (elsősorban a magas aranyvessző {*Solidago gigantea*}) visszaszorítása, illetve a megfelelő hasznosítás révén a gyepekbe történő behatolásuk megakadályozása. A terület üde gyepeinek hosszú távú fejlesztését célozná, ha a hasznosítási módok közül a jelenlegi gyakorlatnak megfelelő legeltetés nem lenne megengedve, mivel a terepi tapasztalataink azt mutatják, hogy a legeltetett üde gyepek a jelenlegi legeltetési gyakorlat – villanypásztorral körbekerített részekben az 1 állat/ha többszöröse legel – során degradálódnak (KE-1, KE-2). A javasolt legeltetési mód a kis állatsűrűséggel végzett terelgető, pásztoroló legeltetés, mely figyelembe veszi a gyepek állomány faji összetételét, állattartó képességét, fűhozamát és az állatok igényét. A leromlott állapotú, inváziós fajok homogén állományaival jellemezhető gyepeken (KE-9) cél a területek természetességi állapotának javítása, ezzel az értékes élőhelyek kiterjedésének növelése. A cserjésedő gyepeken (KE-8) az inváziós növényfajok visszaszorításán túl további kezelés nem szükséges, rajtuk érdemes a szukcesszió folyamatait érvényesülni hagyni

A hangyaboglárka (*Maculinea spp.*) fajok élőhelyéül szolgáló mocsárrétek esetében elsődleges cél a hangyaboglárka állományok megőrzése, illetve növelése az életmenetükhöz igazodó kaszálási rend betartásával, késői, október 1. utáni kaszálás (KE-3).

Az eddig tárgyalt élőhelyek megfelelő hasznosításának elmaradása sok esetben az inváziós növényfajok előretörésével és esetenként homogén állományainak kialakulásával jár, ezeket a területeket soroltuk az inváziós lágyszárúak állományai közé (KE-9). Ezeknél az élőhelyeknél jelenlegi célunk az inváziós növények visszaszorítása, és a megfelelő hasznosítással az értékes élőhelyek visszaállítása.

A kezelési egységeket sorrendben, a hasonló hasznosítású területeket csoportosítva, az alábbiak szerint tüntettük fel:

Kezelési egység	Elnevezés	Érintett élőhelytípusok
KE-0	kezelést nem igénylő területek	OBxJ5xRB Jellegtelen üde gyepek/ Égerligetek/ Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők/ OBxJ5xRBxB5 Jellegtelen üde gyepek/ Égerligetek/ Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők/ Nem zsombékoló magassárrétek, U4 Telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók, U10 Tanyák, családi gazdaságok, U11 Út- és vasúthálózat

Kezelési egység	Elnevezés	Érintett élőhelytípusok
KE-1	kaszálórétek	E1 Franciaperjés rétek, OB Jellegtelen üde gyepek; OBxOD Jellegtelen üde gyepek/ Lágyszárú özönfajok állományai
KE-2	mocsárrétek (hangyaboglárka előfordulás nélkül)	D34 Mocsárrétek; D6 ártéri és mocsári magaskórósok, árnyas-nyirkos szegélynövényzet, OB Jellegtelen üde gyepek, OBxOD Jellegtelen üde gyepek/Lágyszárú özönfajok állományai, OA jellegtelen fátlan vizes élőhelyek
KE-3	mocsárrétek (hangyaboglárka előfordulással)	D34 Mocsárrétek; OB Jellegtelen üde gyepek, OBxOD Jellegtelen üde gyepek/Lágyszárú özönfajok állományai
KE-4	legelők	E1 Franciaperjés rétek; D34 Mocsárrétek; OB Jellegtelen üde gyepek, OBxOD Jellegtelen üde gyepek/ Lágyszárú özönfajok állományai
KE-5	nádas	B1a Nem tűzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások
KE-6	nem zsombékoló magassásrétek	B5 Nem zsombékoló magassásrétek
KE-7	parlagok	OB Jellegtelen üde gyepek
KE-8	cserjések	P2a Üde és nedves cserjések, P2b Galagonyás-kökényesborókás száraz cserjések
KE-9	inváziós lágyszárúak állományai	OB Jellegtelen üde gyepek; OCxOD Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek/ Lágyszárú özönfajok állományai; OD Lágyszárú özönfajok állományai; ODxOB Lágyszárú özönfajok állományai/ Jellegtelen üde gyepek; ODxOFxRA Lágyszárú özönfajok állományai/ Magaskórós ruderalis gyomnövényzet/ Őshonos fajú facsoportok, faszorok, erdősávok; ODxRB Lágyszárú özönfajok állományai/ Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők; ODxB5 Lágyszárú özönfajok állományai/ Nem zsombékoló magassásrétek; P2c Idegenhonos cserje vagy japánkeserűfű-fajok uralta állományok
KE-10	szántóterületek	T1 Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák; T6 Extenzív szántók
KE-11	fűzlápok, égerlápok, égerligetek, puhafás ligeterdők és holtágak galériaerdővel	J1a Fűzlápok, J2 Láp- és mocsárerdők; J4 Fűz-nyár ártéri erdők, J5 Égerligetek
KE-12	spontán fásodó területek és jellegtelen faállományok és vágásterületeik	RB Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők; RAxOD Őshonos fajú facsoportok, faszorok, erdősávok/ Lágyszárú özönfajok állományai, RAxOB Őshonos fajú

Kezelési egység	Elnevezés	Érintett élőhelytípusok
		facsoportok, fasorok, erdősávok/ Jellegtelen üde gyepek, RBxP2a Óshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők/ Üde és nedves cserjések; RBxP2b Óshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők/ Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések; RBxRC Óshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők/ Óshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők; RBxRCxS1 Óshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők/ Óshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők/ Akácültetvények; RBxS1 Óshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők/ Akácültetvények; RBxU8 Óshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők/ Folyóvizek; RCxS1 Óshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők/ Akácültetvények; RCxS1xS4 Óshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők/ Akácültetvények/ Ültetett erdei- és feketefenyvesek P1 óshonos fafajú fiatalosok
KE-13	nem óshonos fafajú, telepített vagy spontán kialakult erdők és vágásterületeik, fásítások	S1 Akácültetvények; S1xRB Akácültetvények/ Óshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők; S1xP2b Akácültetvények/ Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések; S1xRBxP2a Akácültetvények/ Óshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők/ Üde és nedves cserjések; S2 Nemesnyárasok; S5 Egyéb ültetett tájidegen fenyvesek
KE-14	csatornák, levezető árkok, vízműkutak	B1a Nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások; OB Jellegtelen üde gyepek; OD Lágyszárú özönfajok állományai; P2a Üde és nedves cserjések; U4 Telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók
KE-15	Zala folyó, kisvízfolyások	U8 Folyóvizek
KE-16	gyümölcsös	T8 Extenzív szőlők és gyümölcsösök
KE-17	vetett gyepek	T5 Vetett gyepek, füves sportpályák

KE-0

Kezelési egység meghatározása: műutak, vasút, mezőgazdasági földutak, tanyák, mezőgazdasági telepek szétszórta, kis kiterjedéssel, de a teljes területen megtalálhatóak, ruderalis növényzetű foltok. A foltok nagy részén jellemző a taposott, tiport talajfelszín és a gyomosodás. Összterületük: 49,9 ha.

Kezelést nem igénylő területek

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

- **Érintett ÁNÉR élőhelyek:** OBxJ5xRB Jellegtelen üde gyepek / Égerligetek/ Óshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők/, OBxJ5xRBxB5 Jellegtelen üde gyepek/ Égerligetek/ Óshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők/ Nem zsombékoló magassárrétek, U4

Telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók, U10 Tanyak, családi gazdaságok, U11 Út- és vasúthálózat

- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* -

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok: -

Kezelési javaslatok indoklása:

Fenti élőhelyek közül az U csoportba tartozók humán tevékenységbe vontak, kezelést nem igényelnek. A gyomos termőhelykomplexek esetében nincs természetvédelmi célú kezelési javaslat.

KE-1

Kezelési egység meghatározása: Kaszálórétek. A nagyobb kiterjedésű állományok Zalacséb és Zalaszentgyörgy kivételével az összes községhatárban található, összesen 356,9 ha területtel.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ANÉR élőhelyek:* E1 Franciaperjés rétek; OB Jellegtelen üde gyepek; OBxOD Jellegtelen üde gyepek/Lágyszárú özönfajok állományai
- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A tervezési területre az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet és a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet előírásait kell alkalmazni.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

- GY01 Felülvetés nem megengedett.
- GY02 Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
- GY08 Dobkaszó és talaj meghajtású rendszó, rendező használata tilos.
- GY09 Fogasolás nem megengedett
- GY10 Tárcsázás nem megengedett.
- GY11 Hengerezés nem megengedett.
- GY12 Gyepszellőztetés nem megengedett.
- GY13 Kiszántás nem megengedett.
- GY14 Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
- GY15 Tűzpázták létesítése nem megengedett.
- GY24 A gyepek természetvédelmi szempontú égetése csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság egyedi írásos véleménye alapján történhet.
- GY26 Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
- GY27 Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges.
- GY28 A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.

- GY29 Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
- GY30 A természetes gyepekben őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
- GY32 A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.
- GY33 A gyepterületen előforduló őshonos hagyásfák, hagyásfa csoportok (delelő fák), valamint cserjés foltok eltávolítása nem megengedett.
- GY34 Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket lábon állva kell vegyszeres kezelésben részesíteni (törzs megfűrése, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a vegyszert is alkalmazó munkát fafajtól függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) kell elvégezni.
- GY43 Legeltetési sűrűség 0,6-1,0 állategység/ha.
- GY48 Szakaszoló legeltetés esetén legeltetési terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal.
- GY64 Kaszáló sarjulegeltetését a kaszálás napjától számított 30 napon belül megkezdeni tilos.
- GY67 Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék.
- GY70 Legeltethető állatfaj: lófélék.
- GY71 Kaszálás június 15. előtt a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt egyeztetés alapján lehetséges.
- GY79 Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterület állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.
- GY82 A gyepet évente legfeljebb kétszer lehet kaszálni.
- GY101 Amennyiben inváziós gyomokkal fertőzött területen költ fokozottan védett madár, a terület tisztítását csak a megengedett kaszálási időpont után szabad kezdeni.
- GY104 Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges.
- GY106 Legalább 2 évente tisztító kaszálás elvégzése kötelező.
- GY107 Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.
- GY108 Erősen fertőzött foltokat sokkoló kaszálással évente legalább háromszor kezelni kell.
- GY109 A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
- GY110 A tisztító kaszálás legkorábbi időpontja: szeptember 1.
- GY116 A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos.
- GY117 Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
- VA03 A területen szóró, vadetető, sózó nem létesíthető

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egységen a gyepterület fenntartása érdekében indokolt a területkezelés fenntartása, elsősorban kaszálással, azonban a szarvasmarhával történő legeltetés is kedvezőbb, mint az esetleges felhagyás. A Zala folyón, holtágakon, befolyókon a Víz Keretirányelv megvalósításához kapcsolódóan felmerül surrantók létesítése jelentősen javítaná a területek vízháztartását.

Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési egységbe tartozó, zömében franciaperjés rétek és több helyen lágyszárú özönfajokkal fertőzött jellegtelen üde gyepek jellemzően a vízfolyások völgytalpától magasabb térszínen, az elárasztástól mentes zónában helyezkednek el tápanyagokban és humuszban gazdag üde vagy középszáraz termőhelyeken, zömében erdőtalajokon. A kezelési egységbe tartozó gyepterületek jellemző területkezelési és kezelési módja jelenleg is a kaszálás kiegészítve legeltetéssel. A kezelési egység leválasztását indokolja más gyepterületű kezelési egységektől, hogy öt (GY02, GY48, GY70, GY71, GY108) olyan kezelés szerepel a kezelési egységre vonatkozó önkéntesen vállalható kezelési előírás-javaslatok között, melyek egyik más gyepterületű kezelési egység vonatkozásában sem szerepelnek. A kezelés feladata a kezelési egységen belül található gyepek természetességi állapotának hosszú távú fenntartása, illetőleg a gyomosodó gyepterületek állapotának javítása, természetközeli állapotba kerülésének elősegítése, melyet a fentiekben meghatározott előírás-javaslatok betartásával végzett gyepterületkezelés várhatóan elősegít. A kezelési egységbe tartozó gyepek esetében szarvasmarha mellett a lóval történő legeltetés is elfogadható.

Az elgyomosodott, inváziós fajokkal fertőzött, kezeletlen kaszálórétek extenzív kezeléssel (kaszálás/legeltetés tisztító kaszálással kiegészítve), illetve a vízháztartás javításával jobb természetességi állapotba hozhatók. A lágyszárú özönfajokkal erősen fertőzött foltok esetében évi háromszori sokkoló kaszálással várható, hogy az egyszikű vázfajok borítása [pl.: Francia perje (*Arrhenatherum elatius*)] növekedni képes az inváziós fajok borításának rovására, visszaszorítva a zömében kétszikű özönfajok [pl.: magas aranyvessző (*Solidago gigantea*)] állományait ezáltal az állapot javulása érhető el és később az őshonos kétszikűek [pl.: tejoltógalaj (*Galium verum*)] nagyobb arányú megjelenésének is kedvezőbb feltételei lesznek.

KE-2

Kezelési egység meghatározása: mocsárrétek (hangyaboglárka előfordulás nélkül). Boncodfölde, Kávás és Zalacséb térségében találhatóak. Összterületük: 25,1 ha.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek:* D34 Mocsárrétek; D6 ártéri és mocsári magaskórósok, árnyasnyirkos szegélynövényzet, OB Jellegtelen üde gyepek, OBxOD Jellegtelen üde gyepek/Lágyszárú özönfajok állományai, OA jellegtelen fátlan vizes élőhelyek
- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* 6440 *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A tervezési területre az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet és a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet előírásait kell alkalmazni.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

- GY01 Felülvetés nem megengedett.
- GY08 Dobkaszó és talaj meghajtású rendszóró, rendezelő használata tilos.
- GY09 Fogasolás nem megengedett

- GY10 Tárcsázás nem megengedett.
- GY11 Hengerezés nem megengedett.
- GY12 Gyepszellőztetés nem megengedett.
- GY13 Kiszántás nem megengedett.
- GY14 Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
- GY15 Tüzpázták létesítése nem megengedett.
- GY24 A gyepek természetvédelmi szempontú égetése csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság egyedi írásos véleménye alapján történhet.
- GY26 Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
- GY27 Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges.
- GY28 A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
- GY29 Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
- GY30 A természetes gyepekben őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
- GY32 A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.
- GY33 A gyepterületen előforduló őshonos hagyásfák, hagyásfa csoportok (delelő fák), valamint cserjés foltok eltávolítása nem megengedett.
- GY34 Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket lábon állva kell vegyszeres kezelésben részesíteni (törzs megfűrése, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a vegyszert is alkalmazó munkát fafajtól függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) kell elvégezni.
- GY40 Legeltetési sűrűség 0,2-0,4 állategység/ha.
- GY59 Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal.
- GY67 Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék.
- GY79 Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterület állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.
- GY80 A gyepet évente csak egyszer lehet kaszálni.
- GY92 A gyepterület kaszálása, szárzúzása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása.
- GY101 Amennyiben inváziós gyomokkal fertőzött területen költ fokozottan védett madár, a terület tisztítását csak a megengedett kaszálási időpont után szabad kezdeni.
- GY104 Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges.
- GY106 Legalább 2 évente tisztító kaszálás elvégzése kötelező.
- GY107 Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.

- GY109 A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
- GY111 A tisztító kaszálás legkorábbi időpontja: október 1.
- GY116 A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos.
- GY117 Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
- VA03 A területen szóró, vadetető, szózó nem létesíthető.

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A mocsárrétek esetében fokozottan érvényesül a Zala áradásainak hiánya, illetve alacsony vízszintje, ezért a vízügyi kezelővel folytatott szakmai egyeztetés és koncepcionális tervezés keretében javasoljuk megvizsgálni, hogyan segíthető elő, hogy a jelenlegi középvízi és nagyvízi medermorfológiai sajátosságok és az utóbbi évekre jellemző, ill. a jövőben is várható hidrometeorológiai sajátosságok mellett milyen beavatkozásokkal segíthető elő, hogy a Felső-Zala áradásai megfelelő gyakorisággal elérjék a KE-2 kezelési egységbe tartozó mocsárrét jellegű élőhelyek szintjét anélkül, hogy a természetvédelmi kezelést is szolgáló gyepterület, valamint a környező területeken folytatott intenzív mezőgazdasági tevékenység feltételeit jelentősen rontanák. Ilyen beavatkozás lehet például fenékküszöbök létesítése, vagy ártéri vízpótlást szolgáló medrekből és műtárgyakból álló rendszer kiépítése. Ilyen típusú beavatkozásoknak már az előzetes tervezéséhez is jelentős volumenű felmérésekre, például geodéziai felmérésekre van szükség. Amennyiben a vízügyi kezelővel és a potenciálisan érintett tulajdonosokkal folytatott kölcsönös érdek- és feladategyeztetés, valamint az előzetes tervezés alapján a tervezet beavatkozás megfelelő hatékonyságú és a megvalósításnak nincs egyéb akadálya, akkor javasoljuk a KE-2 kezelési egységbe tartozó élőhelyek vízháztartását javító, a természetyszerű elöntési viszonyok helyreállítását célzó élőhely-rekonstrukciós, ill. élőhely-rehabilitációs beavatkozások részletes tervezését és megvalósítását.

Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési egységbe tartozó, zömében mocsárrétek, ártéri és mocsári magaskórósok, üde gyepek és jellegtelen vizes élőhelyek jellemzően a Zala és mellékvízfolyásainak völgytalpán, az elárasztással érintett zónában helyezkednek el, jó vízellátottságú, nedves termőhelyeken, zömében réti és öntéstalajokon. A kezelési egységbe tartozó gyepterületek jellemző területhasználati és kezelési módja jelenleg a kaszálás, ill. legeltetés. A kezelési egység jellegében és a javasolt kezelési előírások vonatkozásában is nagyon közel áll a KE-3 kezelési egységhez, melytől az különbözteti meg, hogy a KE-2 kezelési egységhez tartozó gyepeken nem fordul elő a közösségi jelentőségű jelölő vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*) lepkefaj. A két kezelési egység különválasztását éppen ez indokolta, hiszen a vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*) állományok védelmét célzó korlátozó intézkedésekre a KE-2 kezelési egység esetében nincs szükség. Ilyen például a kaszálás időpontjára vonatkozó szigorú időbeli korlátozás (GY78), mely nem szerepel a KE-2 kezelési egység esetében. Emellett a KE-2 kezelési egységnél három (GY101, GY104, GY106) olyan kezelés szerepel a kezelési egységre vonatkozó önkéntesen vállalható kezelési előírás-javaslatok között, melyek nem szerepelnek a KE-3 kezelési egységnél. A kezelési egységen a gyep fenntartása, a spontán erdősülés megakadályozása érdekében indokolt a folyamatos területhasználat fenntartása, elsősorban kaszálással, azonban a szarvasmarhával történő legeltetés is kedvezőbb, mint az esetleges felhagyás. Összességében a kezelés feladata a kezelési egységen belül található gyepek természetességi állapotának hosszú távú fenntartása, illetőleg a gyomosodó gyepterületek természetközeli állapotba kerülésének elősegítése, melyet a fentiekben meghatározott módon folytatott gyepterületi munkák elősegítenek.

Az elgyomosodott, inváziós fajokkal (*Solidago*, *Fallopia* fajok) fertőzött, kezeletlen mocsárrétek extenzív hasznosítással, a vízháztartás javításával jobb természetességi állapotba hozhatók.

KE-3

Kezelési egység meghatározása: mocsárrétek (hangyaboglárka előfordulással). Bagodtól nyugatra, szétszórtan, mindenhol előfordul 95,4 ha összterülettel.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek:* D34 Mocsárrétek; OB Jellegtelen üde gyepek, OBxOD Jellegtelen üde gyepek/Lágyszárú özönfajok állományai
- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* 6440 *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A tervezési területre az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet és a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet előírásait kell alkalmazni.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

- GY01 Felülvetés nem megengedett.
- GY08 Dobkaszó és talaj meghajtású rendszóró, rendezelő használata tilos.
- GY09 Fogasolás nem megengedett
- GY10 Tárcsázás nem megengedett.
- GY11 Hengerezés nem megengedett.
- GY12 Gyepszellőztetés nem megengedett.
- GY13 Kiszántás nem megengedett.
- GY14 Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
- GY15 Tüzpázták létesítése nem megengedett.
- GY24 A gyepek természetvédelmi szempontú égetése csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság egyedi írásos véleménye alapján történhet.
- GY26 Inváziós fűszárúak mechanikus irtása kötelező.
- GY27 Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén inváziós fűszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges.
- GY28 A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
- GY29 Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
- GY30 A természetes gyepekben őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
- GY32 A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.

- GY33 A gyepterületen előforduló őshonos hagyasfák, hagyasfa csoportok (delelő fák), valamint cserjés foltok eltávolítása nem megengedett.
- GY34 Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket lábon állva kell vegyszeres kezelésben részesíteni (törzs megfúrása, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a vegyszert is alkalmazó munkát fafajtól függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) kell elvégezni.
- GY40 Legeltetési sűrűség 0,2-0,4 állategység/ha.
- GY59 Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal.
- GY64 Kaszáló sarjülegeltetését a kaszálás napjától számított 30 napon belül megkezdeni tilos.
- GY67 Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék.
- GY78 Kaszálás október 1. után lehetséges.
- GY80 A gyepet évente csak egyszer lehet kaszálni.
- GY92 A gyepterület kaszálása, szárzúzása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása.
- GY103 Fokozottan védett földön fészkelő madárfaj fészkének, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve a kaszálást azonnal be kell fejezni és haladéktalanul értesíteni kell a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot és javaslata alapján a talált fészkek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kell kialakítani.
- GY107 Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.
- GY109 A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
- GY111 A tisztító kaszálás legkorábbi időpontja: október 1.
- GY116 A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos.
- GY117 Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
- VA03 A területen szóró, vadetető, szózó nem létesíthető.

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A mocsárrétek esetében fokozottan érvényesül a Zala áradásainak hiánya, illetve alacsony vízszintje, ezért a vízügyi kezelővel folytatott szakmai egyeztetés és koncepcionális tervezés keretében javasoljuk megvizsgálni, hogyan segíthető elő, hogy a jelenlegi középvízi és nagyvízi medermorfológiai sajátosságok és az utóbbi évekre jellemző, ill. a jövőben is várható hidrometeorológiai sajátosságok mellett milyen beavatkozásokkal segíthető elő, hogy a Felső-Zala mentén található vizes élőhelyek, mint például a mocsárrétek vízháztartási viszonyai javuljanak anélkül, hogy a természetvédelmi kezelést is szolgáló gyepgazdálkodás, valamint a környező területeken folytatott intenzív mezőgazdasági tevékenység feltételeit jelentősen rontanák. Ilyen beavatkozás lehet például fenékküszöbök létesítése. Ilyen típusú beavatkozásoknak már az előzetes tervezéséhez is jelentős volumenű felmérésekre, például geodéziai felmérésekre van szükség. Amennyiben a vízügyi kezelővel és a potenciálisan érintett tulajdonosokkal folytatott kölcsönös érdek- és feladategyeztetés, más kezelési egységekre gyakorolt várható hatások elemzése, valamint az előzetes tervezés alapján a tervezet beavatkozás megfelelő hatékonyságú és a megvalósításnak nincs egyéb akadálya, akkor javasoljuk a KE-3 kezelési egységbe tartozó élőhelyek vízháztartását

javító élőhely-rekonstrukciós, ill. élőhely-rehabilitációs beavatkozások részletes tervezését és megvalósítását.

Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési egységbe tartozó, zömében mocsárrétek, ártéri és mocsári magaskórósok, üde gyepek és jellegtelen vizes élőhelyek jellemzően a Zala és mellékvízfolyásainak völgytalpa közelében helyezkednek el, jó vízellátottságú, nedves termőhelyeken, zömében réti és öntéstalajokon. A kezelési egységbe tartozó gyepterületek jellemző területhasználati és kezelési módja jelenleg a kaszálás, ill. legeltetés. A kezelési egység jellegében és a javasolt kezelési előírások vonatkozásában is nagyon közel áll a KE-2 kezelési egységhez, melytől az különbözteti meg, hogy a KE-3 kezelési egységhez tartozó gyepeken előfordul a közösségi jelentőségű jelölő vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*) lepkefaj. A két kezelési egység különválasztását éppen ez indokolta, hiszen KE-3 kezelési egység esetében szükség van a vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*) állományok védelmét célzó korlátozó intézkedésekre. Ilyen például a kaszálás időpontjára vonatkozó szigorú időbeli korlátozás (GY78), mely nem szerepel a KE-2 kezelési egység esetében. Emellett a KE-3 kezelési egységnél még két (GY64, GY103) olyan kezelés szerepel a kezelési egységre vonatkozó önkéntesen vállalható kezelési előírás-javaslatok között, melyek nem szerepelnek a KE-2 kezelési egységnél. A kezelés feladata a kezelési egységen belül található gyepek természetességi állapotának hosszú távú fenntartása, illetőleg a gyomosodó gyeppragmentumok természetközeli állapotba kerülésének elősegítése, melyet a fentiekben meghatározott módon folytatott gyepterületi munkák elősegítenek. A hangyaboglárka (*Maculinea sp.*) lepkefajok populációinak megőrzése érdekében csak az október 1. után végzett kaszálás javasolt. A vérfű hangyaboglárka imágók július elején/közepén jelennek meg, de folyamatosan kelnek friss példányok még augusztus végén is, így a rajzás esetenként szeptember közepéig eltarthat. A lepkék mozgékonyak, sokat repülnek, ám élőhelyüket nem hagyják el. A nőtények kikelésük után rövid időn belül párosodnak. Mindkét ivar fő nektárforrása az őszi vérfű (*Sanguisorba officinalis*), ugyanakkor a vérfű még ki nem nyílt virágait a nőtények peterakás céljából is látogatják. Ilyen virágzatok különösen július közepétől augusztus közepéig találhatók bőséggel, noha kisebb mennyiségben még a rajzás vége felé is rendelkezésre állnak. A hernyó a növény tápanyagokban leggazdagabb részét – a virág pollenjét vagy az éppen kifejlődő magocskákat – fogyasztja. A vérfű virágvacskában töltött szűk egy hónap alatt az első négy vedlésen átesve éri el azt a fejlettségi kort, amikor elhagyja a virágzatot, és vékony szövedékszálal a talajra ereszkedik. A túl korai (azaz október 1-je előtt végzett) kaszálás azért okozhat jelentős kárt a populációban, mert a lárvák ekkor még a tápnövényen, és nem a hangyafészkekben tartózkodnak. Ilyenkor nincs jelentősége annak sem, hogy a széna a területen marad-e vagy pedig bálázásra kerül, mivel előbbi esetben a hernyók táplálékforrása, utóbbi esetben pedig maguk a lárvák pusztulnak el. A kezelési egységen a gyepterület fenntartása érdekében indokolt a fent meghatározott szigorú feltételekkel folytatott területhasználat fenntartása, elsősorban kaszálással, azonban a szarvasmarhával történő legeltetés is kedvezőbb, mint az esetleges felhagyás.

KE-4

Kezelési egység meghatározása: legelők. A terület keleti felén (Kávástól András hidáig), nagyobb foltokban fordulnak elő, 161,04 ha összterülettel.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ANÉR élőhelyek:* E1 Franciaperjés rétek; D34 Mocsárrétek; OB Jellegtelen üde gyepek, OBxOD Jellegtelen üde gyepek/Lágyszárú özönfajok állományai
- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*); 6440 *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétei

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások: A tervezési területre az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet és a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet előírásait kell alkalmazni.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

- GY01 Felülvetés nem megengedett.
- GY08 Dobkasza és talaj meghajtású rendsodró, rendezelő használata tilos.
- GY09 Fogasolás nem megengedett
- GY10 Tárcsázás nem megengedett.
- GY11 Hengerezés nem megengedett.
- GY12 Gyepszellőztetés nem megengedett.
- GY13 Kiszántás nem megengedett.
- GY14 Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
- GY15 Tűzpázták létesítése nem megengedett.
- GY24 A gyepek természetvédelmi szempontú égetése csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság egyedi írásos véleménye alapján történhet.
- GY26 Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
- GY27 Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges.
- GY28 A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
- GY29 Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
- GY30 A természetes gyepekben őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
- GY32 A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.
- GY33 A gyepterületen előforduló őshonos hagyásfák, hagyásfa csoportok (delelő fák), valamint cserjés foltok eltávolítása nem megengedett.
- GY34 Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket lábon állva kell vegyszeres kezelésben részesíteni (törzs megfűrése, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a vegyszert is alkalmazó munkát fafajtól függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) kell elvégezni.
- GY40 Legeltetési sűrűség 0,2-0,4 állategység/ha.
- GY59 Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal.
- GY64 Kaszáló sarjulegeltetését a kaszálás napjától számított 30 napon belül megkezdeni tilos.
- GY67 Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék.
- GY76 Kaszálás augusztus 15. után lehetséges.
- GY80 A gyepet évente csak egyszer lehet kaszálni.

- GY92 A gyepterület kaszálása, szárzúzása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása.
- GY101 Amennyiben inváziós gyomokkal fertőzött területen költ fokozottan védett madár, a terület tisztítását csak a megengedett kaszálási időpont után szabad kezdeni.
- GY103 Fokozottan védett földön fészkelő madárfaj fészkének, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve a kaszálást azonnal be kell fejezni és haladéktalanul értesíteni kell a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot és javaslata alapján a talált fészkek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kell kialakítani.
- GY104 Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges.
- GY106 Legalább 2 évente tisztító kaszálás elvégzése kötelező.
- GY107 Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.
- GY109 A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
- GY110 A tisztító kaszálás legkorábbi időpontja: szeptember 1.
- GY116 A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos.
- GY117 Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
- VA03 A területen szóró, vadetető, sózó nem létesíthető.

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egységen nem indokolt élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslat tervezése.

Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési egységbe tartozó, zömében franciaperjés rétek, jellegtelen üde gyepek, melyek gyakran lágyszárú özönfajokkal fertőzöttek, ill. kisebb részben mocsárrét jellegű élőhelyek nagyobb részt a vízfolyások völgytalpától magasabb térszínen, az elárasztástól mentes zónában helyezkednek el üde vagy középszáraz termőhelyeken. A kezelési egységbe tartozó gyepterületek jellemző területhasználati és kezelési módja jelenleg a legeltetés. A kezelési egység leválasztását indokolja az egyébként hasonló KE-1 kezelési egységektől, hogy vannak olyan kezelési javaslatok, melyek a KE-4 kezelési egységnél nem szerepelnek, ellenben szerepelnek a KE-1 kezelési egységnél, mint például a GY02, GY48, GY70, GY71, GY108 önkéntesen vállalható kezelési előírás-javaslatok.

A kezelés feladata a kezelési egységen belül található gyepek természetességi állapotának hosszú távú fenntartása, illetőleg a gyomosodó gyepfragmentumok természetközeli állapotba kerülésének elősegítése, melyet a fentiekben meghatározott módon folytatott gyepkezelési munkák elősegítenek. A terepi tapasztalataink azt mutatják, hogy a legeltetett üde gyepek a jelenlegi legeltetési gyakorlat – villanypásztorral körbekerített részekben az 1 állat/ha többszöröse legel – során degradálódnak. Ezen természetvédelmi szempontból nem kedvező kezelési gyakorlat megváltoztatását célozzák a fenti kezelési előírásjavaslatok.

KE-5

Kezelési egység meghatározása: nádasok. A tervezési területen szétszórva, nem túl nagy kiterjedésű többnyire degradálódott kiszáradó nádas foltok találhatóak meg a nem teljesen kiszáradt foltokon; Neszele Andrásrida, Budafa és Boncodföldre térségében. Összterületük: 10,9 ha.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek:* B1a Nem tűzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások

- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* -

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A tervkészítéskor nincsenek érvényben nádas művelési ágra kötelezően betartandó, kompenzációs előírások.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

- V44 A hagyásfoltok kialakítását a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve kell kijelölni.
- V47 December 15. és február 15. között lehet nádaratást folytatni, a mindenkori időjárási és talajviszonyok figyelembe vételével.
- V56 A nádaratás *csak* fagyott talajon végezhető.
- V66 A legeltetés tilos.

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egység területén élőhely-rekonstrukció szükséges. A gyomos és nem aratott nádasok területén a vízellátottságot javítani szükséges, lehetőleg a Zala folyó és még megmaradt, kiszáradt holtmedreinek revitalizációjával. A holtmedrek revitalizációjának lehetséges útja a rendszeres vízpótlás biztosítása a Zalából. Ezért a vízügyi kezelővel folytatott szakmai egyeztetés és koncepcionális tervezés keretében javasoljuk megvizsgálni, hogy milyen műszaki megoldásokkal lehet a jelenlegi középvízi és nagyvízi medermorfológiai sajátosságok és az utóbbi évekre jellemző, ill. a jövőben is várható hidrometeorológiai sajátosságok mellett gravitációs úton rendszeresen vizet juttatni ezekbe a holtmedrekbe. Ilyen típusú beavatkozásoknak már az előzetes tervezéséhez is jelentős volumenű felmérésekre, például terepmodell készítésére, geodéziai felmérésekre lehet szükség. Amennyiben a vízügyi kezelővel és a potenciálisan érintett hasznosítókkal folytatott kölcsönös érdek- és feladategyeztetés, valamint az előzetes tervezés alapján a tervezet beavatkozás megfelelő hatékonyságú és a megvalósításnak nincs egyéb akadálya, akkor javasoljuk a KE-5 kezelési egységbe tartozó élőhelyek vízháztartását javító vízpótló élőhely-rehabilitációs beavatkozások részletes tervezését és megvalósítását.

Kezelési javaslatok indoklása:

A nem túl nagy kiterjedésű nádas foltok vízháztartásának javítása, illetve a gyomoktól, inváziós fajoktól [feketéllő farkasfog (*Bidens frondosa*), süntök (*Echinocystis lobata*), aranyvessző fajok (*Solidago spp.*)] való megtisztítása, vágással történő megújítása emelné a természetesség fokát. A nádas állományokban a hagyásfoltok kialakítása jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy a következő évben sokszínűbb, változatosabb legyen a nádas élőhely életközössége, hiszen számos ízeltlábú (ilyen például a *Phragmataecia castaneae* molylepkefaj, vagy a *Mythimna obsoleta* nagylepkefaj) áttelelő formái, egyedei a nádszálak belsejében, az összeszáradó avas levelek fonákán vagy a levél és a nádszál találkozásánál várják a tavaszi felmelegedést. Több nádasban fészkelő énekesmadár, pl. a barkóscinege (*Panurus biarmicus*) optimális esetben még azelőtt megkezd a fészekrakást és a költést, mielőtt a téli nádvágás után a nád eléri azt a magasságot és sűrűséget, ami a biztonságos fészkelés lehetőségeit megteremtheti, így a fészkeléshez szükségük van az avas nádfoltokra. A legtöbb gémféle, mint pl. a törpegém (*Ixobrychus minutus*) általában csak több éves avas nádasban fészkelnek, mert ekkor válik alkalmassá a nádas szerkezete a fészkek megtartására. Bár az érintett Natura 2000 terület kijelölésének célja nem a madárfauna védelme, de ahhoz, hogy egy nádas élőhelyfoltot természetes vagy természetközeli állapotúnak és élőhelyi funkcióiban teljes értékűnek tekintsünk hozzátartozik az adott élőhelytípushoz kötődő élővilág teljes vertikumának jó állapota. A kiengedett talajon, laza üledékfelszínen végzett nádaratás károsítja a nádrizómákat, ami a nádas

állomány foltszerű, sávszerű kiritkulásához vezethet, teret engedve a gyomok, inváziós fajok [pl.: feketéllő farkasfog (*Bidens frondosa*), süntök (*Echinocystis lobata*), aranyvessző fajok (*Solidago spp.*)] terjedésének.

KE-6

Kezelési egység meghatározása: nem zsombékoló magassásrétek. Mivel a Zala a területen viszonylag mélyen bevágódott a völgy talpába, ezért a meder mentén viszonylag kevés a megfelelő vízellátású, tartósan magas talajvízállással jellemezhető terület, emiatt kicsi a magassásrétek részaránya (6,00 ha). Elszórtan összesen 6 kis foltban található a területen.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek:* B5 Nem zsombékoló magassásrétek
- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* -

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A tervezési területre az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet és a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet előírásait kell alkalmazni.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

- GY01 Felületés nem megengedett.
- GY08 Dobkaszó és talaj meghajtású rendszóró, rendkezelő használata tilos.
- GY15 Tűzpázták létesítése nem megengedett.
- GY26 Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
- GY27 Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges.
- GY30 A természetes gyepekben őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
- GY35 A legeltetés tilos.
- GY80 A gyepet évente csak egyszer lehet kaszálni.
- GY101 Amennyiben inváziós gyomokkal fertőzött területen költ fokozottan védett madár, a terület tisztítását csak a megengedett kaszálási időpont után szabad kezdeni.
- GY103 Fokozottan védett földön fészkelő madárfaj fészkének, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve a kaszálást azonnal be kell fejezni és haladéktalanul értesíteni kell a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot és javaslata alapján a talált fészkek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kell kialakítani.
- GY104 Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges.
- GY106 Legalább 2 évente tisztító kaszálás elvégzése kötelező.
- GY107 Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.
- GY108 Erősen fertőzött foltokat sokkoló kaszálással évente legalább háromszor kezelni kell.
- GY116 A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos.

- VA03 A területen szóró, vadetető, szózó nem létesíthető.

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A magassásosok fennmaradásához elengedhetetlenül szükséges a tartósan magas talajvízálás, ill. az időszakos felszíni vízborítás. Az élőhelytípus vízellátottságának, vízháztartásának javításához a Zala folyó menti holtmedrek revitalizációja, ill. vízpótlásának időszakonkénti biztosítása megfelelő helyzetet teremtene. Ezáltal a kezelési egységhez tartozó sásosok természetességi állapota javítható. Ezen okból kifolyólag a vízügyi kezelővel folytatott szakmai egyeztetés és koncepcionális tervezés keretében javasoljuk megvizsgálni, hogy milyen műszaki megoldásokkal lehet a jelenlegi középvízi és nagyvízi medermorfológiai sajátosságok és az utóbbi évekre jellemző, ill. a jövőben is várható hidrometeorológiai sajátosságok mellett gravitációs úton rendszeresen vizet juttatni ezekbe a holtmedrekbe. Az egyeztetésnek és koncepcionális tervezésnek ki kellene terjednie arra is, milyen műszaki megoldásokkal segíthető elő, hogy a vízpótlás talajvízszintre gyakorolt kedvező hatása minél hosszabb időintervallumban érzékelhető legyen. Ilyen típusú beavatkozásoknak már az előzetes tervezéséhez is jelentős volumenű felmérésekre, például terepmodell készítésére, geodéziai felmérésekre lehet szükség. Amennyiben a vízügyi kezelővel és a potenciálisan érintett hasznosítókkal folytatott kölcsönös érdek- és feladategyeztetés, valamint az előzetes tervezés alapján a tervezet beavatkozás megfelelő hatékonyságú és a megvalósításnak nincs egyéb akadálya, akkor javasoljuk a KE-6 kezelési egységbe tartozó élőhelyek vízháztartását javító vízpótló élőhely-rehabilitációs beavatkozások részletes tervezését és megvalósítását.

Kezelési javaslatok indoklása:

A javaslatok betartása és végrehajtása emberi beavatkozások és a klimatikus szárazodás következtében a talaj szerkezetének átalakulása, a gyomosodás, becserjésedés és a vegetáció átalakulásának megakadályozása miatt szükséges.

A magassásosok kezelése megoldandó, melyre a száraz időszakban történő évi egyszeri kaszálás megfelelő kezelés. Ennek idejét a fészkelési időn túl, a területen lévő védett növényfajok [kornistárnics (*Gentiana pneumonanthe*), csermelyaszat (*Cirsium rivulare*), pettyes orbáncfű (*Hypericum maculatum*), sárga sásliliom (*Hemerocallis lilio-asphodelus*)] virágzási-termésérési idejéhez kell igazítani. A kaszálással a betelepülő özönnövények kolonizációja visszatartható (*Solidago gigantea*, *Echinocystis lobata*, *Fallopia sp.*). Fontos, hogy a keletkezett biomassa, azaz a kaszálék ne maradjon a területen, hanem le legyen hordva. Szártépőzéses kezelés nem fogadható el. Túlzott mértékű kaszálás, legeltetés az élőhely átalakulásához vezet, ezért nem kívánatos. Évi többszöri, akár háromszori sokkoló kaszálás vagy tisztító kaszálás csak a kezelési egységhez tartozó azon élőhelyfoltokban javasolt, ahol nagyon jelentős mértékű a kétszikű özönnövények [pl.: aranyvessző-fajok (*Solidago spp.*)] okozta fertőzöttség. A kezelési egységbe tartozó élőhelytípusok esetében országos szinten jelentős probléma az inváziós fásszárúak, mint például a gyalogakác (*Amorpha fruticosa*) megjelenése és terjedése, ezért mindenképpen indokolt az inváziós fásszárúak folyamatos eltávolítása. Vadetetők, szórók létesítése azért nem kívánatos, mert a jelentős vadmozgás és például a vaddisznók (*Sus scrofa*) túrása következtében fellépő bolygatás megbontja az üledék és talajfelszint, ill. a növényzet struktúráját, ami különösen a kiszáradó, nem megfelelő vízellátottságú élőhelyfoltok esetében növeli a gyomosodás intenzitását.

KE-7

Kezelési egység meghatározása: parlagok. A területen szétszórtan, kis mozaikokban találhatóak, 12,2 ha kiterjedéssel.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek:* OB Jellegtelen üde gyeppek

- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* -

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások: A tervezési területre az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet és a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet előírásait kell alkalmazni.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

- GY02 Vegyszeres gyomirtás nem megengedett
- GY08 Dobkaszta és talaj meghajtású rendsodró, rendkezelő használata tilos.
- GY10 Tárcsázás nem megengedett.
- GY11 Hengerezés nem megengedett.
- GY12 Gyepszellőztetés nem megengedett.
- GY13 Kiszántás nem megengedett.
- GY14 Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
- GY24 A gyepek természetvédelmi szempontú égetése csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság egyedi írásos véleménye alapján történhet.
- GY26 Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
- GY27 Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges.
- GY28 A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
- GY29 Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
- GY30 A természetes gyepekben őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
- GY32 A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.
- GY33 A gyepterületen előforduló őshonos hagyásfák, hagyásfa csoportok (delelő fák), valamint cserjés foltok eltávolítása nem megengedett.
- GY40 Legeltetési sűrűség 0,2-0,4 állategység/ha.
- GY64 Kaszáló sarjúlegeltetését a kaszálás napjától számított 30 napon belül megkezdeni tilos.
- GY81 A gyepet évente legalább kétszer kell kaszálni.
- GY101 Amennyiben inváziós gyomokkal fertőzött területen költ fokozottan védett madár, a terület tisztítását csak a megengedett kaszálási időpont után szabad kezdeni.
- GY105 Minden évben tisztító kaszálás elvégzése kötelező.
- GY108 Erősen fertőzött foltokat sokkoló kaszálással évente legalább háromszor kezelni kell.
- GY109 A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.

- GY112 Tisztító kaszálás, szárazzás szeptember 1. után kezdhető meg, amely alól kivételt képez július 15-ei dátummal az inváziós növényfajok konkrét állományait érintő kaszálás és szárazzás.
- GY116 A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos.
- GY117 Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
- GY118 Élőhelyrekonstrukció.

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A parlagok esetében alapvetően szükséges a területhasználat, a kezelés – szárazzás, kaszálás, legeltetés – újbóli elkezdése és rendszeres folytatása. A rendszeres, megfelelő kezelés következtében a gyomos gyepek rövid idő alatt (2-3 év) újra jó természetességű gyepekké [6510

Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)] alakulhatnak. A parlagok esetében is hasonlóan kedvező a folyamat, azonban ott a megfelelő természetesség eléréséhez hosszabb időszakra van szükség, ennek meggyorsítása érdekében lehetőséget kell biztosítani a térségben található, például a KE-1 kezelési egységhez tartozó 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) élőhelytípusba sorolható területekről származó kaszálékkal, illetve magaratásból származó fűmaggal történő felülvetésre.

Kezelési javaslatok indoklása:

A parlagok, jellegtelen másodlagos gyomos gyepek a korábbi mezőgazdasági művelés, ill. a nem megfelelő kezelés következtében jöttek létre. Mind a gazdálkodói, mind a természetvédelmi érdek azt diktálja, hogy ezek a leromlott területek mielőbb újra hasznosítva legyenek. Természetvédelmi szempontból a kezelési egységbe tartozó területek gyepeként történő hasznosítása a kedvező megoldás. A javaslatok betartása és végrehajtása emberi beavatkozások és a klimatikus szárazodás következtében a talaj szerkezetének átalakulása, a gyomosodás, becserjésedés és a vegetáció átalakulásának megakadályozása miatt szükséges. A javasolt kezelés meghatározó eleme a legalább évi kétszeri kaszálás, ill. emellett szükség esetén a tisztító kaszálás. Ez a kezelés kedvező kompetíciós helyzetet teremt a kaszálás okozta stresszt jobban elviselő évelő egyszikű vázfajok számára például számos kétszikű egyéves gyomnövényvel szemben. Ebből következően a kezelés hatására néhány éven belül várható az állományalkotó évelő egyszikű vázfajok [pl.: réti ecsetpázsit (*Alopecurus pratensis*)] borításának jelentős növekedése és az egyéves kétszikű szántóföldi gyomok [pl.: ragadós galaj (*Galium aparine*)] visszaszorulása. Ez a folyamat néhány éven belül kedvező lehetőséget teremt akár a 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) jelölő élőhelytípusra jellemző kétszikűfajok [pl.: réti boglárka (*Ranunculus acris*)] megjelenésére is.

KE-8

Kezelési egység meghatározása: cserjések. Szétszórtan, kisebb sávokban találhatóak 8,5 ha kiterjedéssel.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek:* P2a Üde és nedves cserjések; P2b Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések
- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* -

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A tervezési területre az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet előírásait kell alkalmazni.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

- GY14 Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
- GY15 Tüzpázták létesítése nem megengedett.
- GY24 A gyepek természetvédelmi szempontú égetése csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság egyedi írásos véleménye alapján történhet.
- GY26 Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
- GY27 Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges.
- GY30 A természetes gyepekben őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
- GY32 A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.
- GY33 A gyepterületen előforduló őshonos hagyásfák, hagyásfa csoportok (delelő fák), valamint cserjés foltok eltávolítása nem megengedett.
- GY34 Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket lábon állva kell vegyszeres kezelésben részesíteni (törzs megfűrése, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a vegyszert is alkalmazó munkát a vegetációs időszak kezdetén (április-május) kell elvégezni.
- GY79 Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterület állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.
- GY101 Amennyiben inváziós gyomokkal fertőzött területen költ fokozottan védett madár, a terület tisztítását csak a megengedett kaszálási időpont után szabad kezdeni.
- GY107 Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.
- GY109 A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
- GY116 A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos.

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A cserjéseket foltszerűen elszórtan meg kell tartani a területen, de csak a természetes állományokat. Élőhelyrekonstrukciós beavatkozás keretében javasoljuk a meglévő száraz cserjésekből a több helyen előforduló nem őshonos fekete dió (*Juglans nigra*) módszeres eltávolítását és helyette őshonos fajok [pl.: egybibés galagonya (*Crataegus monogyna*), kökény (*Prunus spinosa*), veresgyűrű som (*Cornus sanguinea*), varjútővis (*Rhamnus catharticus*)] csemetéi felnövéseinek elősegítését, ill. az említett fajok csemetéinek telepítését az eltávolított nem őshonos egyedek helyett.

Kezelési javaslatok indoklása:

A cserjések fontos madár fészkelő- és táplálkozó területek, valamint a kökényes szegélyek a közösségi jelentőségű sárga gyapjasszövő élőhelyeit képezik. A sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) élőhelyigénye miatt cserjék, elsősorban a kökény (*Prunus spinosa*) 3-4 éves rotációban

történő vágása lenne célszerű, ami többszöri beavatkozást igényel a területhasználótól. A sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) legjobb élőhelyeit ugyanis a fiatal néhány éves kökényes cserjés szegélyek jelentik. A kezelési egység részét képező üde, nedves cserjések foltjai több helyen jelentős mértékben fertőzöttek az idegenhonos és inváziósan terjedő magas aranyvesszővel (*Solidago gigantea*). Ezen inváziós fajnak több helyen szinte monodomináns foltjai alakultak ki, kiszorítva az élőhelytípus jellemző őshonos lágyszárú fajait, mint például a keskenylevelű békakorsó (*Sium erectum*) vagy a sárga nőszirm (*Iris pseudachorus*). Ezen élőhelyfoltok természetességének javulását a magas aranyvessző visszaszorításával eredményesen lehetne elősegíteni. Ezt a célt szolgálja az inváziós gyomok virágzásban történő kötelező kaszálására vonatkozó javaslat, valamint az inváziós növények kaszálékának a területről történő eltávolítására vonatkozó javaslat.

KE-9

Kezelési egység meghatározása: inváziós lágyszárúak állományai. 4 helyszínen található (Zalalövő, Zalacséb, Kávás, Andrásida) 5,3 ha kiterjedésben.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek:* OB Jellegtelen üde gyepek; OCxOD Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek/ Lágyszárú özönfajok állományai; OD Lágyszárú özönfajok állományai; ODxOB Lágyszárú özönfajok állományai/ Jellegtelen üde gyepek; ODxOFxRA Lágyszárú özönfajok állományai/ Magaskórós ruderalis gyomnövényzet/ Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok; ODxRB Lágyszárú özönfajok állományai/ Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők; ODxB5 Lágyszárú özönfajok állományai/ Nem zsombékoló magassásrétek; P2c Idegenhonos cserje vagy japánkeserűfűfajok uralta állományok
- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* -

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A tervezési területre az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet előírásait kell alkalmazni.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

- GY13 Kiszántás nem megengedett.
- GY14 Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
- GY15 Tűzpázták létesítése nem megengedett.
- GY24 A gyepek természetvédelmi szempontú égetése csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság egyedi írásos véleménye alapján történhet.
- GY26 Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
- GY27 Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges.
- GY28 A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
- GY29 Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
- GY30 A természetes gyepekben őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.

- GY32 A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.
- GY33 A gyepterületen előforduló őshonos hagyasfák, hagyasfa csoportok (delelő fák), valamint cserjés foltok eltávolítása nem megengedett.
- GY34 Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket lábon állva kell vegyszeres kezelésben részesíteni (törzs megfűrése, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a vegyszert is alkalmazó munkát fafajtól függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) kell elvégezni.
- GY43 Legeltetési sűrűség 0,6-1,0 állategység/ha.
- GY48 Szakaszoló legeltetés esetén legeltetési terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal.
- GY79 Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterület állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.
- GY81 A gyepterület évente legalább kétszer kell kaszálni.
- GY101 Amennyiben inváziós gyomokkal fertőzött területen költ fokozottan védett madár, a terület tisztítását csak a megengedett kaszálási időpont után szabad kezdeni.
- GY105 Minden évben tisztító kaszálás elvégzése kötelező.
- GY107 Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.
- GY108 Erősen fertőzött foltokat sokkoló kaszálással évente legalább háromszor kezelni kell.
- GY109 A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
- GY112 Tisztító kaszálás, szárzúzás szeptember 1. után kezdhető meg, amely alól kivételt képez július 15-ei dátummal az inváziós növényfajok konkrét állományait érintő kaszálás és szárzúzás.
- GY116 A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos.
- GY117 Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
- GY118 Élőhelyrekonstrukció.
- VA03 A területen szóró, vadetető, szózó nem létesíthető.

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Mivel az elgyomosodott, inváziós fajokkal (főképp *Solidago gigantea*) fertőzött, kezeletlen területeken a gyepterület eredeti fajkészlete megtalálható, ezért intenzív tisztítást és a helyreállítását követően extenzív kezeléssel (kaszálás/legeltetés) jobb természetességi állapotba hozandóak. Szárzúzózással és azt követő rendszeres – évi 2-3 – kaszálás segíthető a regenerálódás. Az özöngyomok jelenlétekor a kaszálások idejét azok virágzási idejére kell koncentrálni, hiszen az egyik nagyon fontos feladat a termésérés megakadályozása. Ebben az esetben is a kezelés igen fontos része a keletkezett biomassza eltávolítása a területről. Az élőhelyrekonstrukció célja, hogy az inváziós lágyszárúak visszaszorításával az érintett területeken lehetőleg magas természetességű, a terület termőhelyi adottságaitól függően a kevésbé jó vízellátottságú területeken 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*), a jobb vízellátottságú

területeken 6440 *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei élőhelytípusba sorolható élőhelyek alakuljanak ki. Ezen élőhelyátalakítási folyamat meggyorsítása érdekében javasoljuk a térségben található KE-1 kezelési egységhez tartozó 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) élőhelytípusba sorolható területekről, ill. KE-2 vagy KE-3 kezelési egységekbe tartozó 6440 *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei élőhelytípusba sorolható területekről származó kaszálékkal, illetve magaratásból származó fűmaggal történő felülvetést.

Kezelési javaslatok indoklása:

Az inváziós növények visszaszorításával a cél az területek természetességi állapotának javítása, ezzel hosszabb távon a Felső-Zala-völgy kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területen értékes közösségi jelentőségű élőhelyek kiterjedésének növelése. A kezelés feladata a kezelési egységen belül található, inváziós fajokkal erősen fertőzött gyepek helyreállítása és hosszú távú fenntartása, melyet a fentiekben meghatározott módon folytatott gyepterápolási munkák elősegítenek. A lágyszárú özönfajokkal nagyon erősen fertőzött foltok esetében évi háromszori sokkoló kaszálással várható, hogy az egyszikű évelő vázfajok [pl.: réti ecetpázsit (*Alopecurus pratensis*)] borítása növekedni képes az inváziós fajok borításának rovására, visszaszorítva a zömében kétszikű özönfajok [pl.: magas aranyvesszővel (*Solidago gigantea*)] állományait ezáltal az állapot javulása érhető el és később az őshonos kétszikűek [pl.: tejoltógalaj (*Galium verum*)] nagyobb arányú megjelenésének is kedvezőbb feltételei lesznek. Egyértelműen az inváziós fajok visszaszorítását szolgálja a javasolt kezelések közül, az azok virágzási időszakában történő kaszálás, mellyel megakadályozható, hogy az inváziós fajok propagulumkészlete növekedjen a talajban. Ugyanilyen célt szolgál az inváziós fajokkal erősen fertőzött foltok esetében a kaszálék 30 napon belül történő eltávolítására vonatkozó kezelési javaslat.

KE-10

Kezelési egység meghatározása: szántóterületek

A területen a szántók aránya jelenleg nem kiemelkedő; nagyobb összefüggő intenzív tömb Zalalövő, Zalacséb, Kávás, Zalaegerszeg-Andráshida térségében található, valamint a folyóvölgyben elszórtan kisebb szántók még fellelhetők. Összterületük: 165,7 ha.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ANÉR élőhelyek:* T1 Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák; T6 Extenzív szántók
- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* -

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A tervezési területre az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet előírásait kell alkalmazni.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

- SZ04 Pillangósok esetén természetkímélő kaszálás, vadriasztó lánc használata kötelező.
- SZ07 Fokozottan védett, földön fészkelő madárfaj fészkeinek, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve kaszálást azonnal abba kell hagyni, és haladéktalanul értesíteni kell a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot. A gazdálkodó értesítésétől számított 3 munkanapon belül az igazgatóság köteles a gazdálkodót a kaszálásra, illetve betakarításra vonatkozó feltételekről tájékoztatni. Amennyiben a megadott határidőn belül nem érkezik válasz, akkor a megkezdett munkavégzés a többi előírás figyelembevételével folytatható.

- SZ09 A növénytermesztéssel kapcsolatos technológiai munkálatok során bármilyen depóniát csak szántókon lehet létrehozni, és ott legfeljebb 2 hónapig lehet tárolni.
- SZ10 Trágya, műtrágya: természetes vizektől mért 200 m-en belül trágya, műtrágya nem deponálható.
- SZ14 A parcella szélein legalább 3 m széles növényvédőszer mentes táblaszegélyt kell hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni.
- SZ17 Természetközeli állapotú erdőtervi jellel ellátott láperdő és keményfás ligeterdő, illetve vizes élőhely szélétől számított 50 m-es sávban szántóföldi növénytermesztés során kemikáliák és bioregulátorok nem alkalmazhatók.
- SZ19 Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédő szerek alkalmazása engedélyezett.
- SZ21 Légi kivitelezésű növényvédelem és tápanyag-utánpótlás tilos.
- SZ43 Fás szárú és lágy szárú energetikai ültetvény telepítése tilos..
- SZ52 Szántó füves élőhelyé alakítása gyeptelepítéssel.
- SZ54 Szántó füves élőhelyé alakítása, későbbi kezelés nélküli spontán felhagyással, kivéve az inváziós növényfajok irtását.
- SZ55 Szántó füves élőhelyé alakítása, lucerna kultúrát követő spontán gyepesedéssel.
- SZ67 Természetbarát gyepesítés, termőhelytől függően üde rét vagy száraz gyep kialakulásának elősegítése. Tájidegen magkeverék használata tilos, csak a termőhelyre jellemző őshonos fajok vethetők.
- SZ74 Őshonos fajokból álló fasorok, facsoportok, szoliter fák, cserjefoltok telepítése.

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A folyóvölgyben elszórtan előforduló kis szántók esetében a visszagyepesítés rövidtávon is elérhető cél lehet. Átalakítás elsősorban a gyeppel érintkező parcellák esetében javasolt, a gyepeken nyert őshonos fűfajok magjával történő felületessel, majd rendszeres kaszálással, a kaszálórétegek megfelelő kezelési javaslatok (KE-1) betartásával.

Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési előírások fő célja, hogy a szántók a környező élőhelyekre kifejtett negatív hatásai mérséklődjenek. Ilyen a különböző növényvédőszer, műtrágyák kimosódása, a fokozott gyomosodás. Hosszú távon a szántók visszagyepesítése a legtöbb szárazföldi, közösségi jelentőségű gerinctelen szempontjából pozitív lehet, leginkább a nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) emelhető ki, illetve az erdősítés az erdei fajoknak kedvezhet, leghamarabb a díszes tarkalepke (*Euphydryas maturna*) jelenhet meg az új erdőállományokban.

KE-11

Kezelési egység meghatározása: fűzlápok, égerlápok, égerligetek, puhafás ligeterdők és holtágak galériaerdővel. A teljes területen szétszórtan megtalálható 64,5 ha kiterjedéssel.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek:* J1a Fűzlápok, J2 Láp- és mocsárerdők; J4 Fűz-nyár ártéri erdők; J5 Égerligetek
- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* 91E0* Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

* kiemelt jelentőségű jelölő élőhely

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Az előírások fő célja a tervezési területen található erdők természetességének javítása és hosszú távú fenntartása. Hosszabb távon a több fafajból álló, változatos korösszetételű erdők kialakítása kívánatos.

Az élőhelyeken és környezetükben meliorációs és egyéb vízrendezési munkák nem kívánatosak. A források védelmével, az élőhelyek folyamatos vízellátottságával az éger- és kőrislápok, égeres mocsárerdők, fűz-nyár ártéri erdők és égerligetek számára a megfelelő termőhelyi körülmények biztosíthatók.

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A tervezési területre az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet előírásait kell alkalmazni. Az érintett erdőterületeken folytatható gazdálkodást a Zalaegerszegi erdőtervezési körzet erdőterve (103.340/20/2006) alapján végezheti a gazdálkodó.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

- E01 A Natura 2000 elsődleges rendeltetés átvezetése a jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró területek esetében.
- E04 Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természetszerű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása.
- E06 Idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése.
- E07 Intenzíven terjedő idegenhonos fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése.
- E08 Rakodó, depónia kialakításának területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
- E09 A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.
- E15 A kijelölt területen az erdőneveléssel kapcsolatos erdőgazdálkodási tevékenység elhagyása (beleértve a közelítést és készletezést is).
- E16 A gyérítések és véghasználatok során legalább 5 m³/ha álló és/vagy fekvő holtfa jelenlétének biztosítása
- E19 Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok minden egyedének megkímélése.
- E25 Erdészeti termékek szállításának, faanyag közelítésének korlátozása gyepterületen, tisztáson (a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme érdekében).
- E26 Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.
- E28 Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámát (arányát) a lehetséges minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása.

- E29 A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fafajok eltávolítása.
- E31 A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolítása. E38 Őshonos fafajú állományok véghasználatát során átlagosan 5-20% területi lefedettséget biztosító mikroélőhelyek visszahagyása, lehetőleg az idős állomány összetételét jellemző formában.
- E39 A mikroélőhelyek fenntartása.
- E40 A fakitermelés és anyagmozgatás során az erdőrészt területén a talaj védelme érdekében kerülendő a 20 cm-nél mélyebb közelítési, illetve vonszolási nyom kialakulása. A tő- és törzssérülés ne haladja meg az 5%-ot.
- E46 Fakitermelés augusztus 15. és december 15. között.
- E47 Az erdő talajának megóvása érdekében a teljes talaj-előkészítés elhagyása.
- E49 Az eredeti talajállapot fenntartása érdekében a talaj-előkészítés és a tuskózás elhagyása.
- E50 A vágásterületen történő égetés mellőzése.
- E58 Az erdősítések során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása.
- E66 Meghatározott szabad rendelkezésű erdők és fásítások felújítása.
- E71 A tűzpásztákon, nyiladékokon az idegenhonos, agresszíven terjeszkedő növényfajok visszaszorítása.
- E75 Kártevők elleni védekezésnél a szelektív szerek vagy biológiai módszerek alkalmazását kell előnyben részesíteni. Nem használhatók olyan hatóanyag tartalmú készítmények, amelyek közösségi jelentőségű, illetve védett fajok egyedeit is elpusztítják.
- E81 Faanyag közelítése csak fagyott talajon.
- E82 Tuskóprizmák, tuskópászták nem létesíthetők.
- E83 Az erdőszegélyekben található intenzíven terjedő lágy- és fásszárúak továbbterjedését mechanikus módszerekkel (pl. kézi cserjeirtás, szárzúzás) történő megakadályozása.
- E84 Fakitermelés tervezése során az érintett erdőrésztetek korosztály-eloszlásának javítása.
- E85 A hagyásfák, hagyásfacsoportok fenntartása a fák természetes pusztulásáig.
- E86 A letermelt faanyag április 30-ig történő elszállítása a xilofág rovarfajok védelme érdekében.
- VA01 Szóró, sózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egységben élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés nem javasolt.

Kezelési javaslatok indoklása:

Az előírások fő célja a tervezési területen található láperdők természetességének javítása és hosszú távú fenntartása. A természetesség javításához elengedhetetlen a területen jelenlévő idegenhonos fafajok egyedeinek teljes mértékű eltávolítása, valamint erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése. A kezelési egységbe tartozó természet szerű erdők 200 m-es körzetében az idegenhonos fajok telepítésének mellőzése segítene megakadályozni azt, hogy a nem őshonos fafajok visszajussanak a területre, és ott újra megtelepedjenek. Hosszabb távon a több fafajból álló, változatos korösszetételű erdők kialakítása kívánatos. A változatos korösszetételű, idős odvas fákat,

holt fát is tartalmazó erdők jelenléte az erdőlakó és/vagy xilofág közösségi jelentőségű fajok (díszes tarkalepke (*Euphydryas maturna*), skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*), közönséges denevér (*Myotis myotis*), nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*)) állományainak fennmaradása szempontjából elengedhetetlen. Az idős odvas fák arányának növekedését, ill. folyamatos jelenlétét szolgálja a hagyasfák és hagyasfacsoportok fenntartására vonatkozó kezelési javaslat, ami mind a xilofág közösségi jelentőségű skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*), mind a közösségi jelentőségű odúlakó közönséges denevér (*Myotis myotis*) és nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*) állományainak megőrzését, ill. gyarapítását szolgálja. A gyéritések és véghasználatok során legalább 5 m³/ha álló és/vagy fekvő holtfa jelenlétének biztosítására vonatkozó kezelési javaslat ugyancsak segíti az előbbieken említett fajok számára optimális élőhelyi adottságok kialakulását. A teljes talaj-előkészítés és a tuskózás elhagyásának eredményeként már közép távon is jelentősen javulhat a kezelési egységbe tartozó érintett területek aljnövényzetének struktúrája és fajgazdagsága.

KE-12

Kezelési egység meghatározása: zömében őshonos fajokkal jellemezhető spontán fásodó területek és jellegtelen faállományok és vágásterületeik. Főleg a csatorna partokon, de tömbökben is szétszórtan az egész területen megtalálhatóak 55,9 ha kiterjedésben.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek:* RB Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők; RAxOD Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok/ Lágyszárú özönfajok állományai, RAxOB Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok/ Jellegtelen üde gyepek, RBxP2a Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők/ Üde és nedves cserjések; RBxP2b Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők/ Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések; RBxRC Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők/ Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők; RBxRCxS1 Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők/ Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők/ Akácültetvények; RBxS1 Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők/ Akácültetvények; RBxU8 Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők/ Folyóvizek; RCxS1 Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők/ Akácültetvények; RCxS1xS4 Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők/ Akácültetvények/ Ültetett erdei- és feketefenyvesek, P1 őshonos fafajú fiatalosok
- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* -

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A tervezési területre az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet előírásait kell alkalmazni. Az érintett erdőterületeken folytatható gazdálkodást a Zalaegerszegi erdőtervezési körzet erdőterve (103.340/20/2006) alapján végezheti a gazdálkodó.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

- E01 A Natura 2000 elsődleges rendeltetés átvezetése a jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró területek esetében.
- E03 A körzeti erdőtervezés során – a közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok megőrzése érdekében – az erdőterület erre alkalmas erdőrészeiben a folyamatos erdőborítást biztosító átalakító, száraló vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódra való áttérés.
- E04 Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természetszerű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása.

- E06 Idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése.
- E07 Intenzíven terjedő idegenhonos fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése.
- E08 Rakodó, depónia kialakításának területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
- E09 A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.
- E12 A tisztások fátlan állapotban tartása, tisztásként való további nyilvántartása.
- E13 Állománynevelés során a nyiladékok és állományszélek felé legalább 5 m széles erdőszegély létrehozásának elősegítése vagy a meglévők fenntartása. Az elő- és véghasználatok során a tájidegen növények eltávolítása (az őshonos növényekre nézve kíméletes módszerekkel).
- E15 A kijelölt területen az erdőneveléssel kapcsolatos erdőgazdálkodási tevékenység elhagyása (beleértve a közelítést és készletezést is).
- E19 Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok minden egyedének megkímélése.
- E25 Erdészeti termékek szállításának, faanyag közelítésének korlátozása gyepterületen, tisztáson (a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme érdekében).
- E26 Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.
- E28 Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámát (arányát) a lehetséges minimális szintre szorítása, illetve ehetőség szerinti teljes eltávolítása.
- E29 A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fafajok eltávolítása.
- E31 A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolítása.
- E33 Természetes, természetszerű és származék erdőkben a tarvágás mellőzése.
- E39 A mikroélőhelyek fenntartása.
- E40 A fakitermelés és anyagmozgatás során az erdőrésztlet területén a talaj védelme érdekében kerülendő a 20 cm-nél mélyebb közelítési, illetve vonszolási nyom kialakulása. A tő- és törzssérülés ne haladja meg az 5%-ot.
- E44 Fakitermelés augusztus 15. és február 1. között.
- E47 Az erdő talajának megóvása érdekében a teljes talaj-előkészítés elhagyása.
- E49 Az eredeti talajállapot fenntartása érdekében a talaj-előkészítést és a tuskózás elhagyása.
- E50 A vágásterületen történő égetés mellőzése.
- E51 Felújítás táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típusal.
- E57 Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása.
- E58 Az erdősitések során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása.

- E65 Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban történő alkalmazásának teljes körű mellőzése.
- E66 Meghatározott szabad rendelkezésű erdők és fásítások felújítása.
- E68 Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágy- és fásszárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.
- E69 A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.
- E71 A tűzpáztákon, nyiladékokon az idegenhonos, agresszíven terjeszkedő növényfajok visszaszorítása.
- E75 Kártevők elleni védekezésnél a szelektív szerek vagy biológiai módszerek alkalmazását kell előnyben részesíteni. Nem használhatók olyan hatóanyag tartalmú készítmények, amelyek közösségi jelentőségű, illetve védett fajok egyedeit is elpusztítják.
- E81 Faanyag közelítése csak fagyott talajon.
- E82 Tuskóprizmák, tuskópázták nem létesíthetők.
- E83 Az erdőszegélyekben található intenzíven terjedő lágy- és fásszárúak továbbterjedését mechanikus módszerekkel (pl. kézi cserjeirtás, szárzúzás) történő megakadályozása.
- E85 A hagyásfák, hagyásfacsoportok fenntartása a fák természetes pusztulásáig.
- E86 A letermelt faanyag április 30-ig történő elszállítása a xilofág rovarfajok védelme érdekében.
- VA01 Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Az erdőgazdálkodást céltudatosan, úgy kell folytatni, hogy a beavatkozások, fafajcserék segítsék a természetes szukcessziós folyamatokat, ezáltal a jelenlegi jellegtelen, ill. idegenhonos fafajokat [fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), erdei fenyő (*Pinus sylvestris*), fekete fenyő (*Pinus nigra*)] tartalmazó, felverődött állományok helyén a zonális erdőtársulások fafajkészlete [fekete nyár (*Populus nigra*), fehér nyár (*Populus alba*), fehér fűz (*Salix alba*), kocsányos tölgy (*Quercus robur*), kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*), vénic szil (*Ulmus laevis*), magyar kőris (*Fraxinus angustifolia* subsp. *pannonica*)] jelenjen meg. Az átalakítást úgy kell megvalósítani, hogy hosszabb távon újból zonális erdők kialakulásához vezessen. Az élőhely termőhelyi adottságaitól függően, közvetlenül a folyómeder szegélyében a völgytalpon elsősorban 91E0 Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) jelölő élőhelytípusba sorolható puhafás ligeterdők, míg a magasabb térszíneken 91F0 Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmion minoris*) közösségi jelentőségű élőhelytípusba sorolható keményfa ligeterdők kialakítását kell megcélozni.

Kezelési javaslatok indoklása:

Az előírások fő célja a tervezési területen található erdők természetességének javítása és hosszú távú fenntartása. Hosszabb távon a több fafajból álló, változatos korösszetételű erdők kialakítása kívánatos. Megfelelő, ha a spontán állományokat üzemtervezik, azonban a jelölő erdős élőhely kiterjedésének növelése érdekében szükséges az idegenhonos fajokkal kevert állományok szerkezetátalakítása. A javaslatok betartásával a jelölő enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (91E0*)

élőhelytípus kiterjedése növelhető a területen, ill. megjelenhet a területen a jelenleg nem található 91F0 Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmion minoris*) közösségi jelentőségű élőhelytípus. Továbbá növelhető a xylofág közösségi jelentőségű bogárfajok (skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*)) állományának nagysága, az odvas fák és holtfák meghagyásával.

KE-13

Kezelési egység meghatározása: nem őshonos fafajú, telepített vagy spontán kialakult erdők és vágásterületeik, fásítások. Kávás és Zalaszentgyörgy térsége kivételével elszórtan vannak kisebb állományaik. Összterületük: 12,2 ha.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek:* S1 Akácültetvények; S1xRB Akácültetvények/ Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők; S1xP2b Akácültetvények/ Galagonyás-kökényesborókás száraz cserjések; S1xRBxP2a Akácültetvények/ Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők/ Üde és nedves cserjések; S2 Nemesnyárasok; S5 Egyéb ültetett tájidegen fenyvesek
- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* -

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A tervezési területre az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet előírásait kell alkalmazni. Az érintett erdőterületeken folytatható gazdálkodást a Zalaegerszegi erdőtervezési körzet erdőterve (103.340/20/2006) alapján végezheti a gazdálkodó.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

- E06 Idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése.
- E07 Intenzíven terjedő idegenhonos fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése.
- E09 A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.
- E12 A tisztások fátlan állapotban tartása, tisztásként való további nyilvántartása.
- E13 Állománynevelés során a nyiladékok és állományszélek felé legalább 5 m széles erdőszegély létrehozásának elősegítése vagy a meglévők fenntartása. Az elő- és véghasználatok során a tájidegen növények eltávolítása (az őshonos növényekre nézve kíméletes módszerekkel).
- E19 Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok minden egyedének megkímélése.
- E25 Erdészeti termékek szállításának, faanyag közelítésének korlátozása gyepterületen, tisztáson (a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme érdekében).
- E26 Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.
- E29 A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fafajok eltávolítása.

- E30 Az idegenhonos vagy tájidegen fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az őshonos fafajok minden egyedének megőrzése az alsó- és a cserjeszintben is.
- E31 A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolítása.
- E39 A mikroélőhelyek fenntartása.
- E40 A fakitermelés és anyagmozgatás során az erdőrészlet területén a talaj védelme érdekében kerülendő a 20 cm-nél mélyebb közelítési, illetve vonszolási nyom kialakulása. A tő- és törzssérülés ne haladja meg az 5%-ot.
- E51 Felújítás táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típussal.
- E54 Idegenhonos fafajú faállomány szerkezetátalakítása.
- E57 Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása.
- E58 Az erdősítések során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása.
- E64 Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználata során a táj- és termőhelyhonos fafajok minden egyedének meghagyása (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is).
- E65 Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban történő alkalmazásának teljes körű mellőzése.
- E68 Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágylő- és fásszárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.
- E69 A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.
- E71 A tűzpáztákon, nyiladékokon az idegenhonos, agresszíven terjeszkedő növényfajok visszaszorítása.
- E75 Kártevők elleni védekezésnél a szelektív szerek vagy biológiai módszerek alkalmazását kell előnyben részesíteni. Nem használhatók olyan hatóanyag tartalmú készítmények, amelyek közösségi jelentőségű, illetve védett fajok egyedeit is elpusztítják.
- E81 Faanyag közelítése csak fagyott talajon.
- E83 Az erdőszegélyekben található intenzíven terjedő lágylő- és fásszárúak továbbterjedését mechanikus módszerekkel (pl. kézi cserjeirtás, szárazzás) történő megakadályozása.
- E86 A letermelt faanyag április 30-ig történő elszállítása a xilofág rovarfajok védelme érdekében.
- E88 Fakitermelés csak augusztus 15. és február 28. között végezhető.
- VA01 Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A természetes élőhelyek növelése érdekében kívánatos lenne az akácok, nemesnyarasok és fenyvesek letermelése és szerkezetátalakítása elvégzése. Az akácok esetében a termelést követően vegyszeres kezelés és a talajminőségnek megfelelő őshonos fafajok telepítése javasolt. A többi fafaj esetében a letermelés utáni természetes újulatból történik az őshonos fajokból álló faállomány kinevelése. Az őshonos célállományt a termőhelyi adottságok ismeretében kell meghatározni. Közvetlenül a folyómeder szegélyében a völgytalpon elsősorban 91E0 Enyves éger (*Alnus*

glutinosa) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) jelölő élőhelytípusba sorolható puhafás ligeterdők, míg a magasabb térszíneken 91F0 Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmion minoris*) közösségi jelentőségű élőhelytípusba sorolható ligeterdők kialakítását kell megcélozni.

Kezelési javaslatok indoklása:

Az előírások fő célja a tervezési területen található erdők természetességének javítása és hosszú távú fenntartása. Hosszabb távon a több fafajból álló, változatos korösszetételű erdők kialakítása kívánatos. A hazai fajokból álló erdők kiterjedésének növelése nemcsak a jelölő erdei élőhelyek kiterjedését növelné, hanem értelemszerűen az ehhez az élőhelyhez kötődő erdőlakó és/vagy xilofág közösségi jelentőségű fajok (díszes tarkalepke (*Euphydryas maturna*), skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*), közönséges denevér (*Myotis myotis*), nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*) állományainak fennmaradása szempontjából is nagy jelentőségű lenne.

KE-14

Kezelési egység meghatározása: csatornák, levezető árkok, vízműkutak. Szétszórtan szinte mindenütt előfordulnak 7,9 ha kiterjedéssel.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

- **Érintett ÁNÉR élőhelyek:** B1a Nem tűzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások; OB Jellegtelen üde gyepek; OD Lágyszárú özönfajok állományai; P2a Üde és nedves cserjések; U4 Telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók
- **Érintett Natura 2000 élőhelyek:** -

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások: -

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

- V14 A vízi növényzet és a part menti növényzet irtása (vágás, nádégetés, cserjék kivágása) tilos. (A tiltás nem vonatkozik a nádas dominanciájú állományok vágására, ill. az inváziós fajok által fertőzött foltokra.)
- V56 A nádaratás csak fagyott talajon végezhető.
- V63 Élőhely-rekonstrukció

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A Felső-Zala völgytalpának belvízelvezetésében számottevő szerepet játszó csatornák esetében javasoljuk élőhelyrekonstrukciós projekt keretében megvizsgálni, hogy a geodéziai felmérések eredményei alapján medertározás megvalósításával érdemben javítható-e a környező területek talajvízháztartásának stabilitása és ezzel összefüggésben a környező területeken található természetszerű vizes élőhelyek (KE-2, KE-3, KE-5, KE-6, KE-11) vízellátottsága. Ezzel párhuzamosan a tervezés során vizsgálni szükséges, hogy a potenciális medertározás milyen hatással lenne a környező mezőgazdasági hasznosítású területeken a gazdálkodás feltételeire. Ezt az előzetes tervezési folyamatot mindenképpen az illetékes vízügyi kezelővel folytatott kölcsönös feladat és érdekegyeztetést követően lehet elvégezni. Amennyiben a közös előzetes tervezés során lehetőség mutatkozik medertározás megvalósítására, akkor fenékküszöbök, surrantók, esetleg szabályozható vízviasszatartó műtárgyak kiviteli szintű tervezésével és megvalósításával javasoljuk elősegíteni a környező területek vízháztartásának jelentős javítását. A kísérő fasorok őshonos

fafajokkal [fehér fűz (*Salix alba*), fehér nyár (*Populus alba*), fekete nyár (*Populus nigra*), kocsányos tölgy (*Quercus robur*), kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*)] történő szélesítése növelné ökológiai folyosó szerepét.

Kezelési javaslatok indoklása:

A nádas dominanciájú mocsári növény állományok sok helyen gyomosak és inváziós fajokkal fertőzöttek. A nádas foltok gyomoktól, inváziós fajoktól való megtisztítása, vágással történő megújítása jelentősen javítana a természetességen. Mivel ezek az élőhelyek nem nádas művelési ágba tartoznak, ezt elsősorban időszakonkénti kaszálással lehet elérni. A jobb nádasok hasznosítására természetvédelmi szempontból egyértelműen a téli nádaratás javasolt. A vizes élőhelyek számos jelölő vagy közösségi jelentőségű állatfajnak jelentenek élőhelyet, ilyenek a szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*), vidra (*Lutra lutra*). A kezelési javaslatok ezen élőhelyek és az abban élő közösségi jelentőségű állatfajok állapotának fenntartását, javítását kívánják elérni.

KE-15

Kezelési egység meghatározása: Zala folyó, kisvízfolyások. A Zala folyó a területet teljes hosszában átszeli. Mindkét oldalról kisvízfolyások torkolnak bele a területen. Összterületük: 52,7 ha.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek:* U8 Folyóvizek
- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* -

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Az alábbi intézkedések beépültek a 4-1 Zala alegység Vízyűjtő-gazdálkodási tervébe:

- HA 2 A földhasználati viszonyok átalakítása és fenntartásának biztosítása vízfolyások mentén
- HA 3 Partmenti védősáv kialakítása és fenntartása vízfolyások mentén
- TE 1 Kommunális hulladéklerakók rekultivációja, új hulladéklerakók kialakítása megfelelő műszaki védelemmel
- HM 1 Mederrehabilitáció dombvidéki kis- és közepes vízfolyásokon
- HM 7 Vízfolyások medrének fenntartása
- TA 1 Agrár-környezetvédelmi intézkedések és művelési mód váltás dombvidéken, erózió- és nitrát-érzékeny területeken
- TA 2 Művelési ág váltás és fenntartása dombvidéken, erózió- és nitrát-érzékeny területeken

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások: -

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

- V05 Vegyszer használata kizárólag fainjektálás során lehetséges.
- V09 Felszíni vizekből történő öntözés csak az illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges.

- V14 A vízi növényzet és a part menti növényzet irtása (vágás, nádégetés, cserjék kivágása) tilos.
- V63 Élőhely-rekonstrukció

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A vízfolyásokat, csatornákat kísérő zömében keskeny fasorok őshonos fafajokkal [fehér fűz (*Salix alba*), fehér nyár (*Populus alba*), fekete nyár (*Populus nigra*), kocsányos tölgy (*Quercus robur*), kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*)] történő szélesítése növelné a fasorok ökológiai folyosó szerepét. A folyón, illetve befolyóin fenékküszöbökkel, surrantókkal jelentősen javítható lenne a vízháztartás. Emellett az andráshidai mőtárgy átalakítása, kiváltása javasolt oly módon, hogy a hosszanti átjárhatóságot biztosítsa a Víz Keretirányelv elvárásaihoz igazodva. A fenékküszöbök, ill. surrantók létesítésére vonatkozóan előzetes egyeztetés és közös koncepcionális tervezés szükséges a vízügyi kezelővel. A kölcsönös feladat és érdekegyeztetés, ill. a célállapot közös körvonalazása, ill. elfogadása esetén kezdhető meg a részletes tervezés folyamata. Ezen koncepcionális tervezés keretében javasoljuk megvizsgálni annak lehetőségét, hogy főleg a Zala bizonyos szakaszain nyílik-e lehetőség tágabb teret engedni a természetes, főleg oldalirányú mederfejlődési folyamatoknak, melyek változatosabb medermorfológiai viszonyok kialakulását tennék lehetővé. Amennyiben erre bizonyos szakaszokon lehetőség nyílik a vízügyi kezelővel folytatott közös koncepcionális tervezés során, úgy javasoljuk a részletes tervezésbe és a későbbi megvalósításba bevonni az ilyen célokat szolgáló beavatkozásokat is.

Kezelési javaslatok indoklása:

A vizes élőhelyek számos jelölő vagy közösségi jelentőségű állatfajnak jelentenek élőhelyek, ilyenek a szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*), vidra (*Lutra lutra*). A kezelési javaslatok ezen élőhelyek és az abban élő közösségi jelentőségű állatfajok állapotának fenntartását, javítását kívánja elérni. A vízi és vízparti vegetációt érintő fenntartási munkák egyes jelölő fajok esetében csökkentik a meghatározó, természetes élőhelyfoltok (vízbe lógó fák, gyökerek) kiterjedését, valamint csökkentik a víztér leárnycöltságot, ezért ezek erőtéljes korlátozása indokolt. Zala folyó mélyen bevágódott területe a vízszint növelése indokolt a hosszanti átjárhatóságot is fenntartó fenékküszöbök és surrantók létesítésével.

KE-16

Kezelési egység meghatározása: gyümölcsös. Nagyobb foltjai Zalalövön, Boncodföldén és Andráshidán találhatóak, 2,7 ha kiterjedéssel.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek:* T8 Extenzív szőlők és gyümölcsösök
- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* -

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Az extenzív gyümölcsösök kiemelt fontosságú élőhelyek, melyek mind botanikai, mind zoológiai szempontból értékesek. Fennmaradásukhoz, diverzitásuk megőrzéséhez elengedhetetlenül szükséges a korábbi hagyományos tájhasználati módok fenntartása. Tájéki, természeti értékeik mellett jó állapotban való tartásukat a lakosság körében a biotermékek iránti egyre növekvő kereslet is indokolja.

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások: -

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

- SZ07 Fokozottan védett, földön fészkelő madárfaj fészkének, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve kaszálást azonnal abba kell hagyni, és haladéktalanul értesíteni kell a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot. A gazdálkodó értesítésétől számított 3 munkanapon belül az igazgatóság köteles a gazdálkodót a kaszálásra, illetve betakarításra vonatkozó feltételekről tájékoztatni. Amennyiben a megadott határidőn belül nem érkezik válasz, akkor a megkezdett munkavégzés a többi előírás figyelembevételével folytatható.
- SZ09 A növénytermesztéssel kapcsolatos technológiai munkálatok során bármilyen depóniát csak szántókon lehet létrehozni, és ott legfeljebb 2 hónapig lehet tárolni.
- SZ10 Trágya, műtrágya: természetes vizektől mért 200 m-en belül trágya, műtrágya nem deponálható.
- SZ14 A parcella szélein legalább 3 m széles növényvédőszer mentes táblaszegélyt kell hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni.
- SZ17 Természetközeli állapotú erdőtervi jellel ellátott láperdő és keményfás ligeterdő, illetve vizes élőhely szélétől számított 50 m-es sávban szántóföldi növénytermesztés során kemikáliák és bioregulátorok nem alkalmazhatók.
- SZ19 Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédő szerek alkalmazása engedélyezett.
- SZ21 Légi kivitelezésű növényvédelem és tápanyag-utánpótlás tilos.
- SZ43 Fás szárú és lágy szárú energetikai ültetvény telepítése tilos.
- SZ63 Tájidegen fűmagkeverékkel történő vetés tilos.
- SZ67 Természetbarát gyepesítés, termőhelytől függően üde rét vagy száraz gyepek kialakulásának elősegítése. Tájidegen magkeverék használata tilos, csak a termőhelyre jellemző őshonos fajok vethetők.
- SZ74 Őshonos fajokból álló fasorok, facsoportok, szoliter fák, cserjefoltok telepítése.

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egységben élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés nem javasolt.

Kezelési javaslatok indoklása:

A tájban fontos élőhelytípus, mely az évszázados extenzív területhasználat során a flóra és fauna túlélő szigeteivé, magas biodiverzitású élőhelyekké váltak. Természetvédelmi és tájképi szempontból is fontos ezen extenzív szőlők és gyümölcsösök megőrzése. A kezelési egységben a termelés és művelés intenzifikálása, a kemikáliák nagyobb arányú használata egyrészt csökkentené magunknak a szőlőknek és gyümölcsösöknek a biodiverzitását, másrészt a csapadéktevékenységhez kapcsolódó felszíni leöblítés és a beszivárgás útján a talajvízen keresztül terhelné, veszélyeztetné a közelben található természetközeli élőhelyeket, így például 6440 *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei élőhelytípusba sorolható élőhelyfoltokat, ill. 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) élőhelytípusba sorolható élőhelyfoltokat. A fenti kezelési javaslatok betartásával a közösségi jelentőségű élőhelytípusok veszélyeztetése elkerülhető, ill. a kezelési egységbetartozó élőhelyek magas biodiverzitása, tájképi értéke megőrizhető.

KE-17

Kezelési egység meghatározása: vetett gyepek. Legnagyobb kiterjedésben Zalaszentgyörgyön, kisebb foltokban Zalalövön és Bagodon találhatóak. Összterületük: 17,04 ha.

A vetett gyepek viszonylag kis területnagysággal vannak jelen a területen. Megjelenésük a vasútépítés és az azzal együttjáró Zala mederkorrekcióval hozható kapcsolatba. Fajkészletükben a környező gyepek fő állományalkotói találhatóak, így nagy valószínűséggel azok teljes fajkészlete is rövidesen megjelenik ezeken a területeken.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek:* T5 Vetett gyepek, füves sportpályák
- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* -

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A tervezési területre az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet és a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet előírásait kell alkalmazni.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

- GY08 Dobkaszó és talaj meghajtású rendszerek, kezelő használata tilos.
- GY09 Fogasolás nem megengedett
- GY10 Tárcsázás nem megengedett.
- GY11 Hengerezés nem megengedett.
- GY12 Gyepszellőztetés nem megengedett.
- GY13 Kiszántás nem megengedett.
- GY14 Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
- GY24 A gyepek természetvédelmi szempontú égetése csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság egyedi írásos véleménye alapján történhet.
- GY26 Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
- GY27 Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges.
- GY28 A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
- GY29 Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
- GY32 A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.
- GY34 Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket lábon állva kell vegyszeres kezelésben részesíteni (törzs megfűrése, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a vegyszert is alkalmazó munkát fafajtól függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) kell elvégezni.
- GY101 Amennyiben inváziós gyomokkal fertőzött területen költ fokozottan védett madár, a terület tisztítását csak a megengedett kaszálási időpont után szabad kezdeni.
- GY103 Fokozottan védett földön fészkelő madárfaj fészkeinek, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve a kaszálást azonnal be kell fejezni és haladéktalanul értesíteni kell a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot és javaslata alapján a talált fészkek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kell kialakítani.

- GY107 Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.
- GY108 Erősen fertőzött foltokat sokkoló kaszálással évente legalább háromszor kezelni kell.
- GY109 A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Az élőhelyfejlesztés célja, hogy a jelenleg fajszegény vetett gyepemből lehetőleg magas természetességű a terület termőhelyi adottságaitól függően a kevésbé jó vízellátottságú területeken 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórét (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*), a jobb vízellátottságú területeken 6440 *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei élőhelytípusba sorolható élőhelyek alakuljanak ki. Ezen élőhelyátalakítási folyamat meggyorsítása érdekében javasoljuk a térségben található KE-1 kezelési egységhez tartozó 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórét (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) élőhelytípusba sorolható területekről, ill. KE-2 vagy KE-3 kezelési egységekbe tartozó 6440 *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei élőhelytípusba sorolható területekről származó kaszálékkal, illetve magaratásból származó fűmaggal történő felületetést. Az élőhelyfejlesztési javaslat végrehajtásának eredményeként a természetes gyepéről származó szaporítóanyaggal való felületetessel és az azt követő rendszeres kezeléssel középtávon jó természetességű gyep alakítható ki.

Kezelési javaslatok indoklása:

A fenti javasolt kezelési előírások betartásával a jelenleg fajszegény vetett gyep várhatóan már középtávon természeteszerű gyepékké alakulnak és a javasolt kezelések, a rendszeres kímélő gyephasználat egyúttal az özöngyomok kolonizálását is sikeresen megakadályozza. A fenti élőhelyfejlesztési javaslat megvalósításával várhatóan már rövid távon elérhető a természeteszerű állapot kialakulása, a fajgazdagság növekedése és a jellemző évelő egyszikű vázfajok mellett a célállományként megjelölt közösségi jelentőségű jelölő élőhelytípusokra jellemző kétszikű fajok megjelenése. Ennek eredményeként növelhető a Felső-Zala-völgy kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területen a 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórét (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) élőhelytípusba, ill. 6440 *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei élőhelytípusba sorolható jelölő élőhelyek kiterjedése.

3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés

A KE-1 kezelési egységen a gyep fenntartása érdekében indokolt a területhasználat fenntartása, elsősorban kaszálással, azonban a szarvasmarhával történő legeltetés is kedvezőbb, mint az esetleges felhagyás. A Zala folyón, holtágakon, befolyókon a Víz Keretirányelv megvalósításához kapcsolódóan felmerül surrantók létesítése jelentősen javítaná a területek vízháztartását.

A KE-2 és a KE-3 kezelési egységekbe tartozó mocsárrét esetében fokozottan érvényesül a Zala áradásainak hiánya, illetve alacsony vízszintje, ezért a vízügyi kezelővel folytatott szakmai egyeztetés és koncepcionális tervezés keretében javasoljuk megvizsgálni, hogyan segíthető elő, hogy a jelenlegi középvízi és nagyvízi medermorfológiai sajátosságok és az utóbbi évekre jellemző, ill. a jövőben is várható hidrometeorológiai sajátosságok mellett milyen beavatkozásokkal segíthető elő, hogy a Felső-Zala áradásai megfelelő gyakorisággal elérjék a KE-2 és KE-3 kezelési egységekbe tartozó mocsárrét jellegű élőhelyek szintjét anélkül, hogy a természetvédelmi kezelést is szolgáló gyepgazdálkodás, valamint a környező területeken folytatott intenzív mezőgazdasági tevékenység feltételeit jelentősen rontanák. Ilyen beavatkozás lehet például fenékküszöbök létesítése, vagy ártéri vízpótlást szolgáló medrekből és műtárgyakból álló rendszer kiépítése. Ilyen típusú beavatkozásoknak már az előzetes tervezéséhez is jelentős volumenű felmérésekre, például geodéziai felmérésekre van szükség. Amennyiben a vízügyi kezelővel és a potenciálisan érintett

tulajdonosokkal folytatott kölcsönös érdek- és feladategyeztetés, valamint az előzetes tervezés alapján a tervezet beavatkozás megfelelő hatékonyságú és a megvalósításnak nincs egyéb akadálya, akkor javasoljuk a KE-2 és KE-3 kezelési egységekbe tartozó élőhelyek vízháztartását javító, a természetszerű előntési viszonyok helyreállítását célzó élőhely-rekonstrukciós, ill. élőhely-rehabilitációs beavatkozások részletes tervezését és megvalósítását.

A KE-5 kezelési egység esetében a gyomos és nem aratott nádasok területén a vízellátottságot javítani szükséges, lehetőleg a Zala folyó és még megmaradt, kiszáradt holtmedreinek revitalizációjával. A holtmedrek revitalizációjának lehetséges útja a rendszeres vízpótlás biztosítása a Zalából. Ezért a vízügyi kezelővel folytatott szakmai egyeztetés és koncepcionális tervezés keretében javasoljuk megvizsgálni, hogy milyen műszaki megoldásokkal lehet a jelenlegi középvízi és nagyvízi medermorfológiai sajátosságok és az utóbbi évekre jellemző, ill. a jövőben is várható hidrometeorológiai sajátosságok mellett gravitációs úton rendszeresen vizet juttatni ezekbe a holtmedrekbe. Ilyen típusú beavatkozásoknak már az előzetes tervezéséhez is jelentős volumenű felmérésekre, például terepmodell készítésére, geodéziai felmérésekre lehet szükség. Amennyiben a vízügyi kezelővel és a potenciálisan érintett hasznosítókkal folytatott kölcsönös érdek- és feladategyeztetés, valamint az előzetes tervezés alapján a tervezet beavatkozás megfelelő hatékonyságú és a megvalósításnak nincs egyéb akadálya, akkor javasoljuk a KE-5 kezelési egységbe tartozó élőhelyek vízháztartását javító vízpótló élőhely-rehabilitációs beavatkozások részletes tervezését és megvalósítását.

A KE-6 kezelési egységbe tartozó magassásosok fennmaradásához elengedhetetlenül szükséges a tartósan magas talajvízálás, ill. az időszakos felszíni vízborítás. Az élőhelytípus vízellátottságának, vízháztartásának javításához a Zala folyó menti holtmedrek revitalizációja, ill. vízpótlásának időszakonkénti biztosítása megfelelő helyzetet teremtené. Ezáltal a kezelési egységhez tartozó sásosok természetességi állapota javítható. Ezen okból kifolyólag a vízügyi kezelővel folytatott szakmai egyeztetés és koncepcionális tervezés keretében javasoljuk megvizsgálni, hogy milyen műszaki megoldásokkal lehet a jelenlegi középvízi és nagyvízi medermorfológiai sajátosságok és az utóbbi évekre jellemző, ill. a jövőben is várható hidrometeorológiai sajátosságok mellett gravitációs úton rendszeresen vizet juttatni ezekbe a holtmedrekbe. Az egyeztetésnek és koncepcionális tervezésnek ki kellene terjednie arra is, milyen műszaki megoldásokkal segíthető elő, hogy a vízpótlás talajvízszintre gyakorolt kedvező hatása minél hosszabb időintervallumban érzékelhető legyen. Ilyen típusú beavatkozásoknak már az előzetes tervezéséhez is jelentős volumenű felmérésekre, például terepmodell készítésére, geodéziai felmérésekre lehet szükség. Amennyiben a vízügyi kezelővel és a potenciálisan érintett hasznosítókkal folytatott kölcsönös érdek- és feladategyeztetés, valamint az előzetes tervezés alapján a tervezet beavatkozás megfelelő hatékonyságú és a megvalósításnak nincs egyéb akadálya, akkor javasoljuk a KE-6 kezelési egységbe tartozó élőhelyek vízháztartását javító vízpótló élőhely-rehabilitációs beavatkozások részletes tervezését és megvalósítását.

A KE-7 kezelési egységbe tartozó parlagok esetében alapvetően szükséges a területhasználat, A kezelés – szárazúzózás, kaszálás, legeltetés – újbóli elkezdése és rendszeres folytatása. A rendszeres, megfelelő kezelés következtében a gyomos gyepek rövid idő alatt (2-3 év) újra jó természetességű gyepekké [6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)] alakulhatnak. A parlagok esetében is hasonlóan kedvező a folyamat, azonban ott a megfelelő természetesség eléréséhez hosszabb időszakra van szükség, ennek meggyorsítása érdekében lehetőséget kell biztosítani a térségben található, például a KE-1 kezelési egységhez tartozó 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) élőhelytípusba sorolható területekről származó kaszálékkal, illetve magaratásból származó fűmaggal történő felülvetésre.

A KE-8 kezelési egység esetében a cserjéseket foltszerűen elszórtan meg kell tartani a területen, de csak a természetes állományokat. Élőhelyrekonstrukciós beavatkozás keretében javasoljuk a

meglévő száraz cserjésekből a több helyen előforduló nem őshonos fekete dió (*Juglans nigra*) módszeres eltávolítását és helyette őshonos fajok [pl.: egybibés galagonya (*Crataegus monogyna*), kökény (*Prunus spinosa*), veresgyűrű som (*Cornus sanguinea*), varjútövis (*Rhamnus catharticus*)] csemetéi felnövésének elősegítését, ill. az említett fajok csemetéinek telepítését az eltávolított nem őshonos egyedek helyett.

Mivel a KE-9 kezelési egységben az elgyomosodott, inváziós fajokkal (főképp *Solidago gigantea*) fertőzött, kezeletlen területeken a gyep eredeti fajkészlete megtalálható, ezért intenzív tisztítást és a helyreállítását követően extenzív kezeléssel (kaszálás/legeltetés) jobb természetességi állapotba hozandóak. Szárazúzózással és azt követő rendszeres – évi 2-3 – kaszálás segíthető a regenerálódás. Az özöngyomok jelenlétekor a kaszálások idejét azok virágzási idejére kell koncentrálni, hiszen az egyik nagyon fontos feladat a termésérés megakadályozása. Ebben az esetben is a kezelés igen fontos része a keletkezett biomassa eltávolítása a területről. Az élőhelyrekonstrukció célja, hogy az inváziós lágyszárúak visszaszorításával az érintett területeken lehetőleg magas természetességű, a terület termőhelyi adottságaitól függően a kevésbé jó vízellátottságú területeken 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*), a jobb vízellátottságú területeken 6440 *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei élőhelytípusba sorolható élőhelyek alakuljanak ki. Ezen élőhelyátalakítási folyamat meggyorsítása érdekében javasoljuk a térségben található KE-1 kezelési egységhez tartozó 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) élőhelytípusba sorolható területekről, ill. KE-2 vagy KE-3 kezelési egységekbe tartozó 6440 *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei élőhelytípusba sorolható területekről származó kaszálékkal, illetve magaratásból származó fűmaggal történő felülvetést.

A folyóvölgyben elszórtan előforduló, a KE-10 kezelési egységbe tartozó kis szántók esetében a visszagyepesítés rövidtávon is elérhető cél lehet. Átalakítás elsősorban a gyepvel érintkező parcellák esetében javasolt, a gyepeken nyert őshonos fűfajok magjával történő felülvetéssel, majd rendszeres kaszálással, a kaszálóréteknek megfelelő kezelési javaslatok (KE-1) betartásával.

A KE-12 kezelési egység esetében az erdőgazdálkodást céltudatosan úgy kell folytatni, hogy a beavatkozások, fafajcserék segítsék a természetes szukcessziós folyamatokat, ezáltal a jelenlegi jellegtelen, ill. idegenhonos fafajokat [fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), erdei fenyő (*Pinus sylvestris*), fekete fenyő (*Pinus nigra*)] tartalmazó, felferődött állományok helyén a zonális erdőtársulások fafajkészlete [fekete nyár (*Populus nigra*), fehér nyár (*Populus alba*), fehér fűz (*Salix alba*), kocsányos tölgy (*Quercus robur*), kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*), vénic szil (*Ulmus laevis*), magyar kőris (*Fraxinus angustifolia* subsp. *pannonica*)] jelenjen meg. Az átalakítást úgy kell megvalósítani, hogy hosszabb távon újból zonális erdők kialakulásához vezessen. Az élőhely termőhelyi adottságaitól függően, közvetlenül a folyómeder szegélyében a völgytalpon elsősorban 91E0 Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) jelölő élőhelytípusba sorolható puhafás ligeterdők, míg a magasabb térszíneken 91F0 Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmion minoris*) közösségi jelentőségű élőhelytípusba sorolható keményfa ligeterdők kialakítását kell megcélozni.

A KE-13 kezelési egység esetében a természetes élőhelyek növelése érdekében kívánatos lenne az akácok, nemesnyarasok és fenyvesek letermelése és szerkezetátalakítása elvégzése. Az akácok esetében a termelést követően vegyszeres kezelés és a talajminőségnek megfelelő őshonos fafajok telepítése javasolt. A többi fafaj esetében a letermelés utáni természetes újulatból történik az őshonos fajokból álló faállomány kinevelése. Az őshonos célállományt a termőhelyi adottságok ismeretében kell meghatározni. Közvetlenül a folyómeder szegélyében a völgytalpon elsősorban 91E0 Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) jelölő élőhelytípusba sorolható puhafás ligeterdők, míg a

magasabb térszíneken 91F0 Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmion minoris*) közösségi jelentőségű élőhelytípusba sorolható ligeterdők kialakítását kell megcélózni.

A KE-14 kezelési egységbe tartozó, a Felső-Zala völgytalpának belvízelvezetésében számottevő szerepet játszó csatornák esetében javasoljuk élőhelyrekonstrukciós projekt keretében megvizsgálni, hogy a geodéziai felmérések eredményei alapján medertározás megvalósításával érdemben javítható-e a környező területek talajvízháztartásának stabilitása és ezzel összefüggésben a környező területeken található természetszerű vizes élőhelyek (KE-2, KE-3, KE-5, KE-6, KE-11) vízellátottsága. Ezzel párhuzamosan a tervezés során vizsgálni szükséges, hogy a potenciális medertározás milyen hatással lenne a környező mezőgazdasági hasznosítású területeken a gazdálkodás feltételeire. Ezt az előzetes tervezési folyamatot mindenképpen az illetékes vízügyi kezelővel folytatott kölcsönös feladat és érdekegyeztetést követően lehet elvégezni. Amennyiben a közös előzetes tervezés során lehetőség mutatkozik medertározás megvalósítására, akkor fenékküszöbök, surrantók, esetleg szabályozható vízvisszatartó műtárgyak kiviteli szintű tervezésével és megvalósításával javasoljuk elősegíteni a környező területek vízháztartásának jelentős javítását. A kísérő fasorok őshonos fafajokkal [fehér fűz (*Salix alba*), fehér nyár (*Populus alba*), fekete nyár (*Populus nigra*), kocsányos tölgy (*Quercus robur*), kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*)] történő szélesítése növelné ökológiai folyosó szerepét.

A KE-15 kezelési egységbe tartozó, vízfolyásokat, csatornákat kísérő zömében keskeny fasorok őshonos fafajokkal [fehér fűz (*Salix alba*), fehér nyár (*Populus alba*), fekete nyár (*Populus nigra*), kocsányos tölgy (*Quercus robur*), kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*)] történő szélesítése növelné a fasorok ökológiai folyosó szerepét. A folyón, illetve befolyóin fenékküszöbökkel, surrantókkal jelentősen javítható lenne a vízháztartás. Emellett az andráshidai műtárgy átalakítása, kiváltása javasolt oly módon, hogy a hosszanti átjárhatóságot biztosítsa a Víz Keretirányelv elvárásaihoz igazodva. A fenékküszöbök, ill. surrantók létesítésére vonatkozóan előzetes egyeztetés és közös koncepcionális tervezés szükséges a vízügyi kezelővel. A kölcsönös feladat és érdekegyeztetés, ill. a célállapot közös körvonalazása, ill. elfogadása esetén kezdhető meg a részletes tervezés folyamata. Ezen koncepcionális tervezés keretében javasoljuk megvizsgálni annak lehetőségét, hogy főleg a Zala bizonyos szakaszain nyílik-e lehetőség tágabb teret engedni a természetes, főleg oldalirányú mederfejlődési folyamatoknak, melyek változatosabb medermorfológiai viszonyok kialakulását tennék lehetővé. Amennyiben erre bizonyos szakaszokon lehetőség nyílik a vízügyi kezelővel folytatott közös koncepcionális tervezés során, úgy javasoljuk a részletes tervezésbe és a későbbi megvalósításba bevonni az ilyen célokat szolgáló beavatkozásokat is.

A KE-17 kezelési egység esetében az élőhelyfejlesztés célja, hogy a jelenleg fajszegény vetett gyepekből lehetőleg magas természetességű, a terület termőhelyi adottságaitól függően a kevésbé jó vízellátottságú területeken 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórét (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*), a jobb vízellátottságú területeken 6440 *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei élőhelytípusba sorolható élőhelyek alakuljanak ki. Ezen élőhelyátalakítási folyamat meggyorsítása érdekében javasoljuk a térségben található KE-1 kezelési egységhez tartozó 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórét (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) élőhelytípusba sorolható területekről, ill. KE-2 vagy KE-3 kezelési egységekbe tartozó 6440 *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei élőhelytípusba sorolható területekről származó kaszálékkal, illetve magaratásból származó fűmaggal történő felülvetést. Az élőhelyfejlesztési javaslat végrehajtásának eredményeként a természetes gyepekről származó szaporítóanyaggal való felülvetéssel és az azt követő rendszeres kezeléssel középtávon jó természetességű gyepek alakítható ki.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

KE-3: A hangyaboglárka (*Maculinea sp.*) lepkefajok populációinak megőrzése érdekében csak az október 1. után végzett kaszálás javasolt. A vérfű hangyaboglárka imágók július elején/közepén

jelennek meg, de folyamatosan kelnek friss példányok még augusztus végén is, így a rajzás esetenként szeptember közepéig eltarthat. A lepkék mozgékonyak, sokat repülnek, ám élőhelyüket nem hagyják el. A nőstények kikelésük után rövid időn belül párosodnak. Mindkét ivar fő nektárforrása az őszi vérfű (*Sanguisorba officinalis*), ugyanakkor a vérfű még ki nem nyílt virágait a nőstények peterakás céljából is látogatják. Ilyen virágzatok különösen július közepétől augusztus közepéig találhatók bőséggel, noha kisebb mennyiségben még a rajzás vége felé is rendelkezésre állnak. A hernyó a növény tápanyagokban leggazdagabb részét – a virág pollenjét vagy az éppen kifejlődő magocskákat – fogyasztja. A vérfű virágvacskában töltött szűk egy hónap alatt az első négy vedlésen átesve éri el azt a fejlettségi kort, amikor elhagyja a virágzatot, és vékony szövedékszálakon a talajra ereszkedik. A túl korai (azaz október 1-je előtt végzett) kaszálás azért okozhat jelentős kárt a populációban, mert a lárvák ekkor még a tápnövényen, és nem a hangyafészkekben tartózkodnak. Ilyenkor nincs jelentősége annak sem, hogy a széna a területen marad-e vagy pedig bálázásra kerül, mivel előbbi esetben a hernyók táplálékforrása, utóbbi esetben pedig maguk a lárvák pusztulnak el.

KE-8: A sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) élőhelyigénye miatt cserjék, elsősorban a kökény (*Prunus spinosa*) 3-4 éves rotációban történő vágása lenne célszerű, ami többszöri beavatkozást igényel a területhasználótól. A sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) legjobb élőhelyeit ugyanis a fiatal néhány éves kökényes cserjés szegélyek jelentik.

KE-10: Hosszú távon a szántók visszagyepesítése a legtöbb szárazföldi, közösségi jelentőségű gerinctelen szempontjából pozitív lehet, leginkább a nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) emelhető ki, illetve az erdősítés az erdei fajoknak kedvezhet, leghamarabb a díszes tarkalepke (*Euphydryas maturna*) jelenhet meg az új erdőállományokban.

KE-11: A változatos korösszetételű, idős odvas fákat, holt fát is tartalmazó erdők jelenléte az erdőlakó és/vagy xilofág közösségi jelentőségű fajok (díszes tarkalepke (*Euphydryas maturna*), skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*), közönséges denevér (*Myotis myotis*), nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*)) állományainak fennmaradása szempontjából elengedhetetlen. Az idős odvas fák arányának növekedését, ill. folyamatos jelenlétét szolgálja a hagyásfák és hagyásfacsoportok fenntartására vonatkozó kezelési javaslat, ami mind a xilofág közösségi jelentőségű skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*), mind a közösségi jelentőségű odúlakó közönséges denevér (*Myotis myotis*) és nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*) állományainak megőrzését, ill. gyarapítását szolgálja. A gyérítések és véghasználatok során legalább 5 m³/ha álló és/vagy fekvő holtfa jelenlétének biztosítására vonatkozó kezelési javaslat ugyancsak segíti az előbbieken említett fajok számára optimális élőhelyi adottságok kialakulását.

KE-12: Az odvas fák és holtfák meghagyásával növelhető a xylofág közösségi jelentőségű bogárfajok (skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*)) állományának nagysága.

KE-13: A hazai fajokból álló erdők kiterjedésének növelése nemcsak a jelölő erdei élőhelyek kiterjedését növelné, hanem értelemszerűen az ehhez az élőhelyhez kötődő erdőlakó és/vagy xilofág közösségi jelentőségű fajok (díszes tarkalepke (*Euphydryas maturna*), skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*), közönséges denevér (*Myotis myotis*), nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*)) állományainak fennmaradása szempontjából is nagy jelentőségű lenne. A hazai fajokból álló erdők kiterjedésének növelése nemcsak a jelölő erdei élőhelyek kiterjedését növelné, hanem értelemszerűen az ehhez az élőhelyhez kötődő erdőlakó és/vagy xilofág közösségi jelentőségű fajok (díszes tarkalepke (*Euphydryas maturna*), skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*), közönséges denevér (*Myotis myotis*), nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*)) állományainak fennmaradása szempontjából is nagy jelentőségű lenne.

KE-14-15: A vizes élőhelyek számos jelölő vagy közösségi jelentőségű állatfajnak jelentenek élőhelyek, ilyenek a szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai tarajosgötte (*Triturus dobrogicus*), vidra (*Lutra lutra*). A kezelési javaslatok ezen

élőhelyek és az abban élő közösségi jelentőségű állatfajok állapotának fenntartását, javítását kívánja elérni.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

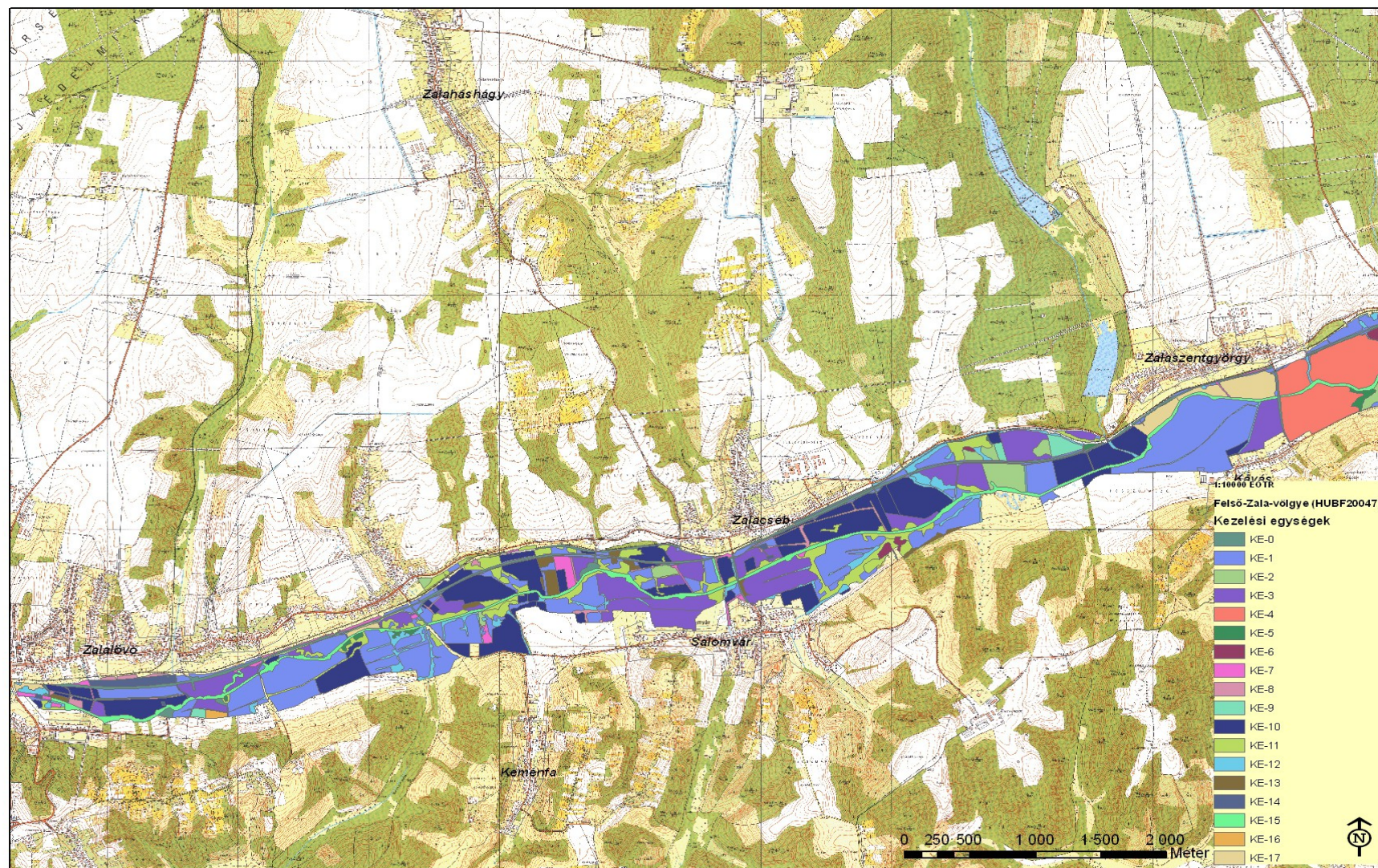
Élőhelyek: A tervezés alapját jelentő élőhelyterképezés 2014 folyamán készült el. A jövőbeni kutatások célja a területen előforduló, illetve potenciálisan megjelenő közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok állományváltozásának követése. A közösségi jelentőségű élőhelyek kiterjedésének monitorozására javasoljuk az NBmR protokoll szerinti élőhelyterképezés elvégzését 10-12 évente. Javasolt a jelölő élőhelyek állományainak állapotát is 1-1 mintavételi helyen monitorozni, erre alkalmas módszer a közösségi jelentőségű gyepekre kidolgozott vonatkozó módszertan.

A területen előforduló közösségi jelentőségű kételtű fajok monitorozását az NBmR protokoll alapján javasolt végezni. A monitorozó vizsgálatokat az előzetes vizsgálatok során potenciálisan alkalmasnak ítélt élőhelyek közül legalább 5-5 elkülönült élőhelyfoltban, 10 évente javasolt elvégezni.

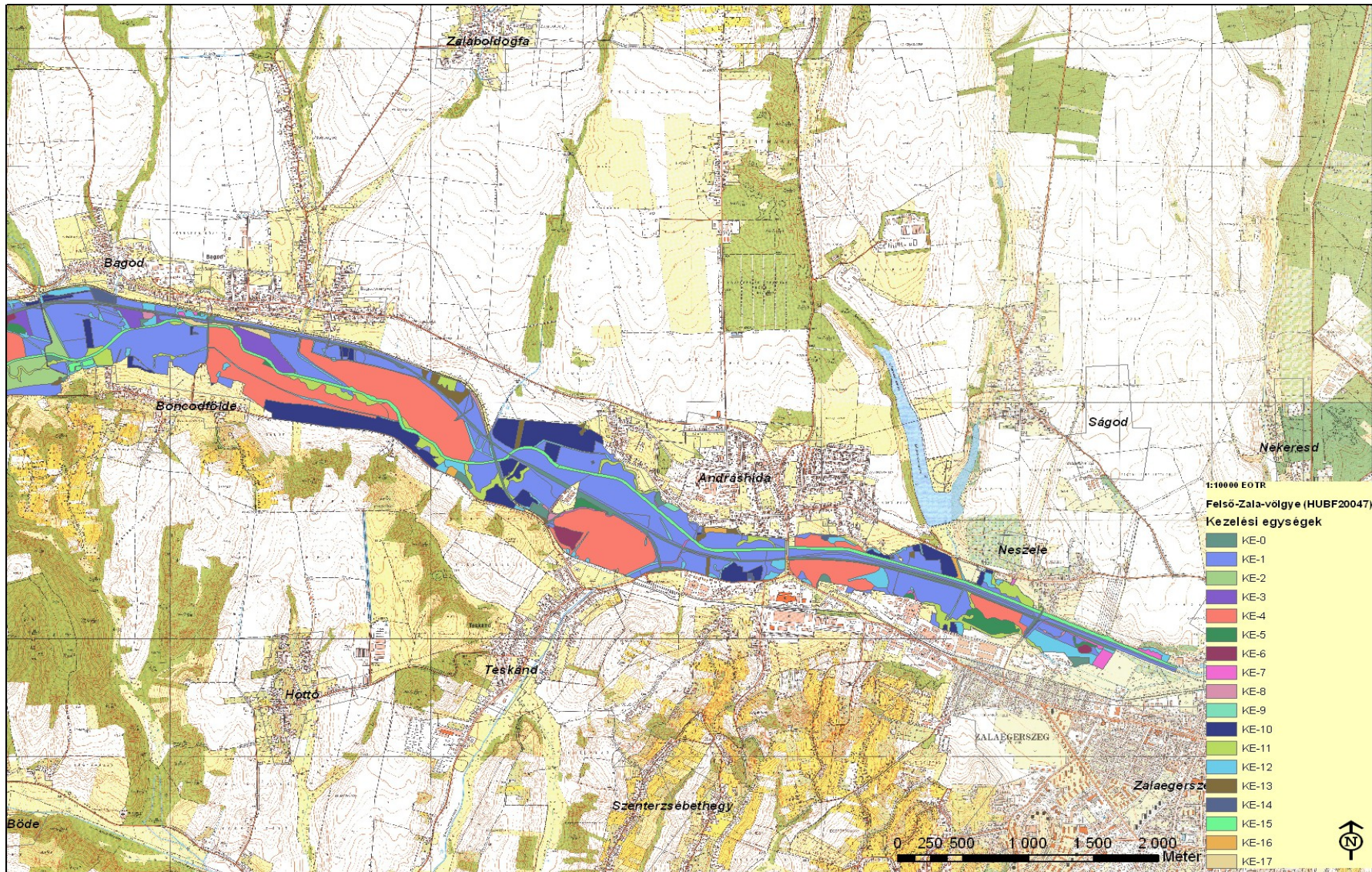
A jelölő halfajok monitorozását 10 évente, 5-5 mintavételi ponton el kell végezni NBmR protokoll alapján.

A jelölő denevérfajok monitorozása javarészt echolokációs hangjaik felvételén és elemzésén alapuló módszerrel történhet. A vizsgálatokat 5 évente, 5-5 potenciálisan alkalmasnak ítélt helyen indokolt elvégezni.

3.2.5. Mellékletek

A tervezési terület kezelési egységei. Ny-i rész. 2014.10.22

A tervezési terület kezelési egységei. K-i rész. 2014.10.22.

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében

A tervezési terület a Felső-Zala-völgy (HUBF20047) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület, így alapvetően a 275/2004 (X. 8.) Kormányrendelet az irányadó.

A tervezési területen helyi jelentőségű védett természeti terület, valamint ex lege védett természeti terület nem található.

A területet érinti az Országos Ökológiai Hálózat rendszere, amelynek 1%-a magterület kategóriába tartozik, 99%-a ökológiai folyosó funkciót tölt be.

A gyepterületek nagy részét gazdálkodók hasznosítják. Az erdők esetén is a magánerdő gazdálkodók a jellemzők

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer

Az Unió csatlakozást követően hazánk támogatási rendszere a többi tagállaméhoz harmonizáltan alakult ki.

Kötelező földhasználati előírások ellenértékeként igényelhető kompenzációs jellegű kifizetések

Tekintettel arra, hogy a 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet alapján földhasználati előírások vannak hatályban a gyepterületekre vonatkozóan, a 128/2007. (X.31.) FVM rendelet alapján a Natura 2000 gyepterületeken történő gazdálkodáshoz területalapú, kompenzációs támogatás vehet igénybe, melynek értéke 38 EUR/ha évente.

Ehhez hasonlóan, a Natura 2000 területen elhelyezkedő, az Országos Erdőállomány Adattárban nyilvántartott erdőrésztlet területén felmerülő költségek és jövedelemkiesés ellentételezése céljából a 41/2012 (IV. 27.) VM rendelet alapján a magánkézben lévő, Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz kompenzációs támogatás igényelhető, mely az erdő természetességétől, a faállomány korától és összetételétől függően évente 40-230 EUR/ha lehet.

Önkéntesen vállalt előírások nyomán igényelhető mező- és erdőgazdálkodási támogatások

Az agrár-környezetgazdálkodási célprogramok közül az ország egész területén (a támogatható területeken) igénybe vehető horizontális szántóföldi, gyepgazdálkodási és ültetvény célprogramok érhetők el a 61/2009. (V.14.) FVM rendelet jelenleg hatályos rendelkezései alapján. Az erdőterületekre vonatkozóan az erdő-környezetvédelmi célprogramok kifizetései vehetők igénybe a 124/2009. (IX.24.) FVM rendelet alapján.

Kedvezőtlen Adottságú Területek támogatása (25/2007. (IV.17.) FVM rendelet)

Ez az intézkedés támogatási lehetőséget biztosít a kedvezőtlen természeti adottságokkal rendelkező területeken gazdálkodók részére az 1257/1999/EK tanácsi rendeletének 19-20. cikkelyei alapján.

A kedvezőtlen adottságú területek (KAT) támogatásának célja a fenti rendelet 19. cikkében, valamint 20. cikkében meghatározott, a gazdálkodás eredményességét kedvezőtlenül befolyásoló gazdasági, társadalmi és természeti tényezők hatásainak részbeni kompenzációja. A KAT támogatás a Natura 2000 támogatással együtt igényelhető.

Nem termelő mezőgazdasági beruházások

A 33/2008. (III.27.) FVM rendelet alapján támogatás vehető igénybe olyan földhasználati intézkedésekre, amelyek gazdálkodáshoz közvetlenül nem kapcsolódnak, ugyanakkor a vidéki táj értékeinek,

állat- és növényvilágának fennmaradását szolgálják, ez által növelik a Natura 2000 területek közjóléti értékét, illetve hozzájárulnak a környezetgazdálkodási célok teljesítéséhez.

A jelenleg hatályos Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer alapján a „Felső-Zala völgy (HUBF20047)” Natura 2000 területe az alábbi azonosítóval jelzett fizikai blokkokban található:

MEPAR blokkazonosító	Teljes terület (ha)	Támogatható terület (ha)
Y7WHW-P-12	181,34	121,08
YF07V-P-12	53,75	33,84
Y7V9W-F-12	12,59	12,15
YD3UV-C-12	61,17	48,5
YD51V-L-12	78,51	52,14
YPC1V-4-12	1,05	1,05
YY9UV-5-12	1,78	1,37
YP07V-X-12	37,2	1,76
YEC1V-U-12	89,95	8,87
YP3UV-N-12	14,87	9,33
YY3UV-X-12	25,46	24,63
YY51V-6-12	27	22,74
YXR1V-R-12	58,64	49,29
YP7EV-D-12	24,71	20,3
YX9P9-D-12	138,17	1,81
YLT39-X-12	0,76	0,63
YLFH9-1-12	19,65	19,18
YYT39-A-12	8,6	7,2
YXFH9-C-12	35,64	31,23
YLVH9-E-12	64,17	54,91
YLPP9-F-12	2,53	1,83
YXU99-J-12	38,64	1,07
YDJW8-8-12	8,32	7,05
YDM98-Q-12	7,98	6,81
YLAW9-9-12	0,36	0,34
YLD39-J-12	0,93	0,93
YY4W9-F-12	5,79	4,08
YDFH8-R-12	6,56	5,39
YDHP8-1-12	4,18	3,55
YL8H9-T-12	0,57	0,57
YY039-H-12	56,82	3,67
YKVH9-D-12	16,27	13,69
Y52H9-5-12	6,55	4,66

Y5E99-A-12	7,31	2,18
Y68H9-D-12	30,81	22,9
YX039-F-12	7,02	6,67
Y6039-P-12	52,57	37,04
YEJW8-9-12	82,9	69,2
YJ639-8-12	21,22	17,88
Y8VH9-3-12	114,36	101,83
YAJW8-6-12	111,76	76,24
YC199-4-12	210,54	1,52
YVHP9-J-12	0,72	0,72
YVPP9-Q-12	1,82	1,82
YW639-M-12	2,21	1,88
YW199-N-12	11,77	10,15
YVXW9-6-12	4,61	3,82
YQL39-V-12	118,71	111,18
YLNHC-9-12	120,59	0,98
Y1M9C-F-12	138,18	2,43
Y3VHC-Y-12	53,76	46,75
Y2WPC-6-12	33,39	32,44
YM63C-E-12	22,06	9,11
YM19C-F-12	41,23	37,93

A fizikai blokkokban gazdálkodó mezőgazdasági termelők számára az alábbi agrártámogatási források érhetők el:

- Egységes területalapú támogatás (SAPS), melynek mértékéről évente a Vidékfejlesztési Miniszter dönt miniszteri rendeletben. Jelenleg a 23/2013. (IV.9.) VM rendelet hatályos. A támogatási összeg megközelítőleg 65.000 Ft/ha/gazdálkodási év. A támogatás igénybevételének feltétele, hogy a gazdálkodó maradéktalanul tartsa be az 50/2008.(IV.24.) FVM rendeletben foglaltakat, amely a Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot feltételrendszerét tartalmazza.
- Agrár-környezetgazdálkodási támogatás (AKG), amely egy középhosszú távú (5 gazdálkodási év) támogatási rendszer, melynek feltételeit a Vidékfejlesztési Miniszter által kiadott miniszteri rendelet szabályozza. A jelenlegi 2009-2014 közötti időszakban a 61/2009. (V.14.) FVM rendelet hatályos.
- Natura 2000 gyepterületeken történő gazdálkodáshoz a 128/2007. (X.31.) FVM rendelet alapján kompenzációs támogatás vehető igénybe, melynek mértéke 38 eurónak megfelelő forintösszeg évente.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

Kifejezetten Natura 2000 területekre jelenleg a gyepekre és erdőkre vonatkozik kompenzációs kifizetés. Ugyanakkor jelenleg nincs érvényes szántó, valamint egyéb természetvédelmi szempontból fontos művelési ágakra, illetve élőhelyekre kidolgozott földhasználati előírás, illetve kompenzáció. Ez különösen problémás a láprétek, vizes élőhelyek esetében. Mindezek miatt az egyéb földhasználati korlátozások vannak csak érvényben, speciális faj- és élőhelyvédelmi intézkedések nincsenek. Az ösztönző mértékű támogatásra különösen szükség lenne a jelentős korlátozásokkal, illetve többletmunkával járó tevékenységek esetében. Ilyen például a felnövő cserjék, elsősorban a kőkény 3-4 éves rotációban történő vágása, a sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) élőhely igénye miatt, amely többszöri beavatkozást igényel a területhasználatól.

3.3.2. Pályázatok

A tervezési területet érintő pályázat nincs folyamatban és nincs tervezett.

3.3.3. Egyéb

-

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök

A kommunikációs munka a 43/2012. (V. 3.) VM rendelet 13. mellékletének 5.4. pontja alapján készült. Minden kötelező, és a nyomtatott ismertető kivételével minden szabadon választható kommunikációs eszköz felhasználásra került a fenntartási terv hatékony közzététele érdekében. A kommunikációs események dokumentálása a jogszabályban rögzítettek szerint történt. A postai kiértékelések minden esetben ajánlott levél formájában kerültek kézbesítésre. Az önkormányzati/földhivatali/vadászkamarai kifüggesztések tényét a hivataltól visszakért aláírt és lepecsételt visszaigazolások, vagy hivatalos email visszaigazolások támasztják alá (szkennelt és eredeti formában is). A sajtómegjelenésről maga a publikáció szkennelve, illetve on-line megjelenés esetén elektronikusan URL címmel együtt lett archiválva.

Eszköz típusa	Dokumentum típusa	Érintettek	Időpont
Önkormányzati közzététel	a kifüggesztésre került anyag PDF másolata	gazdálkodók, tulajdonosok, települési önkormányzatok	Tervezésről szóló hirdetemény: 2013.június 13-17.; Lakossági fórumokra szóló meghívó és hirdetemény: 2013. november 27.; Tájékoztatás a fenntartási terv munkaverziójának elérhetőségéről: 2014. július 28.
Terepbejárás	jegyzőkönyv	gazdálkodók	2013. augusztus, október
Lakossági és gazdafórum	jelenléti ív és jegyzőkönyv	gazdálkodók, települési önkormányzatok, terület tulajdonosok és vagyonkezelők,	2013.december 17. (Bagod)

		nemzeti park igazgatóság	
Honlap	www.bfnp.hu/magyar/oldalak/natura_2000_fenntartasi_tervek/	minden érdeklődő	2013. júliustól
Érintettek írásos kiértékelése (levélben és e-mailen)	ajánlott levél, e-mail, e-mail visszaigazolás	gazdálkodók, települési önkormányzatok, terület tulajdonosok és vagyongazdálkodók, környezetvédelmi társadalmi szervezetek, nemzeti park igazgatóság, bányászati jogosultságok jogosítottjai	1. értesítés (tervezési folyamat megindulásáról): 2013. június 13. – július 10. 2. értesítés (gazdafórumra meghívó): 2013. november 27-29. 3. értesítés (tájékoztatás a fenntartási terv munkaverziójának elérhetőségéről): 2014. július 28.
Sajtómegjelenés	http://zaol.hu/hirek/atermeszetvedok-ismet-megprobalhatjak-elmagyarazni-mi-az-a-natura-2000-1544453 Felhívás megjelenése a gazdafórumról Zalai Hírlapban két alkalommal http://zaol.hu/hirek/egyenlok-es-egyenlobbek-1591165	minden érdeklődő	1. cikk: 2013. május 23. 2-3. cikk: 2013. december 10., és 16. 4 cikk: 2013. december 23.

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

A Felső-Zala-völgy Natura 2000 terület kapcsán a jogszabályban előírt kötelező célcsoportok mindegyikével megtörtént a kapcsolatfelvétel. A 43/2012. (V. 3.) VM rendelet 13. mellékletének 5.3. pontja alapján kötelező hat (a-f) célcsoporton felül az egyeztetési folyamat szempontjából lényeges további két szakmai csoporttal (g-h) is történt egyeztetés:

a) Gazdálkodók

A legjelentősebb gazdálkodókkal (11 fő) terepbejáráson került sor az egyéni észrevételek összegyűjtésére. Annak érdekében, hogy minél több gazdálkodóval sikerüljön egyeztetni, kapcsolatfelvétel történt a falugazdászokkal, illetve a gazdálkodók maguk is felhívták a figyelmet szomszédos földtulajdonosokkal való egyeztetésre. A felkeresett tizenegy gazdálkodóval történt egyeztetés során jegyzőkönyv és jelenléti ív került rögzítésre. Minden oldalt a terepbejáráson résztvevők aláírásukkal hitelesítettek. A terepbejáráson minden alkalommal fel lett hívva a gazdák figyelmére a gazdafórumokra, illetve a későbbi véleményalkotás lehetőségére. (Jegyzőkönyveket ld. szkennelve a mellékletek között)

b) a Natura 2000 területtel érintett földrészletek tulajdonosai és vagyongazdálkodói

A földtulajdonosok és vagyongazdálkodók kiértékelése önkormányzati és földhivatali kifüggesztés útján valósult meg. Kiértékelés és kifüggesztés történt a tervezési folyamat megindulásáról, a fórumokról és a munkaanyag nyilvános internetes elérhetőségéről. A kiértékelett földhivatalok: Zala Megyei Kormányhivatal Földhivatala, Zalaegerszegi Járási Földhivatal.

c) helyi érintettségű környezetvédelmi társadalmi szervezet

A tervezési folyamatról 25, a területen tevékenykedő környezetvédelmi szervezet került kiértékelésre (környezet- és természetvédelmi egyesületek, alapítványok, szövetségek, vadásztársaságok, társulások).

A gazdafórumról és a tervezési folyamat lezárásáról már csak azok kaptak kiértékelést, akik ezt külön jelezték. (A kiértékelések időpontjait ld. 3.4.1. fejezet: „Érintettek írásos kiértékelése (levélben és e-mailben)”)

d) a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság

A jelen fenntartási tervben szakértőként nevesített partner a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság, amely a fenntartási terv szakmai megalapozásában teljes mértékben részt vesz. Így külön egyeztetésre nem volt szükség. A gazdálkodókkal folytatott egyeztetés eredményei, azok megvitatása a gazdafórumon a nemzeti parki szakemberekkel szoros együttműködésben valósult meg.

e) Natura 2000 területen illetékességi vagy működési területtel rendelkező területi államigazgatási szervek és települési önkormányzatok

A tervezési terület 10 önkormányzatot érint: Bagod, Boncodföldre, Kávás, Keménfa, Salomvár, Teskánd, Zalacséb, Zalaegerszeg, Zalalövő, Zalaszentgyörgy. Nyolc önkormányzat személyesen, kettő levélben lett felkeresve első alkalommal (2013. június hó). Az ekkor átadott tájékoztató levélből a tervezési folyamat megindulásáról kaptak hírt. A levélből megismerhették a kapcsolattartás útvonalait és a honlap elérhetőségét. A tájékoztató levél mellé az önkormányzatok egy hirdetőtáblára készített lakossági hirdetményt is kaptak, amelyet a kifüggesztés szabályai szerint közzé tettek. Az önkormányzatok 2013.11.27-én ajánlott küldeményként kaptak lakossági fórumokra szóló meghívót és hirdetményt. További egy alkalommal 2014. 07. 28-án ajánlott levélben értesítést kaptak a fenntartási tervek munkaverzióinak nyilvános internetes elérhetőségéről.

A Zala Megyei Kormányhivatal alá tartozó államigazgatási szervek háromszori alkalommal, ajánlott levélben (és ahol lehetséges volt, e-mailben egyaránt) kerültek kiértékelésre a tervezési folyamatra való felhívásról. Kiemelt figyelmet szenteltünk az erdészeti igazgatósággal való egyeztetésre, mivel a Natura 2000 erdőgazdálkodókhoz csak rajtuk keresztül lehet elérni. Első alkalommal a tervezési folyamat megindulásáról (e-mailen 2013.07.10., ajánlott levél 2013.07.08.), második alkalommal a lakossági fórumon való részvételre történő meghívót küldtük ki (2013.11.29). Harmadik alkalommal kiértékelést kaptak a fenntartási tervek munkaverzióinak nyilvános internetes elérhetőségéről (e-mail és ajánlott levél egyaránt 2014.07.28-án került kiküldésre). Az értesítésben érintett államigazgatási szervek:

- Zala Megyei Kormányhivatal Kormány megbízott
- Zala Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság
- Zala Megyei Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatóság
- Zala Megyei Kormányhivatal Földhivatala
- Zala Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatóság
- Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal Zalaegerszegi Kirendeltsége
- Nyugat-dunántúli Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság

- Nyugat-dunántúli Vízügyi Felügyelet Kirendeltsége - Zalaegerszeg
- Nyugat-dunántúli Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

f) bányászati jogosultságok jogosítóival, valamint ezek gazdasági érdekképviselői szervei

A Felső-Zala-völgy Natura 2000 terület kapcsán kiértécsített bányászati tevékenységgel kapcsolatos hatóságok és szervezetek: Hidrotterra Kft., Ökoker Kft., Bioland Tőzefeldolgozó Kft., Hahót – Gánt Kő és Tőzeg Kft., Beregi Tőzeg '97 Kft., Agroexim-Kanizsa Mezőgazdasági és Szolgáltató Kft., Pécsi Bányakapitányság, Veszprémi Bányakapitányság, Kerka-Kavics Bányászati Kft., Hödlbeton Kft., Greenvital Kft.

g) Vadászati szakmai képviselő és szövetség

Megtörtént az egyeztetés a Zala Megyei Vadászkamarával (Zala megyei sportvadászok érdekképviselője) és a Zala Megyei Vadászszövetséggel (Zala megyei vadászatra jogosult szervezetek érdekszövetsége). Mindkét szervezet elektronikus levélben kapott értesítést a tervezési folyamatról. A levél mellékleteként megküldésre került a vadászatra jogosultak számára szóló értesítés is, amelyet a szervezet saját belső levelezőrendszerén és hivatalos hirdetőtábláján is közzétett. A Zala Megyei Vadászkamara és Vadászszövetség titkárával személyes egyeztetés is történt 2013.07.10-én Gelsén, ahol ismertetésre került a fenntartási tervek célja, illetve számos, Natura 2000 gyepgazdálkodással és vadgazdálkodással összefüggő kérdés került megvitatásra. Hasonlóan a többi érintetthez további két esetben is sor került a kiértécsítésre a fenti szervek esetében (2013.11.29-én a lakossági és gazdafórum időpontjáról, 2014.07.28-án a fenntartási tervek nyilvános internetes elérési helyéről).

h) Vízi társulatok

A Felső-Zala-völgy Natura 2000 terület kapcsán a Zalaegerszeg Vízgazdálkodási Társulatot elektronikus levélben értesítettük ki a tervezési folyamatról 2013. 07. 14-én. A víztársulat az értesítést visszaigazolta, de egyéb részvételi szándékot nem jelzett. További két esetben is sor került ajánlott kiértécsítésre a fenti szerv esetében, 2013. 11. 29-én a lakossági és gazdafórum időpontjáról kaptak hirdetményt és meghívót, illetve 2014.07.28-án a fenntartási tervek nyilvános internetese elérési helyéről.

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi szervekkel

A hatósági és területi szervekkel (részletesen ld. 3.4.2. fejezet) történő egyeztetés elektronikus és postai úton folytatott levelezés formájában, terepbejárás alkalmával és a lakossági fórumon zajlott (ld. 3.4.1. fejezet).

Releváns, beépítésre került észrevételek a Felső-Zala-völgy (HUBF20047) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület fenntartási tervével kapcsolatban

Észrevételt tette	Észrevétel	Észrevétel kezelése
Gazdálkodókkal folytatott személyes terepbejárások		
Marton Zoltán	Több, egymással nem érintkező, kis (hektár alatti) területű kaszáló esetében lehessen átcsoportosítani az 5-10 %-ot egy nagyobb tömbbe	Szigorúan véve nem a fenntartási terv tárgya, mivel kötelezően betartandó rendeletből adódik a kötelezettség. Lehetséges az összevonás, külön kell egyeztetni az NP Igazgatósággal
Gazdafórum 2013. 12. 17., Bagod		

Név nélkül	A vízfolyás kitisztítását követően a megszólaló gypén hordták ki a faanyagot feltörve a gypet	KE-11, KE-12, KE-13 egységekben megjelenik választható előírás-javaslatként az E09 előírás, amely a közelítő nyomok helyes megválasztását írja elő.
Név nélkül	Vadállományt drasztikusan csökkenteni kell. A vadkár érvényesítés fontos lenne gypen a vadásztársaságokkal szemben, különben a vadállomány a turizmust és a gyepek védelmét is veszélyezteti	A vadkár beépítve a veszélyeztető tényezők közé
Hatóságok, vagyonkezelők észrevételei		
Nyugat-dunántúli Vízügyi Igazgatóság, 1129-002/2014 sz. 2014. augusztus 13-án keltezett levele	<p>Az Igazgatóságunk kezelésében lévő vízfolyások egy része már rendelkezik vízjogi üzemeltetési engedéllyel, a többi vízfolyásra a tervek készítése folyamatban van. Egyeztetni szükséges a vízjogi üzemeltetési engedélyezési tervek és a Natura 2000 területek fenntartási terveinek tartalmát.</p> <p><i>Fontosnak tartjuk, hogy a Natura 2000 jelölésű területek fenntartási tervében a törvény által előírt munkák elvégzésének lehetősége, a vízhasznosítások engedély alapján történő üzemelése, és nemzetközi kötelezettségből adódó feladatok teljesítésének lehetősége biztosítva legyen.</i></p>	A fenntartási tervben több ponton (KE-2, KE-3, KE-5, KE-6 kezelési egységek élőhelyrekonstrukciós alfejezetei) megjelenik, hogy minden, vízfolyással kapcsolatos elképzelést egyeztetni szükséges a vízügyi kezelővel.

II. A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció

1. A tervezési terület alapállapot jellemzése

1.1. Környezeti adottságok

1.1.1. Éghajlati adottságok

A terület éghajlata hűvös – mérsékelt nedves. Az évi csapadékmennyiség 700-750 mm körüli, bár az utóbbi évek csapadékszegény időszakában az átlagos mennyiség sem hullott le. A csapadék jelentős része a vegetációs időszakban esik, közel 450-500 mm. A téli félév hótakarós napjainak száma 40-45, az átlagos maximális hóvastagság 30-35 cm körüli. A legkevesebb csapadék januárban és februárban hullik. Az összegek emelkedése áprilisban indul meg. Az évi maximum eléggé szóródik a május-augusztus időszakban. Az őszi csapadékosabb, mint a tavasz, kialakul tehát az ún. őszi másodmaximum.

A völgy klímája köd-hajlamos, így gyakorta már nyárutón, augusztusban megfigyelhető a talaj menti köd kialakulása. Uralkodó szélirány a völgy kelet-nyugati irányítottága ellenére északi és déli; átlagos sebességét 3 m/s körül mérték. Az évi napfénytartam 1800-1900 óra körüli, az évi átlaghőmérséklet pedig 9,5 °C, a vegetációs időszak sokévi átlaga 16 °C. A nyári maximum hőmérsékletek átlaga 32-33 °C, a téli leghidegebb nap minimum-átlaga –17,5 °C körül alakul.

1.1.2. Vízirajzi adottságok

A térség legjelentősebb vízfolyása a Zala, melyhez a vizsgált terület több mellékág, kisebb patak (Szőcei-patak, Keresztúri-patak, Szélvíz-patak, Bujói-patak, Kövecses-vögyi-patak, Vitenyédi-patak, Zsigér-patak, Szentmihályfai-patak, Szentmártoni-patak), valamint számtalan árok csatlakozik. Vízellátásához korábban hozzájárult a teraszon átszivárgó vizek felbukkanása a völgyoldalon fakadó számtalan forrásban, azonban az állandósult csapadékhány következtében ezek nagyjából mára elapadtak. A Zala a vas megyei Fekete-tó környékén, több ágban ered, melyek egyesülése után keletre tart. A vizsgált zalai területre Csöde-Zalalövő térségében érkezik, s végig keleti irányba folytatja útját a zalaegerszegi Kaszaházi-hídig.

1.1.3. Talajtani adottságok

A kistáj folyóvölgyi jellegéből adódik a kialakult talajok milyensége. Az alul elhelyezkedő ős-rábai kavicsalluviumot a kiöntések nyomán kialakult, rétegződött talajok fedik, melyek az évszázados tájhasználat (rét- és legelőgazdálkodás) során réti öntéstalajokká alakultak. A völgyben acidofil-semleges pH értékűek a talajok, karbonátos részek nem ismertek. A völgy szélén sokhelyütt megjelennek a meredek oldalakon megvalósult helytelen tájhasználat következtében lemosódott agyagbemosódásos barna erdőtalajok. A nyers réti öntéstalajok tömöttek, levegőtlenek, többnyire kaszálónak, ritkábban legelőnek használják őket. A talajok termékenységét elsősorban két tényező befolyásolja: a savanyúság, illetve a vízgazdálkodás. A kevésbé savanyú, illetve meszes talajokon a termékenység jobb, mint a savanyú, kilúgozott talajokon.

1.1.4. Felszínalaktani adottságok

A Felső-Zala-völgy a Zalai-dombvidék mezorégióban önálló kistájat alkot a dombvidék északi peremén. ÉK-DNY-i irányban rendeződött árkos vetődésekben kialakult aszimmetrikus árok jellemzi, melyhez a folyásirány szerinti bal parton a Kemeneshát lealacsonyodó lejtői érkezik, a jobbparton pedig meredek dombok emelkednek. Kialakulása: a rácsos vetődésrendszert követő szerkezeti árok megsüllyedt és az éles megtörésű, néhol egymást keresztező szakaszai fűződtek fel egy völgygyé. Időben ez a pleisztocén-holocén folyamán ment végbe, így a Zala-völgy tulajdonképpen az Ős-Rába elhagyott völgye, melyet a középpleisztocéntól már a Zala folyó formál.

1.2. Természeti adottságok

A Zala-övtől Zalaegerszegig terjedő Zala-völgy szakasz területének nagy részét a franciaperjés kaszálórétek adják. Valószínűsíthetően a korábbi termelészövetkezeti tulajdoni időkben a kemikáliák túlzott használatának következtében természetességük közepes, védett fajokban szegények. Mindamelllett az őszi vérfű (*Sanguisorba officinalis*) nagyarányú előfordulása miatt a területen élő hangyaboglárka fajok (*Maculinea nausithous*, *Maculinea teleius*) szempontjából értékes élőhelyek. A kaszálórétek szárazabb csenkeszes foltjain agárkosbor (*Orchis morio*) és kígyónyelvpáfrány (*Ophioglossum vulgatum*) él. A mára csak kis területrészekben, fragmentálisan fennmaradt mocsárrétek jó természetességűek, ezekben él a kornistárnics (*Gentiana pneumonanthe*), a csermelyaszat (*Cirsium rivulare*), a pettyes orbáncfű (*Hypericum maculatum*) és a fokozottan védett sárga sásliliom (*Hemerocallis lilio-asphodelus*). Az erdők vonatkozásában a fehér fűz (*Salix alba*) és törékeny fűz (*Salix fragilis*) alkotta puhafaligetek és az enyves éger (*Alnus glutinosa*) alkotta égerligetek közepes természetességűek, az apró foltokban fennmaradt egykor nagyobb kiterjedésű, forrás táplálta égerlápok természetessége kiváló. A Zala folyó szabályozott, mélyen bevágódott mederben halad, többnyire mindkét oldalán fűzligetekkel szegélyezve.

A Zala felső szakasza keskeny medrű, sekély, sebes vizű kisvízfolyás, hidrológiai jellemzői alapján inkább dombvidéki kisfolyónak tekinthető. A medret a durva mederanyag dominanciája jellemzi, de csendesebb szakaszokon, illetve a part mellett jelentős homok lerakódások alakulhatnak ki, amin emerz vízi makrovegetáció jelenhet meg. Makroszkopikus vízi gerinctelen faunájában a dombvidéki durva mederanyagú folyók faunaelemei mellett jelentős számban fordulnak elő kifejezetten pataklakó makroszkopikus vízi gerinctelen fajok (pl.: *Ancylus fluviatilis*, *Astacus astacus*, *Baetis rhodani*, *Chaetopteryx fusca*, *Elmis maugetii*, *Elmis obscura*, *Limnius volckmari*, *Oulimnius tuberculatus*, *Ephemera danica*, *Erpobdella vilnensis*, *Gammarus fossarum*, *Gammarus roeselii*, *Habrophlebia fusca*, *Halesus digitatus*, *Halesus tessellatus*, *Hydropsyche saxonica*, *Notidobia ciliaris*, *Potamophylax nigricornis*, *Potamophylax rotundipennis*, *Rhyacophila fasciata*) is megtalálhatók. A köves mederszakaszokon fajgazdag, a dombvidéki durva mederanyagú folyókra jellemző tegzes (pl.: *Goera pilosa*, *Hydropsyche angustipennis*, *Hydropsyche bulbifera*, *Hydropsyche contubernalis*, *Hydropsyche incognita*, *Hydropsyche modesta*, *Hydropsyche pellucidula*, *Lype reducta*, *Potamophylax nigricornis*, *Potamophylax rotundipennis*, *Rhyacophila fasciata*, *Rhyacophila sp.*, *Silo pallipes*), kérész (pl.: *Baetis buceratus*, *Baetis fuscatus*, *Baetis pentaplebedes*, *Baetis vernus*, *Ecdyonurus sp.*, *Ephemerella ignita*, *Rhithrogena sp.*) fajegyüttesek élnek, valamint megtalálhatóak egyéb, a víztesttípus esetében karakterfajnak tekinthető taxonok is, mint a köveken élő folyóvízi sapkacsiga (*Ancylus fluviatilis*), illetve az aljzaton élő egyetlen tipikusan folyóvízi poloskafaj a fenékjáró vízipoloska (*Aphelocheirus aestivalis*).

A csendesebb, kevésbé áramló szakaszokon a vízből kiemelkedő vízínövényzet között előforduló fajok (pl.: *Acroloxus lacustris*, *Anabolia furcata*, *Baetis vernus*, *Centroptilum luteolum*, *Halesus digitatus*, *Halesus tessellatus*, *Limnephilus lunatus*, *Radix labiata*) találják meg életfeltételeiket, illetve jellegzetes makroszkopikus vízi gerinctelen közösség található a partmenti fák vízbelő gyökerei között is (pl.: *Astacus astacus*, *Calopteryx splendens*, *Electrogena ujhelyii*, *Glossiphonia complanata*, *Macronychus quadrituberculatus*, *Platambus maculatus*, *Radix labiata*).

A Felső-Zaláról mindössze három természetvédelmi oltalom alatt álló fajról vannak biztos adataink. Ezek a fokozottan védett négyűpű karmosbogár (*Macronychus quadrituberculatus*), a hazai védettség alatt álló nagy molnárpoloska (*Aquarius najas*), illetve a védett és az EU élőhelyvédelmi irányelvének V. mellékletében szereplő őshonos tízlábú rákfajunk, a folyami rák (*Astacus astacus*).

A Felső-Zala halfaunája gazdagnak tekinthető. Számos olyan halfajt megtalálhatunk a területen, amely Magyarországon védett és/vagy közösségi jelentőségű. A víztestek minősítése érdekében kialakított víztípus csoportok közül a középhegységi kisvízfolyások karakter fajtái a fűzcselle (*Phoxinus phoxinus*), a kövi csík (*Barbatula barbatula*), a sebes pisztráng (*Salmo trutta fario*)

gyakoriak és nagy egyedszámban megtalálhatók a területen. A területre jellemző halfajok között dominánsan azok vannak jelen, amelyek a középhegységi kisvízfolyások, patakok víztípusnak megfelelő nagy áramlási sebességet, jellemzően durvább mederanyagot részesítenek előnyben táplálkozási és szaporodóhelyként. Ezek a fajok a fejes domolykó (*Leuciscus cephalus*) és az Észak-Amerikából betelepített szivárványos pisztráng (*Oncorhynchus mykiss*), amelyek a nagy áramlási sebesség mellett igényesek a víz oldott oxigéntartalmára is. A dombvidéki kisvízfolyások, kis folyók jellemző karakterfajai közül a védett fenékjáró küllő (*Gobio gobio*), és a szintén védett vágócsík (*Cobitis elongatoides*) mellett a halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*) is megtalálható a területen. A felsorolt fajok közül a fenékjáró küllő elterjedtebb a területen, helyenként kifejezetten nagy egyedszámban fordul elő. A területen előforduló halfajok egy másik csoportjába tartoznak azok, amelyek ökológiai igényük alapján a nagyobb folyók lassabban áramló, finomabb mederanyagú, időnként kis szakaszokon feliszapolódó, nagyobb kiterjedésű hínárnövényzettel jellemezhető szakaszain találják meg a számukra ideális élőhelyeket. A küsz (*Alburnus alburnus*), a balin (*Aspius aspius*), a csuka (*Esox lucius*), az Észak-Amerikából származó idegen honos naphal (*Lepomis gibbosus*), a sügér (*Perca fluviatilis*), a bodorka (*Rutilus rutilus*), és a különleges szaporodási stratégiája miatt a különböző kagylófajokhoz kötődő védett szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*) egyedei jellemzik ezeket a szakaszokat. A mocsári jellegű élőhelyekhez kötődő halfajok közül megemlíthetőek még a terület halfaunáját színesítő kis egyedszámban előforduló keszegfélék, a vörösszárnyú keszeg (*Scardinius erythrophthalmus*) és a karikakeszeg (*Abramis bjoerkna*). A fajgazdag halfauna jelenti a táplálékbázisát a fokozottan védett, közösségi jelentőségű vidra (*Lutra lutra*) számára, mely szintén előfordul a Zala felső szakaszán.

A Felső-Zala-völgy Natura 2000 területen található jó állapotú mocsárrétek lepke fajegyüttesének természetvédelmi szempontból kiemelkedő jelentőségű tagja a közösségi jelentőségű nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*). A vérfüves kaszálórétek és mocsárrétek jelentik az élőhelyét a lárvá állapotban hangyákkal szimbiózisban élő közösségi jelentőségű vérfü-hangyaboglárkának (*Maculinea teleius*), ill. sötét hangyaboglárkának (*Maculinea nausithous*).

A becserjésedő erdőszegélyek és cserjés szegélytársulások ritka lepkefaja a közösségi jelentőségű sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) ugyancsak előfordul a területen. A terület idősebb erdőállományai, ill. idős magányos hagyásfái jó élőhelyet nyújtanak a közösségi jelentőségű xilofág skarlátbogárnak (*Cucujus cinnaberinus*).

Kifejezetten gazdagnak mondható a terület denevérfaunája. A közösségi jelentőségű, jelölő közönséges denevérek (*Myotis myotis*) több száz egyedet számláló kolóniái élnek a régió templomtornyaiiban (Salomvár, Csatár, Kálócfa, Milejszeg), melyek rendszeresen járnak táplálkozni a Felső-Zala-völgy Natura 2000 terület élőhelyeire. E faj mellett több közösségi jelentőségű denevérfaj került elő még a Felső-Zala-völgy Natura 2000 területről. Ezek közé tartozik a vízi denevér (*Myotis daubentonii*), a rőt koraidenevér (*Nyctalus noctula*), fehérszélú/durvavitorlájú törpedenevér (*Pipistrellus kuhlii/Pipistrellus nathusii*), közönséges törpedenevér (*Pipistrellus pipistrellus*) és szoprán törpedenevér (*Pipistrellus pygmaeus*).

A területen 2014-ben élőhely-térképezésre került sor (lásd térképmelléklet), az Általános Élőhely-osztályozási Rendszer (Á-NÉR) kritériumrendszerét követve. Az élőhely-térképezés során pontos adatokhoz jutottunk az élőhely-foltok méretéről, kiterjedéséről, természetességéről, mely tervezési alapot is biztosított a kezelési egységek (KE) meghatározásához, az azokon javasolt természetvédelmi kezelési javaslatok megfogalmazásához. Az alábbi táblázat összegzi a területen megtalálható egyes élőhely-típusok kiterjedését. A hibrid kategóriák esetén a fő élőhelykategória kiterjedésével számolunk.

Élőhelyek	Á-NÉR kód	Kiterjedés (ha)	Arány (%)	Natura 2000 élőhely
-----------	-----------	-----------------	-----------	---------------------

Nem tűzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások	B1a	10,496	0,946	
Nem zombékoló magassárrétek	B5	6	0,541	
Mocsárrétek	D34	38,269	3,449	6440
Ártéri és mocsári magaskórósok, árnyas-nyirkos szegélynövényzet	D6	0,404	0,036	6430
Franciaperjés rétek	E1	563,927	50,823	6510
Erdőssztyeprétek, félszáraz irtásrétek, száraz magaskórósok	H4	0,019	0,002	
Fűzlápok	J1a	3,469	0,313	91E0*
Láp- és mocsárerdők	J2	4,12	0,371	91E0*
Fűz-nyár ártéri erdők	J4	97,053	8,747	91E0*
Égerligetek	J5	11,623	1,048	91E0*
Jellegtelen fátlan vizes élőhelyek	OA	1,159	0,104	
Jellegtelen üde gyepek	OB	13,476	1,214	
Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek	OC	21,22	1,912	
Lágyszárú özönfajok állományai	OD	12,719	1,146	
Őshonos fafajú fiatalosok	P1	5,918	0,533	
Üde és nedves cserjések	P2a	7,818	0,705	
Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések	P2b	0,658	0,059	
Parkok, kastélyparkok, arborétumok, és temetők az egykori vegetáció maradványaival vagy regenerálódásával	P6	1	0,09	
Hagyományos fajtájú, extenzíven művelt gyümölcsösök	P7	0,507	0,046	
Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok	RA	39,464	3,557	
Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők	RB	7,319	0,66	
Őshonos lombos fafajokkal elegyes fenyves származékerdők	RDa	1,1	0,099	
Őshonos lombos fafajokkal elegyes idegenhonos lombos és vegyes erdők	RDb	1,155	0,104	
Akácültetvények	S1	4,765	0,429	
Nemesnyárasok	S2	1,507	0,136	
Egyéb ültetett tájidegen lombos erdők	S3	1,91	0,172	

Ültetett erdei- és feketefenyvesek	S4	0,067	0,006	
Egyéb ültetett tájidegen fenyvesek	S5	3,968	0,358	
Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák	T1	129,561	11,676	
Fiatal parlag és ugar	T10	4,019	0,362	
Csemetekertek, faiskolák, kosárkötő fűz ültetvények	T11	0,787	0,071	
Évelő, intenzív szántóföldi kultúrák	T2	3,687	0,332	
Vetett gyepes, füves sportpályák	T5	17,045	1,536	
Extenzív szántók	T6	38,001	3,425	
Extenzív szőlők és gyümölcsösök	T8	0,923	0,083	
Kiskertek	T9	1,324	0,119	
Belvárosok, beépített faluközpontok, lakótelepek	U1	0,311	0,028	
Tanyák, családi gazdaságok	U10	4,107	0,37	
Út- és vasúthálózat	U11	43,808	3,948	
Telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók	U4	3,453	0,311	
Homok-, agyag-, tőzeg- és kavicsbányák, digó- és kubikgödrök, mesterséges löszfalak	U7	0,494	0,045	
Állóvizek	U9	0,957	0,086	
Összesen		1109,587	100	

1.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek

Élőhelytípus kódja	Élőhelytípus megnevezése	Reprezentativitás (A-D)
91E0*	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)	B
3150	Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel	B, az adatlapról való törlése javasolt
6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>)	B, az adatlapról való törlése javasolt
6440	<i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei	B
6510	Sík- és dombvidéki kaszálórétek (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>)	B
6430	Síkságok és a hegyvidéktől a magashegységig tartó szintek hidrofil magaskórós szegélytársulásai	C

* kiemelt jelentőségű jelölő élőhely

1.2.1.1. Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

Élőhely kódja:

91E0*

Élőhely előfordulásai a területen:

A tervezési területen gyakori. A vízfolyások mentén (köztük a Zalát is kétoldról szegélyező) a fűz – és égerligetek mindenütt jellemzőek, többnyire szalagszerű állományokkal követik a medret, de önálló foltoszerű előfordulásuk is több helyütt látható

Élőhely kiterjedése a területen:

184 ha. Az aktuális felmérés során kapott kiterjedés 116,3 ha. Az eltérés oka, hogy a mostani felmérés alapján pontosabb becslést tudunk adni.

Élőhely jellemzése:

Az ide sorolt fűz- és égerlápoltok kis foltokban jelennek meg. A többi állomány szalagszerű. Igen gyakoriak idegenhonos inváziós fajok az állományokban. Jellemző fajok a fehér fűz (*Salix alba*), törékeny fűz (*S. fragilis*), kecskefűz (*S. caprea*), enyves éger (*Alnus glutinosa*), vörös kőris (*Fraxinus pennsylvanica*), fehér akác (*Robinia pseudo-acacia*), magas aranyvessző (*Solidago gigantea*), fekete nadálytő (*Symphytum officinale*)

Élőhely természetességi - degradáltsági értékelése:

A fűz- és égerlápoltok természetessége jó (4), forrásokban gazdagok, ill. vízellátásuk jó. A fűz- és éger ligetek természetessége közepes – rossz (3-2). A degradáltság a gyomok, inváziós növények kolonizációjával jellemezhető (amerikai kőris, bodza, japánkeserűfű, magas aranyvessző, süntök), melynek oka a vízszintsüllyedés, kezelés elmaradása, erősen túltartott vadállomány túrása, taposása, vonalas létesítmények járulékos hatásai (pl: vasútépítés).

Élőhely veszélyeztetettsége:

A lápoltok veszélyeztetettek, a ligetek kevésbé, bár a közmunkaprogram helytelen fakivágásai és helytelen erdészeti kezelési gyakorlat (tarvágás alkalmazása) lokálisan veszélyeztetik az élőhelyek fennmaradását.

Veszélyeztető tényezők:

- erdő felújítás idegenhonos fajokkal
- aszály és csapadékmennyiség csökkenés

1.2.1.2. Természetes eutróf tavak *Magnopotamion* vagy *Hydrocharition* növényzettel

Élőhely kódja:

3150

Élőhely előfordulásai a területen:

A tárgyi élőhelytípust a felmérés során nem észleltük

Élőhely kiterjedése a területen:

20 ha. Az aktuális felmérés nem mutatta ki. Az élőhely számára megfelelő termőhelyet nem találtunk, így törlésre javasoljuk.

Élőhely jellemzése:

Az élőhelytérképezés során nem került elő ilyen élőhely.

Élőhely természetességi – degradáltsági értékelése:

Nem adható meg

Élőhely veszélyeztetettsége:

Nem adható meg

Veszélyeztető tényezők:

Nem adható meg

1.2.1.3. Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*)

Élőhely kódja:

6410

Élőhely előfordulásai a területen:

A tárgyi élőhelytípust a felmérés során nem észleltük

Élőhely kiterjedése a területen:

1,1 ha. Az aktuális felmérés során a vizsgálati területen az élőhely nem került elő, és a kékperje (*Molinia hungarica*, *M. litoralis*) egyedülálló példányai sem kerültek elő; ennek ismeretében törlésre javasoljuk az adatlapról.

Élőhely jellemzése:

Az élőhelytérképezés során nem került elő ilyen élőhely.

Élőhely természetességi – degradáltsági értékelése:

Nem adható meg

Élőhely veszélyeztetettsége:

Nem adható meg

Veszélyeztető tényezők:

Nem adható meg

1.2.1.4. Síkságok és a hegyvidéktől a magashegységig tartó szintek hidrofil magaskórós szegélytársulásai

Élőhely kódja:

6430

Élőhely előfordulásai a területen:

Az élőhely előfordulásait a térképmelléklet mutatja be. Marginális, kis

kiterjedésű. Két kis foltban térképeztük Zalacséb és Zalaszentgyörgy határában

Élőhely kiterjedése a területen:

0,9 ha. Az aktuális felmérés során kapott kiterjedés 0,4 ha.

Élőhely jellemzése:

A mocsárrétekben társulás-komplexxként, valamint égeresek szegélyein jelenik meg, önálló állományát alig találtuk. Jellemző fajai a magas aranyvessző (*Solidago gigantea*), réti fűzény (*Lythrum salicaria*), gilisztaűző varádics (*Tanacetum vulgare*), sédkender (*Eupatorium cannabinum*).

Élőhely természetességi – degradáltsági értékelése:

A kezelés nélküli részeken degradált, a kaszált állományok közepes-jó (3-4) értékűek.

Élőhely veszélyeztetettsége:

Közepesen veszélyeztetett

Veszélyeztető tényezők:

- idegenhonos inváziós fajok jelenléte
- vízi és parti vegetáció kezelése csatornázási célokból
- aszály és csapadékmennyiség csökkenés

1.2.1.5. *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei

Élőhely kódja:

6440

Élőhely előfordulásai a területen:

Egykor bizonyára kiterjedtebb volt, mára csupán Zalacséb, Kávás, Boncodföldre térségében maradt fenn, mindössze 15 élőhelyfoltban.

Élőhely kiterjedése a területen:

92,1 ha. Az aktuális felmérés során kapott kiterjedés 38,3 ha. Az eltérés oka, hogy a mostani felmérés alapján pontosabb becslést tudunk adni. Az utóbbi fél évszázad meliorációs és egyéb élőhelyátalakítási munkálatai során kiterjedése jelentősen csökkent

Élőhely jellemzése:

Fajgazdag réti társulás, mely nyár közepére fejlődik ki, védett növény- és állatfajokban is gazdag. Elterjedése rapszodikus, fennmaradása a szerencse és a véletlen műve. Jellemző fajai a gyepes sédbúza (*Deschampsia caespitosa*), réti ecsetpázsit (*Alopecurus pratensis*), őszi vérfű (*Sanguisorba officinalis*), gilisztaűző varádics (*Tanacetum vulgare*), szürke aszat (*Cirsium canum*), réti fűzény (*Lythrum salicaria*), fekete nadálytő (*Symphytum officinale*), mocsári sás (*Carex acutiformis*), réti boglárka (*Ranunculus acris*)

Élőhely természetességi – degradáltsági értékelése:

A kaszált állományai általában jó (Németh-Seregélyes-féle természetességi skála szerint: 4) természetességűek, a kezeléskor felhagyottak rosszak

Élőhely veszélyeztetettsége:

Közepes mértékben veszélyeztetett

Veszélyeztető tényezők:

- gazdálkodás intenzívebbé válása
- idegenhonos inváziós fajok jelenléte
- kaszálás felhagyása/hiánya

1.2.1.6. Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)

Élőhely kódja:

6510

Élőhely előfordulásai a területen:

Nagy kiterjedésű, általánosan előforduló, mindenütt jellemző domináns élőhelytípus a területen. A legjobb szénaprodukciónál élőhely.

Élőhely kiterjedése a területen:

388 ha. Az aktuális felmérés során kapott kiterjedés 563 ha. Az eltérés oka, hogy a mostani felmérés alapján pontosabb becslést tudunk adni.

Élőhely jellemzése:

Nagy szénaprodukciónál, egyszikűekben gazdag kaszálórét, melyet túlnyomó többségében kaszálással művelnek. Valószínűleg a szövetkezeti időkben megvalósult intenzív mezőgazdálkodással degradálódtak, amit a kétszikűek és védett fajok alacsony száma jelez. Jellemző fajok a franciaperje (*Arrhenatherum elatius*), őszi vérfű (*Sanguisorba officinalis*), réti boglárka (*Ranunculus acris*), réti lednek (*Lathyrus pratensis*), szarvas kerep (*Lotus corniculatus*), lósóska (*Rumex acetosa*), indás pimpó (*Potentilla reptans*), közönséges cickafark (*Achillea millefolium*)

Élőhely természetességi – degradáltsági értékelése:

Általánosságban közepes természetességű (Németh-Seregélyes-féle természetességi skála szerint: 3) gyepek, fajszegények, kétszikűekben nem gazdagok. Védett növényfajok száma mintegy tucatnyi csupán, s a zoológiai értékek is közepesnek mondhatók. A természeti állapot leromlásának oka a tsz időkben történt intenzív művelés, kemikáliák túlzott használata.

Élőhely veszélyeztetettsége:

Nem veszélyeztetett, stabil élőhelytípus

Veszélyeztető tényezők:

- gazdálkodás intenzívebbé válása
- idegenhonos inváziós fajok jelenléte
- kaszálás felhagyása/hiánya

1.2.2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok

A területen közösségi jelentőségű növényfaj nem fordul elő.

1.2.3. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok

Irányelv melléklete	Faj név	Population (A-D)
II.	vágó csík (<i>Cobitis taenia</i>)	C
II.	szivárványos ökle(<i>Rhodeus sericeus amarus</i>)	C
II., IV.	vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>)	C (javasolt: NP)
II.	dunai tarajosgőte (<i>Triturus dobrogicus</i>)	C (javasolt: NP)
II., IV.	nagyfülű denevér (<i>Myotis bechsteinii</i>)	C
II., IV.	közönséges denevér (<i>Myotis myotis</i>)	C
II., IV.	skarlátbogár (<i>Cucujus cinnaberinus</i>)	D
II., IV.	sárgahasú unka (<i>Bombina variegata</i>)	D
II., IV.	vidra (<i>Lutra lutra</i>)	D
II., IV. (újonnan előkerült)	nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>)	Javasolt: D
II., IV. (újonnan előkerült)	vérfü-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>)	Javasolt: D
II., IV. (újonnan előkerült)	sárga gyapjasszövő (<i>Eriogaster catax</i>)	Javasolt: D
II., IV. (újonnan előkerült)	sötét hangyaboglárka (<i>Maculinea nausithous</i>)	Javasolt: D
II., IV. (újonnan előkerült)	mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>)	Javasolt: D
IV. (újonnan előkerült)	vízi denevér (<i>Myotis daubentonii</i>)	
IV. (újonnan előkerült)	rőt koraidenevér (<i>Nyctalus noctula</i>)	
IV. (újonnan előkerült)	Fehérszélű törpedenevér (<i>Pipistrellus kuhlii</i>)/durvavitorlájú törpedenevér (<i>Pipistrellus nathusii</i>)	
IV. (újonnan előkerült)	közönséges törpedenevér (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)	
IV. (újonnan előkerült)	szoprán törpedenevér (<i>Pipistrellus pygmaeus</i>)	

1.2.3.1. vágó csík (*Cobitis taenia*)

Irányelv melléklete:

II.

Faj előfordulásai a területen:

Az eddigi felmérések során a fajt az adott Natura 2000 területen nem sikerült kimutatni.

Állomány nagyság (jelölés):

P jelen van

Állománynagyság (tervkészítéskor):

P (jelen van). A dokumentáció készítését megalapozó aktuális terepi felmérések során a faj jelenlétét nem sikerült kimutatni. Ennek az volt az oka, hogy a felmérés időszakában a faj számára optimális, legalább részben növényzettel benőtt élőhelyfoltok nem voltak jelen jelentős kiterjedésben az érintett Zala-szakasz medrében. Ugyanakkor a befolyó mellékvízfolyások szinte mindegyikének alsó szakaszáról előkerült a faj számottevő egyedsűrűségben. Ebből arra következtetünk, hogy a faj változó, de jellemzően kicsi egyedsűrűségben állandóan jelen van az érintett Zala-szakaszon is, sokszor a kimutathatósági hatás alatt, ill. ha a hidrometeorológiai viszonyok (adott évi vízjárás) és a mederfenntartási jellegű beavatkozások lehetővé teszik a magasabb rendű növényzet újbóli számottevő mértékű foltszerű megjelenését a meder szegélyében, akkor ezeket az élőhelyfoltokat rövid időn belül birtokba veszi a faj.

Állomány változásának tendenciái és okai:

Nem adhatók meg

Faj veszélyeztetettsége:

Nem adható meg, nem került elő

Veszélyeztető tényezők:

Nem adható meg, nem került elő

1.2.3.2. szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*)

Írányelv melléklete:

II.

Faj előfordulásai a területen:

Az eddigi felmérések során a faj az adott Natura 2000 területen 5 szakaszon fordult elő: Kávás, Zalacséb, Zalaegerszeg, Zalalövő, Zalaszentgyörgy.

Állománynagyság (jelöléskor):

1001-10000 egyed

Állománynagyság (tervkészítéskor):

1001-10000 egyed

Állomány változásának tendenciái és okai:

Nem változott

Faj veszélyeztetettsége:

A Zala folyóban a populációja stabil, nem veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:

Aktuálisan jelentős veszélyeztető tényezők nem láthatók.
Potenciális veszélyeztető tényező:

- üledékkotrás, kitermelés

Mivel a faj szaporodásában kötődik a kagyló jelenlétéhez, ezért annak jelenléte feltétlenül szükséges az állományok megmaradásához. Bizonyos beavatkozások tehát (pl. mederkotrás, üledékeltávolítás) a kagylóállomány érintettségén keresztül fejtenek ki negatív hatást a szivárványos ökle állomány nagyságára.

1.2.3.3. vöröshasú unka (*Bombina bombina*)

Irányelv melléklete:

II., IV.

Faj előfordulásai a területen:

A fajt felméréseink során intenzív keresés után sem sikerült kimutatni. A területen rendkívül limitált a faj számára alkalmas élőhelyek száma (<1%-a a vizes élőhelyeknek).

Állomány nagyság (jelölés):

900-1100 egyed

Állomány nagyság (tervkészítés):

Nem sikerült kimutatni. Javasoljuk a „Not present” jelölést feltüntetni.

Állomány változásának tendenciái és okai:

Valószínűleg a Zala szabályozása miatt eltűnt a területről vagy a kimutathatóság alá csökkent az állomány nagyság.

Faj veszélyeztetettsége:

Nem értelmezhető.

Veszélyeztető tényezők:

Nem adható meg, nem került elő.

1.2.3.4. dunai tarajosgőte (*Triturus dobrogicus*)

Irányelv melléklete:

II.

Faj előfordulásai a területen:

A fajt felméréseink során intenzív keresés után sem sikerült kimutatni. A területen rendkívül limitált a faj számára alkalmas élőhelyek száma (1-2%-a a vizes élőhelyeknek).

Állomány nagyság (jelölés):

400-600 egyed

Állomány nagyság (tervkészítés):

Nem sikerült kimutatni. Javasoljuk a „Not present” jelölést feltüntetni.

Állomány változásának tendenciái és okai:

Valószínűleg a Zala szabályozása miatt eltűnt vagy a kimutathatóság alá csökkent az állomány nagyság.

Faj veszélyeztetettsége:

Nem értelmezhető.

Veszélyeztető tényezők:

Nem adható meg, nem került elő.

1.2.3.5. nagyfülű denevér (*Myotis bechsteinii*)

Írányelv melléklete:

II., IV.

Faj előfordulásai a területen:

A felmérések során nem találtuk meg a fajt, a terület erősen szuboptimális számára, legfeljebb a környező erdőkből átlátogató példányok fordulhatnak elő, de ez is erősen kétséges, mivel a faj nem szeret nyílt területekre kirepülni.

Állomány nagyság (jelöléskor):

80-110 egyed

Állomány nagyság (tervkészítéskor):

1-50 vonuló egyed. A becslést arra alapozzuk, hogy a tapasztalatok szerint a faj vonuláskor kis egyedszámban előfordul a területen.

Állomány változásának tendenciái és okai:

Állományváltozás nem indikálható.

Faj veszélyeztetettsége:

A területen nem található a fajnak megfelelő erdők, csak kisebb facsoportok. Ezek eltűnése a faj biztos eltűnését vonja maga után. Ebből következően a faj potenciálisan veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:

- erdő felújítás idegenhonos fafajokkal
- lábon álló és/vagy elfekvő holtfa eltávolítása
- biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata
- sövény, bozót, cserje eltávolítása
- nem folyamatos/szakaszos városiasodás
- idegenhonos inváziós fajok jelenléte
- vízi és parti vegetáció kezelése csatornázási célokból

1.2.3.6. közönséges denevér (*Myotis myotis*)

Írányelv melléklete:

II., IV.

Faj előfordulásai a területen:

A régióban épületlakó fajt a területhez legközelebb kb. 230 méterre találtuk meg, Salomvár templomában. A több mint 450 egyedet számláló kolónia tagjai valószínűleg a teljes területet táplálkozó

területként használják. 10 km-es körzetben még három templomban (Csatár, Kálócfa, Milejszeg) található meg a faj, több száz egyeddel, e kolóniák tagjai is látogathatják a területet.

Állomány nagyság (jelöléskor):

200-400 egyed

Állomány nagyság (tervkészítéskor):

400-600 egyed

Állomány változásának tendenciái és okai:

Az eltérés valószínűleg a természetes állományváltozásból, illetve a szakértői becslés pontatlanságából adódik.

Faj veszélyeztetettsége:

A faj hosszú távú fennmaradása a területen az épületlakó kolóniák háborítatlanságának megőrzése esetén biztosított. Ebből következően a faj potenciálisan veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:

- erdő felújítás idegenhonos fafajokkal
- lábon álló és/vagy elfekvő holtfa eltávolítása
- biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata
- gyepterület átalakítása szántóvá
- sövény, bozót, cserje eltávolítása
- nem folyamatos/szakaszos városiasodás
- idegenhonos inváziós fajok jelenléte
- vízi és parti vegetáció kezelése csatornázási célokból

A faj a régióban – földalatti szálláshelyek híján – épületlakó, ebből következően szálláshelyeit a Natura 2000 terület környékén találjuk. Az épületlakó kolóniákat a zavarás, épületfelújítás és azok kivilágítása, valamint ragadozók megjelenése veszélyeztetheti. A területre táplálkozni (bár a faj elsősorban erdőben táplálkozik) és inni bejáró egyedeket az élőhelyek átalakítása, a mezőgazdasági területek még nagyobb arányú területfoglalása érintheti kedvezőtlenül.

1.2.4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok

Magyar név	Tudományos név	Védettség (V, FV)	Jelentőség (1-2 mondatban leírni miért fontos a területen)
csermelyaszat	<i>Cirsium rivulare</i>	V	Csupán a terület nyugati részének mocsárrétjein él, féltucat szubpopulációja veszélyeztetett
mocsári kockásliliom (kotulilium)	<i>Fritillaria meleagris</i>	V	Maroknyi állománya a terület keleti végén Zalaegerszegre és Bagodra korlátozódik.
kornistárnics	<i>Gentiana pneumonanthe</i>	V	Csupán a terület nyugati részének mocsárrétjein él, féltucat szubpopulációja veszélyeztetett
sárga sásliliom	<i>Hemerocallis lilio-</i>	V	Csupán a terület nyugati részének mocsárrétjein él,

Magyar név	Tudományos név	Védettsé g (V, FV)	Jelentőség (1-2 mondatban leírni miért fontos a területen)
	<i>asphodelus</i>		féltucat szubpopulációja veszélyeztetett
szibériai nőszirm	<i>Iris sibirica</i>	V	Csupán a terület nyugati részének mocsárrétjein él, féltucat szubpopulációja veszélyeztetett
közönséges kígyónyelv	<i>Ophioglossum vulgatum</i>	V	Rapszodikus megjelenésű, állandó állományát nem ismerjük,
agár sisakoskosbor	<i>Orchis morio</i>	V	Bagod, Salomvár térségében kipusztult, mára csak Zalalövő és Zalacséb mellett él két kis állománya néhány 100 tővel
hosszúlevelű fűrtösveronika	<i>Pseudolysimachion longifolium</i>	V	A területen a leggyakoribb védett növényfaj, mely a kaszáló- és mocsárréteken néhol még gyakori
Pettyes orbáncfű	<i>Hypericum maculatum</i>	V	A területen gyakori védett növényfaj, mely a kaszáló- és mocsárréteken néhol még gyakori

1.3. Területhasználat

1.3.1. Művelési ág szerinti megoszlás

Művelési ág jele	Művelési ág	Terület %-a
1	szántó	15,07%
2	legelő	54,59%
5	gyümölcsös	0,39%
6	rét	15,55%
8	erdő	1,85%
9	kivett	12,21%
11	fásítás	0,33%
0	egyéb	0,02%

Gyep (legelő és rét): 70%

1.3.2. Tulajdoni viszonyok

A Zala-völgy területe hozzávetőlegesen 1%-ban állami tulajdonban van (vízfolyások és a vasúthálózat), de túlnyomó többségében (99%) magánterület, magánszemélyek, ill. társaságok tulajdonában van.

1.3.3. Területhasználat és kezelés

Mezőgazdaság

A Felső-Zala völgyben a jelenlegi kezelési módok a gyep művelési gyakorlathoz sorolhatók. A réteket mindenütt kaszálják, legeltetés nem, vagy csak időszakosan, pontszerűen folyik, szarvasmarhával, ill. lóval. Ennek következtében a rétek vonatkozásában a természeti értékek fennmaradását tekintve a jelenlegi kaszálásos kezelés megfelelő, amennyiben a kezelési előírások maradéktalanul betartásra kerülnek. A kaszálórétek tekintetében probléma, hogy nem használnak

vadriasztó láncot, kívülről befele kaszálnak, nem viszik el időben a bálákat, kaszálás helyett szártépőznek, az aprítékot a területen hagyva, valamint, hogy a felhagyandó 5-10 %-os bűvósávokat nem hagyják meg, ill. az őszi ellenőrzések után rendszerint lekaszálják.

Konfliktus forrása az időszakosan megjelenő, kis (általában 1 ha alatti) beszántások (az elmúlt években Zalalövő térségében több ilyen tapasztaltunk). A szántó művelés Zalacséb térségében problémás, ahol a külföldi tulajdonos a völgyben nagy területen intenzív mezőgazdasági művelést folytat. Zalacséb és Zalalövő térségében ezek a szántó területek sokszor a Zalaig futnak. Elhanyagolt területeken özöngyomok inváziója figyelhető meg, de a nemrég elkészült vasútépítés is hagyott hátra a területek művelését akadályozó földdepóniákat, megközelíthetetlen területeket (Zalaegerszeg-Andráshida).

Erdészet

A tervezési terület két erdőtervezési körzethez tartozik; a Szentgyörgyvölgyi, illetve a Zalaegerszegi körzetekhez. Az erdők 1,83%-os területi aránya nem jelentős, így az erdőgazdálkodással érintett erdőtagok csak kis területet érintenek. A mélyebb fekvésű, vízborította területeken lévő égeresek egy része domblábi források által táplált lapterület. Az egykor kiterjedt keményfa ligeterdők ma már sehol nem találhatóak. A telepített erdők faállományukat tekintve akácok, nemesnyarasok, valamint erdeifenyvesek és lucosok, melyek az egész területen elszórtan, kis foltokban találhatóak. Ezek hosszútávon őshonos fafajú erdőkre cserélendők. Tulajdonosi szempontból túlnyomórészt magántulajdonban vannak.

Vadgazdálkodás, halászat, horgászat

A terület nagyvadakban bővelkedik. A vadgazdálkodási körzet meghatározó vadja a gímszarvas, mely minősége miatt az ország vadgazdálkodásának is kiemelkedő értéke. A vadgazdálkodási körzetben igen nagy a vaddisznó állománya. Mindkét faj és az őz esetében is megállapítható, hogy túltartottak az állományok, melyek jelentős károkat okoznak a mezőgazdasági területeken; a szántókon a termés (főképp kukorica) fogyasztásával. A gyepterületen a vaddisznó túrása is gyakori jelenség, mely a védett fajokban gazdag mocsárterek esetében védett növényállományok megtizedeléséhez vezet.

A környező területek erdősültségéből és a nagyvad domináns szerepéből következően az apróvad vadászati és gazdálkodási szerepe elenyésző.

A fogoly állomány igen alacsony, melynek legfőbb oka részben a ragadozó állomány (róka, dolmányos varjú) megnövekedésében, részben a vegyszer orientált mezőgazdaságban (gépesítés, kemikáliák) keresendő. A faj táplálék bázisát ez utóbbi jelentősen csökkenti, illetve gátolja a regenerálódását. Nem kedvez a fogoly monogám volta sem az elszaporodásának.

A fácán állomány stagnál a területen, részben a terület viszonylag alacsony erdősültsége miatt is. A fogolynál jobb helyzete valószínűleg a faj poligám voltának is köszönhető.

A nyúl állomány minimális növekedést mutat a területen, amit nagy valószínűséggel a Natura 2000 gyepterületeken előírt kaszálási szabályok betartásának köszönhet. Bár a fűj nem vadászható, de hasonló okokkal magyarázható az állományának növekedése.

A területen még nincs jelen, de Zala megyében terjedőben van az aranszakál, aminek megjelenése itt is várható. Nagyobb létszámú megjelenése veszélyt jelent a földön fészkelő fajokra.

A területet érintő természetvédelmi korlátozások kiterjednek a vadászati és vadgazdálkodási berendezések elhelyezésére, élőhely-rekonstrukcióra, vadföldművelésre, mesterséges vadtenyésztésre, az alkalmazható vadászati módokra, a vadászati idények és vadászható vadfajok helyi korlátozására.

A Zala folyón és mellékvizein a halgazdálkodó a Horgász Egyesületek Zala megyei Szövetsége, mely tevékenységét a Zala folyó halászati vízterületének 5 éves halgazdálkodási terve (2011-2015) szerint végzi. A vízfolyás jelentős őshonos halállománnyal rendelkezik. Korábban a szivárnyos pisztráng telepítések okoztak természetvédelmi problémákat, ám jelenleg már csak őshonos halfajok telepítése folyik. A vízfolyás több kisebb halastóval, ill. horgásztóval is közvetett kapcsolatban van, melyekből áradások esetén érkezhettek további nem odaillő állományok a folyóba. Ezek miatt a telepítések fokozott odafigyelést igényelnek.

Vizes élőhelyek

A teljes terület a Zala vízgyűjtőjére esik, a Zala a Kis-Balatonba torkollik. A Felső-Zala-völgyben mellékvízfolyásai közül a Zalapataikai-patak, Halastói-patak, Szélvíz-patak, Bujói-patak, Kövecses-völgyi patak, Vitenyédi-patak és a Zsigér-patak említendők, melyek többnyire az északi oldalon a Kemenes-hát felől érkeznek a völgybe, dél felől a legjelentősebb a Szentmihályfai-patak, mely a terület keleti szélén, Zalaegerszegnél ömlik a Zalába.

Az EU Víz Keretirányelv alapján a 10 km²-nél nagyobb vízgyűjtővel rendelkező vízfolyásokat kellett kijelölni víztestként, mint a vízhálózat jelentős elemét vagy elemeit.

A VKI által előírt kötelező tipológiai elemek: a tengerszint feletti magasság, a vízgyűjtő-terület nagyság, a geológia és ezt kiegészítve, választott jellemzőként: a mederanyag kerültek felhasználásra a magyarországi vízfolyások differenciálásához.

Turizmus

A tervezési területen jelenleg a turizmus nem jellemző. A Zala folyó ezen szakaszán kenuzás-kajakozás nincs, a folyó sport célú evezésre alkalmatlan.

Ipar

A tervezési területen ipari tevékenység nem jellemző. A közelben csupán Zalaegerszeg belterületén található ipartelepek, de ezek a területre negatív hatással lévő kibocsátást nem produkálnak. Mindezek alapján így az nem veszélyeztető tényező.

Infrastruktúra

A Felső-Zala völgy területén a közelmúltban megépült vasút és az azt kiszolgáló infrastruktúra erősen negatív hatással volt a Zalától északra eső rétek, így a jelölő élőhelyek természetességére is, melynek folytán talajvízszint csökkenés, szárazodás, degradáció lépett fel nagy területen. Jelenleg is folyik a „86. SZ. FŐÚT ZALALÖVŐ ELKERÜLŐ SZAKASZ 25+499 – 36+360 KMSZ. KÖZÖTTI KIVITELEZÉSI MUNKÁINAK ELVÉGZÉSE” (Projekt kód: K086.16) KÖZOP azonosító: 3.4.0-09-2009-0029) beruházás, melynek lehetnek későbbi negatív hatásai a terület élővilágára.

Egyéb

Nem ismert.

2. Felhasznált irodalom

- Bölöni, J., Molnár, Zs. és Kun, A (2011): Magyarország élőhelyei – Vegetációtípusok leírása és határozója – ÁNÉR 2011. MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete, Vácrátót 439 pp.
- Haraszthy, L. (szerk.) (2014): Natura 2000 fajok és élőhelyek Magyarországon. - Pro Vértes Közalapítvány, Csákvár
- Harka Á., Sallai Z.: Magyarország halfaunája. Nimfea T. E., Szarvas, 2004.
- MAROSI S., SOMOGYI S. 1990: Magyarország kistájainak katasztere I–II. — A Magyar Tudományos Akadémia Földrajztudományi Kutató Intézete kiadványa, Budapest, 1023 p.

3. Térképek

A tervezési terület átnézeti képe. 2014.10.22.

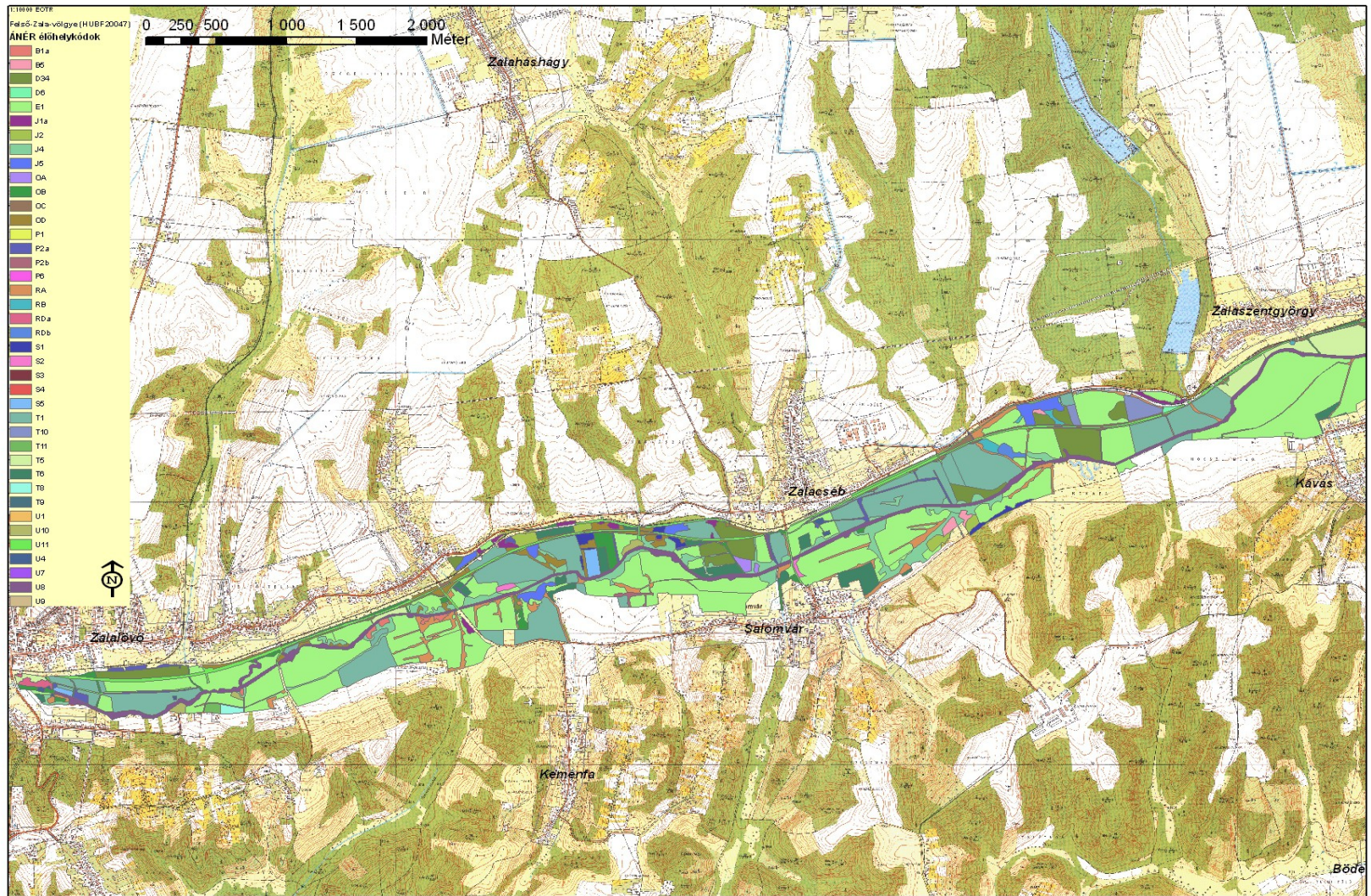
ÁNÉR élőhelykódok magyarázata

Élőhelyek	Á-NÉR kód
Nem tűzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások	B1a
Nem zsombékoló magassárrétek	B5
Mocsárrétek	D34
Ártéri és mocsári magaskórósok, árnyas-nyirkos szegélynövényzet	D6
Franciaperjés rétek	E1
Erdőssztyeprétek, félszáraz irtásrétek, száraz magaskórósok	H4
Füzlápok	J1a
Láp- és mocsárerdők	J2
Fűz-nyár ártéri erdők	J4
Égerligetek	J5
Jellegtelen fátlan vizes élőhelyek	OA
Jellegtelen üde gyepek	OB
Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek	OC
Lágyszárú özönfajok állományai	OD
Óshonos fafajú fiatalosok	P1
Üde és nedves cserjések	P2a
Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések	P2b

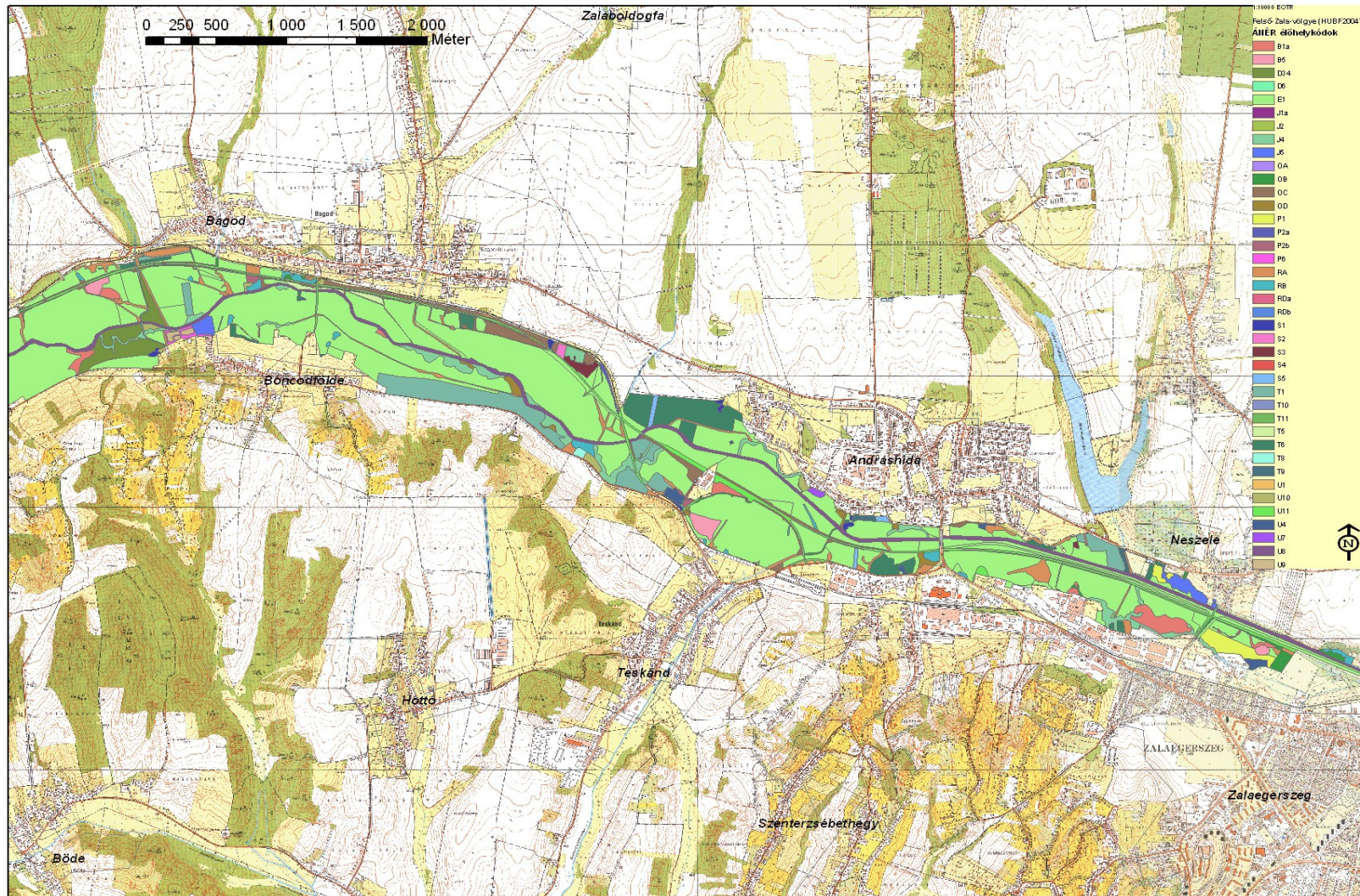

Parkok, kastélyparkok, arborétumok, és temetők az egykori vegetáció maradványaival vagy regenerálódásával	P6
Hagyományos fajtájú, extenzíven művelt gyümölcsösök	P7
Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok	RA
Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők	RB
Őshonos lombos fafajokkal elegyes fenyves származékerdők	RDa
Őshonos lombos fafajokkal elegyes idegenhonos lombos és vegyes erdők	RDb
Akácültetvények	S1
Nemesnyárasok	S2
Egyéb ültetett tájidegen lombos erdők	S3
Ültetett erdei- és feketefenyvesek	S4
Egyéb ültetett tájidegen fenyvesek	S5
Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák	T1
Fiatallparlag és ugar	T10
Cserekerterek, faiskolák, kosárkötő fűz ültetvények	T11
Évelő, intenzív szántóföldi kultúrák	T2
Vetett gyeppek, füves sportpályák	T5
Extenzív szántók	T6
Extenzív szőlők és gyümölcsösök	T8
Kiskertek	T9
Belvárosok, beépített faluközpontok, lakótelepek	U1

Tanyák, családi gazdaságok	U10
Út- és vasúthálózat	U11
Telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók	U4
Homok-, agyag-, tőzeg- és kavicsbányák, dígó- és kubikgödrök, mesterséges löszfalak	U7
Állóvizek	U9

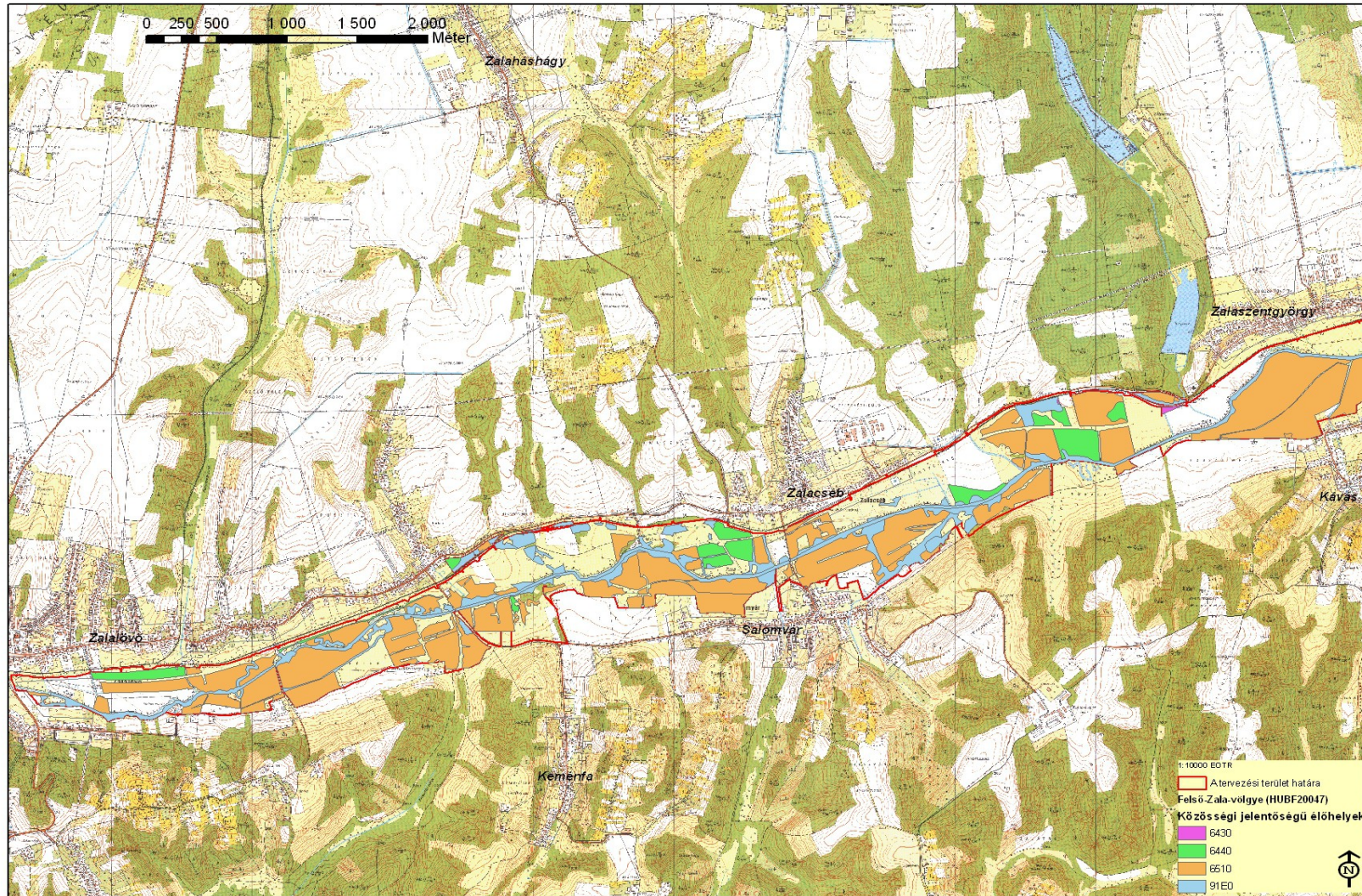
A tervezési terület domináns élőhelyei (Ny-i rész). 2014.10.22.

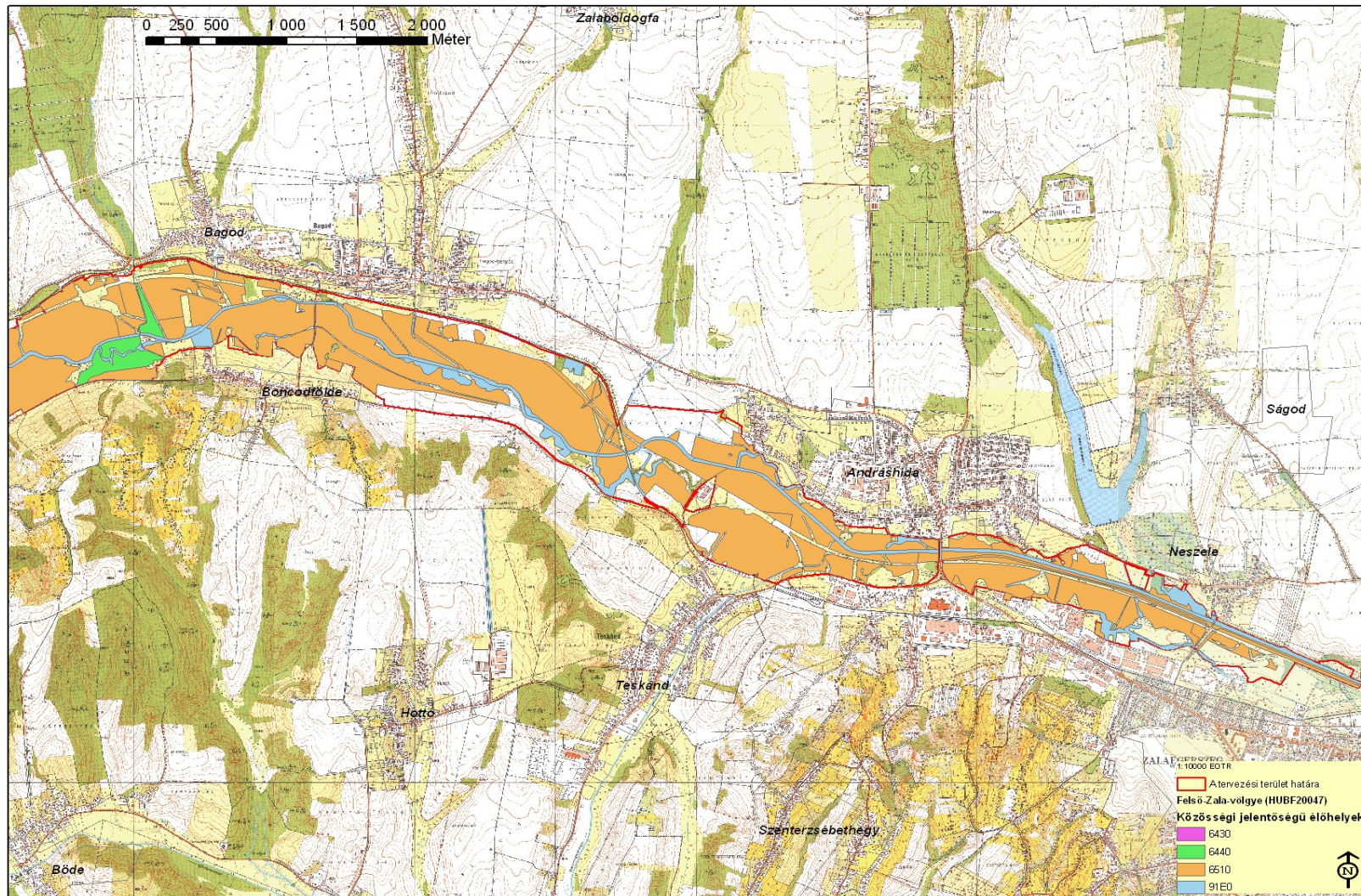
A tervezési terület domináns élőhelyei (K-i rész). 2014.10.22.

közösségi jelentőségű élőhelyek és kódjaik magyarázata

Élőhelytípus kódja	Élőhelytípus megnevezése
91E0*	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
6440	<i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei
6510	Sík- és dombvidéki kaszálórétek (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>)
6430	Síkságok és a hegyvidéktől a magashegységig tartó szintek hidrofil magaskórós szegélytársulásai

A tervezési terület közösségi jelentőségű élőhelyei (Ny-i rész). 2014.10.22.

A tervezési terület közösségi jelentőségű élőhelyei (K-i rész). 2014.10.22.